bakış kitaplığı
Biyografi Dizisi:2

GARİH
(Sıradışı Bir Musevi'nin Portresi)
ABDULLAH MURADOĞLU

Teknik Hazırlık
Nahide Akkuş

Kapak Tasarım
Ahmet Mayalı

Baskı
İstanbul Mücellit

Kasım 2001

Bakış Yayınları
Büyük Reşit Paşa Cad. Yumni İş Hanı
İstanbul Kitap ve Kültür Merkezi
No: 22/40 Vezneciler/İst.
Tel: (0212)512 77 38
bakisyayin@hotmail.com

Tarih kendini kusuyor

Garih Cinayeti sosyologlara, ilahiyatçılara, psikologlara, siyaset bilimcilere ve tarihçilere araştırılması gereken pek çok bakir alan gösteriyor. Tarihin, bize 'okutulanlardan' ibaret olmadığını biliyorduk, ama bu kadarını da beklemiyorduk. Tarihin de bir sabrı var; günü geliyor, kendini bir biçimde kusuyor. Tarihi sadece resmi kaynaklardan okumanın yeterli olmadığını anlamak için Üzeyir Garih ya da bir başka insanın umulmadık yerlerde umulmadık şekilde ölmesini beklemek yerine, Türkiye'nin gizli tarihine el atmak daha doğru olmaz mı? Belki de toplumsal kurtuluşun formülü oradadır.

Toplumlar ya da bireyler hoşumuza gitmese bile kendi tarihlerini iyi okudukları takdirde hem bugünü doğru yorumlayacak hem de geleceğe daha sağlam adımlarla yürüyebilecekler. Dünde ne varsa bugünde de o var; çirkinlikler de güzellikler de, kötülükler de iyilikler de, düşmanlıklar da dostluklar da.. Üzeyir Garih Cinayeti'nin öğrettiği en iyi gerçek şu, "tarihimizden korkmayalım", çünkü o bize ait.

Abdullah** Muradoğlu Ekim **2001 İstanbul

IÇINDEKILER

BOLUM VIII

FETHULLAH GÜLEN VE ENVER ÖREN İLİŞKİSİ

BÖLÜM IX

GARİH İÇİN KİM NELER SÖYLEDİ

BÖLÜM X

BÖLÜM XI

FEVZİ ÇAKMAK YAHUDİLERİN SHİNDLER'İ MİYDİ?

BÖLÜM XII

ARUSİLİK NASIL BİR TARİKAT

ÖNSÖZ

Garih'in labirenti Türkiye

Musevi işadamı Üzeyir Garih'in 25 Ağustos günü Eyüp Sultan Mezarlığı'nda bir Nakşibendi Şeyhi olan Küçük Hüseyin Efendi ile Kurtuluş Savaşı komutanlarından Mareşal Fevzi Çakmak'ın kabirlerinin yanı başında 11 yerinden bıçaklanarak öldürülmesiyle yakın tarihinin bilinmeyen gerçekleri de gün ışığına çıkmaya başladı.

Garih Cinayeti pek çok konuyu da yeniden tartışmaya açtı.

Neredeyse Cumhuriyet ile aynı yaşta olan Garih, farklı kişiliği, açıklamaları ve ilginç yorumlarıyla, alışılagelen Musevi tipinin dışında kalan bir isim. Garih'in adeta bir labirente benzeyen, ancak kendi içinde de son derece tutarlı olduğu anlaşılan gizli dünyası bir bakıma Türkiye'nin toplumsal/kültürel dokusunun haritasını çiziyor.

Üzeyir Garih'in labirenti adeta yüz yıllık bir tarih galerisini andırıyor. 1900'lerin başında Bağdaf'takı karışıklıklar nedeniyle Osmanlı başkenti İstanbul'a yerleşen bir musevi ailenin yüzyıl sonraki kişisi olan Üzeyir Garih, kaderin garip bir cilvesiyle Cumhuriyet döneminin en krizli en karışık döneminde yaşama veda etti dramatik bir biçimde.

BÖLÜM I

Ölümü bekleyen mezar

Bir sıcak Ağustostu. Eyüp Sultan her zamankinden biraz daha kalabalıktı. Öğle sıralarında siyah mercedesli bir adam Eyüp Sultan Camii'nin yanındaki otoparkta durdu. Üzerinde bir gömlek ve pantalonu vardı. Türbenin etrafında biriken kalabalığa göz attıktan sonra yavaş adımlarla mezarlığa açılan daracık yola girdi. Eyüp Mezarlığının Piyer Loti'ye doğru açılan patikasında yürüyordu. Mezarlık yolu avuçlarını açarak dilenen küçük çocuklarla doluydu. Adam bir kız çocuğuna cebindeki bozuklukları çıkarıp verdi, diğer çocuklar da adama doğru koştular, "Çocuklar cebimde bozukluk kalmadı" dedikten sonra yoluna devam etti. Sakin adam yol boyunca mezar taşlarını okuyarak devam ediyordu. Mezar taşlarını dikkatle okuyor, hatta bazılarını cebinde taşıdığı küçük not defterine de yazıyordu. Mezarlık yolu bir taraftan Piyer Loti çay bahçesine gitmek isteyenler diğer taraftan da vefat etmiş yakınlarını ziyaret etmek isteyen, kadın, erkek ve çocuklarla doluydu. Her cumartesi bu yol böyle kalabalıktı. Piyer Loti'ye 50 metre mesafedeki büyükçe bir mezarın yanında durdu; ellerini açarak yarı aralanmış dudaklarından bir şeyler mırıldandı. Mezar, Atatürk'ün yakın silah arkadaşlarından Mareşal Fevzi Çakmak'ındı. Çakmak'in eşi ve kızı da aynı mezarlıktaydı. Duasını bitiren adam bir iç çektikten sonra

Çakmak'in mezarının yanındaki dar patikada gözden kayboldu. Daha aşağıda kadm erkek, genç yaşh müminler Hz. Muham med'in yakın arkadaşlarından Eyüp El Ensari'nin türbesinde Allah'a yakarıp, dua ediyorlardı. Eyüp El Ensari'nin çok yaşlı olmasına rağmen, Arap İslam ordularıyla birlikte İstanbul kuşatmasına katıldığı ve burada öldüğüne inanılıyor. Müminler Eyüp Sultan Türbesi'nde Allah'a avuç açıyorlardı. Takvimler 25 Ağustos'u gösteriyordu.

Müslüman mezarlığında Musevi cesedi

Saat öğleden sonra üçü gösteriyordu. Gazetelerin ve televizyonların haber merkezlerine bomba gibi bir haber düştü. "Polisi arayan bir kişi, arayan kişinin erkek ya da kadın olduğu konusunda net bir açıklama yapılmadı Eyüp Mezarhğı'nda bir erkek cesedi olduğunu söyledi.

Cesedin Musevi iş adamı Alarko Holding'in EŞ Başkanı Üze yir Garih olduğundan kuşkulanılıyor.". 15 dakika sonra kameramanlar, muhabirler Eyüp Mezarlığı'ndaydılar. Bu arada gazeteler de Üzeyir Garih'in evine ve Alarko Holding'e ulaşmaya çalışıyorlardı. Garih'in eşi ve çocukları Bodrum'daydılar. Alarko Holding yetkilileri ise Üzeyir Garih'in öğle sıralarında Holding binasında olduğunu, öğle sıralarında ofisten çıktığını da eklediler. Bulgar He yeti'yle görüşme yaptığını söylediler. Ancak Üzeyir Garih'e ulaşamamışlardı, cep telefonu cevap vermiyordu. İhbar üzerine Eyüp Mezarlığı'na giden polis, ikinci aramada Fevzi Çakmak'ın mezarının yanında bıçaklanarak öldürülmüş bir erkek cesedi buldular. Ce sed Üzeyir Garih'indi.

Garih'in elbiselerini kontrol eden polisleri en çok şaşırtan, üzerinden halk arasında cevşen tabir edilen küçük bir Müslüman dua kitabı çıkmasıydı. Yanı sıra İbranice yazılmış başka dualar da vardı. Eyüp Mezarlığı'nı kuşatan polis, hiçbir kimseyi mezarlığa yaklaştırmadılar. Olay Yeri İlk İnceleme ekipleri ve Cinayet Masası ekipleri cesedin bulunduğu yerde araştırmalarını sürdürüyorlardı.

"Senin için öldü diyorlar, beni ara"

Bodrum'un Ortakent Beldesi'ndeki Yeşilyurtlular Sitesi'ndeki yazlığında tatil yapan Garih'in eşi Lili Hanım da kendisine ulaşan cinayet haberi üzerine hemen cep telefonundan eşini aradı, karşıdaki telefon cevap vermiyordu. Cumartesi günleri eşinin belli saatlerde telefonunu kapalı tuttuğunu bilen Lili Garih, eşinin öldürülmüş olabileceğine ihtimal vermek istemiyordu. Üzeyir Garih'in öldürüldüğüne ilişkin bir açıklama da henüz yapılmamıştı.

Pek çok telefon geldi Lili Garih'e. Kuşkulan giderek artıyordu. Son bir kez daha eşinin numarasını çevirdi, yine ses yoktu. Son çare olarak cep telefonuna sesli mesaj bıraktı. Mesajta, "Seni öldüre ceklermiş, hatta öldü diyenler var. Kendine dikkat et. Meraktayım. Beni hemen ara" diyordu Lili Garih. Oysa Üzeyir Garih çoktan yaşama veda etmişti. Fazla geçmeden ölüm haberi doğrulandı. Lili Garih, aile dostları işadamı Şarık Tara'nın gönderdiği bir özel uçakla Cumartesi saat 18.30'da İstanbul'a hareket etti. 45 yıllık eşi artık yoktu.

İlk incelemeleri bitiren polis, Üzeyir Garih'in Fevzi Çakmak'ın kabrinin yakınında öldürülmüş olarak bulunduğunu açıkladı. Açıklamalara göre Garih yedi yerinden bıçaklanarak öldürülmüştü.

Polis, "Üzeyir Garih'in neden buraya geldiğini araştırıyoruz" diyordu.

Musevi bir işadamının bir müslüman mezarlığında ne işi olabilirdi?

Eyüp'te ne arıyordu?

Ertesi gün herkes bu sorunun cevabını arıyordu. Musevi bir iş adamı Eyüp Mezarhğı'nda ne arıyordu? Alışılmadık , beklenmedik bir ölümdü; belki dünyada bir başka benzeri de yoktu. Üzeyir Garih'in seveni çoktu, doğal olarak düşmanı da. Ölüm tehditleri aldığı bilinen Garih, korumasız olarak neden Eyüp Mezarlığı'na gitmişti? Polis, Garih'in ,şoförünün izinli olduğunu ve mezarlığa muhtemelen yalnız gelmiş olabileceğini açıkladı. Öte yandan gazetelerde yer alan iddialara göre, Garih kaçırıldıktan sonra öldürülerek Fevzi Çakmak'ın mezarının yanına bırakılmıştı. Ya da kaçırılıp mezarlığa getirilerek orada infaz edilmişti. Çakmak hem Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucuları arasında olmakla Türk bağımsızlığını simgeliyor hem de dindar kişiliğiyle halkın saygı duyduğu tarihi bir kişilikti. 1950 Nisan'ındaki vefatında hükümetin milli yas ilan etmemesi üzerine dindarların başı çektiği kalabalıklar, cenazeyi

omuzlarına alarak Eyüp Mezarlığı'na kadar taşımışlardı. Bu olay, kemalist çevreler tarafından irticanın gövde gösterisi olarak yorumlanmıştı. Çakmak'in ölümünden bir ay sonra yapılan gelen seçimlerde Demokrat Parti, CHP'ye fark atarak iktidara gelmişti. Kimi yorumlara göre Çakmak'ın vefatına gösterilen vefasızlık Cumhuriyet Halk Partisi'nin sonunu getirmişti.

Yorumlar çok farklı

Üzeyir Garih'in delik deşik edilmiş cesedinin Mareşal Çakmak'ın mezarının yanı başında bulunmasından ilginç yorumlar çıkarıldı.

Bu nedenle akla gelen ilk ihtimal, Musevi işadamı Üzeyir Garih'in aşırı dinci örgütler tarafından öldürülmüş olabileceği idi. İkinci ihtimal de, polisin de ilk günden itibaren üzerinde durduğu kişisel nedenlerden ötürü öldürülmüş olabileceği şeklindeydi. Bir üçüncü ihtimal Garih'in iş bağlantıları nedeniyle, dördüncü ihtimal Garih'in uluslararası bağlantıları ve ticari yatırımlarından rahatsızlık duyan aşırı milliyetçi paramiliter güçler tarafından öldürülmüş olabileceği idi. Çakmak'ın yanı başında öldürülmesi, bir mesajdı.

Garih öldürülmeden önceki akşam(24 Ağustos 2001) TV8 Ana Haber Bülteni'nde Haftanın Ekonomik ve Siyaset Yorumu'unun konuğu olarak yaptığı açıklamalar yüzünden öldürüldüğü de ortaya atıldı.

Garih konuşmasında Türkiye'nin enerji politikaları üzerinde duruyor, öte yandan da güncel bir konu olan AK Parti ve Recep Tayyip Erdoğan hakkında bazı yorumlarda bulunuyordu. O günlerde Erdoğan'ın 7 8 yıl önce yaptığı bir konuşmanın video kasetleri yayımlanıyordu. Bazı gazeteler ve televizyonlarda kaset, Erdoğan'ın değişmediğini gösteren bir kanıt olarak sunuluyordu. Garih konuşmasından Genelkurmay Başkanı Org. Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun Baku ziyareti, Türkiye'nin Orta Asya atağı ve son İran gerginliği ile ilgili bir soru üzerine , Hazar denizinin dünyada büyük enerji rezervleri bulunan ve üzerinde hukuki tartışmalar olan bir yer olduğunu kaydederek şunları söylemişti:

"Tabii Türkiye'nin de burada büyük çıkarları var. Türkiye'nin alacağı Türkmen gazı projesi bir yere bırakılsa bile Türkiye burada büyük bir aktör ve Azerbaycan'a destek veriyor. İran da Türkmen gazını kendi ülkesi üzerinden geçmesini istiyor. İran'ın da bu büyük bir projesi. Tabii ki'gazın milliyeti yoktur. Boru hatları hemen hemen hazır. Hazar denizinde aslında zenginliklerin paylaşımı kavgası var. İran için Türkiye Batıya açılan bir kapıdır. Gösteri yapan uçakların Türkiye tarafından bir gözdağı, düşmanlık olarak algılanmaması gerekir. Eğer algılanıyorsa da onların bir kötü niyeti var demek ki. İran'ın kendi içinde problemleri var. Bunu mu unutturmak mı istiyor bilmiyorum. Aslında burada bir saman alevi var. Bu alev de Kıvrıkoğlu'nun Türkiye'ye dönüşü ile sönecektir. Neticede Baku Ceyhan Boru Hattı 2005'de devreye girecek ve Türkiye'ye zenginlik getirecek.

AK Parti ile ilgili TV'lerde görüntüler ortaya çıktı. İnsanlar zamanla değişebilir. Eski düşünceyle yeni düşünce arasında Türkiye'de de bazı değişiklikler oldu. İnsanların düşünceleri günün şartlarına göre değişebilir. Ben gençliğinde çok koyu komünist olanların sonra çok koyu kapitalist olduklarını gördüm. Bir zamanlar dine, şeriate uygun devlet kurmak isteyenler bunun mümkün olmadığını görüp fikir değiştirmiş olabilirler. Değişmemişse de iyi olmaz diye düşünüyorum. Ben 1978'de İKV'de görev yapıyordum. O zamanki iktidarda bulunan Ecevit ile Erbakan'a Yunanistan ile beraber bizim müracaatta bulunmamız gerektiğini söylemiştim. Onlar kabul etmemişlerdi. Ama bugün durum ortada. Biz bugün, demokrasi, globalleşme diyoruz. Zihniyet değişmiştir diye ümit etmekteyim" TV 8'de yaptığı konuşma, Garih'in kamuoyu önünde yaptığı son konuşma oldu.

Yine şeyhine gidiyordu

Türkiye kamuoyu Üzeyir Garih cinayetinin şokunu yaşarken, basında Garih'in sık sık Eyüp Mezarlığı'na tek başına gelerek Mareşal Fevzi Çakmak'ın kabrini ziyaret ettiğine dair bilgiler yer almaya başladı.

Pazar günkü Hürriyet'in manşeti ise "Yine şeyhine gidiyordu" şeklindeydi. Mezarlık çevresindeki esnaflar da Garih'in haftada, onbeş günde ya da ayda bir cumartesi günleri Eyüp Mezarlığı'na geldiğini doğruluyordu. Hatta Garih'i Çakmak'ın kabri başında dua ederken görenler olmuştu. İddialara göre Çakmak, Garih'in babasının yakın dostuydu. Diş hekimi olan Baba Garih, Birinci Dünya Savaşı yıllarında Çakmak'ın yanında askeri doktor olarak

görev yapmıştı. Öte yandan Mareşal Çakmak'ın İkinci Dünya Savaşı yıllarında Musevileri koruduğu iddia ediyordu. Üzeyir Garih hem baba dostu olduğu hem de Musevileri koruduğu için Mareşal Çakmak'ın mezarını ziyaret ederek vefa borcu ödüyordu.

Bu öyle bir vefa borcu olmalıydı ki Garih öğle saatlerinde, aralarında Bulgaristan Başbakan Yardımcısının da bulunduğu bir Bulgar heyetini ofisinde kabul ettikten sonra üzerini bile değiştirmeden ve kimseye haber vermeden arabasına atladığı gibi soluğu Eyüp Mezarliği'nda almıştı. Garih'i mezarlığa koşturan "neden" çok önemli olmalıydı.

Şeyhi Küçük Hüseyin, Nakşibendi!

Bu arada ilginç bir gelişme daha oldu. Garih'in fabrikasında çalıştıktan sonra emekliye ayrılmış, mutemet adamı açıkladı: "Garih Çakmak'ın değil Küçük Hüseyin Efendi'nin mezarını ziyaret ediyordu. Küçük Hüseyin Efendi, Çakmak'ın da şeyhiydi."

Kafalar iyice karışmıştı. Musevi işadamı Garih'in 1930'da vefat etmiş olan bir Nakşi şeyhiyle ne ilişkisi olabilirdi? Garih, dindar çevrelerin husumetini kazanmış bir isim değildi, aksine bu çevrelerle yakın ilişkisi olan bir işadamıydı. Ama bu özelliği bile Garih'in Küçük Hüseyin Efendi'nin kabrini ziyaret etmesini açıklamaya yetmiyordu. Daha başka bir neden olmalıydı. Sorunun cevabı gecikmeden geldi: Küçük Hüseyin Efendi, baba Garih'in yakın dostuydu. Garih'in öldürüldüğü mezarlık bölgesi Nakşi tarlası olarak biliniyordu. Bu bölgede İstanbul'un tanınmış Nakşi şeyhleri yatıyordu.Avusturalya'da trafik kazasında vefat eden İskenderpaşa Cemaati'nin şeyhi Prof. Esat Coşan'da aynı bölgede toprağa verildi. Coşan'ın kabri Garih'in yürüdüğü yolun kenarındaydı. Üzeyir Garih'in vahşice öldürülmesi, en yakınlarından bile sakladığı ilginç bir sırrı açığa çıkarıyordu.

Ustabaşı Cemal sırrı açıklıyor

Alarko Şirketler Topluluğu'nda 30 yıl ustabaşı olarak çalıştıktan sonra emekli olan ve Kırklareli'nin Babaeski İlçesi'ne bağlı Torbalı'da yaşayan 82 yaşındaki Cemal Cumalı, patronu Üzeyir Garih'i ölüme götüren sırrı açıklıyordu. Cemal Cumalı'ya eski patronu Üzeyir Garih'ten 1992'de bir telefon geliyor. Garih, "Cumali usta atla gel. Seninle özel bir işimiz var" diyor. Randevu yeri, Eyüp Sultan Mezarlığı'mn giriş kapısıdır. Garih'in konuşmasına anlam veremeyen ve kafası karışan Cumali usta sözleşüen gün randevu yerinde hazır oluyor. Mezarlık girişinde buluşan Garih ve Cumali ayaküstü hoş beşten sonra Piyer Loti'ye uzanan daracık yoldan ilerlemeye başlıyorlar. On dakika sonra Fevzi Çakmak'ın mezarına gelirler. Cumali Usta, bugüne kadar Mareşal Çakmak'ın mezarının burada olduğundan dahi haberi bulunmamaktadır. Cumali Usta'nın şaşkınlığına bir yenisi daha eklenir. Çakmak'ın mezarının hemen yanındaki bir başka kabirin başına giden Garih, Cumali ustaya dönerek herkesten sakladığı sırrını açıklar: "Bak Cemal! Burada sana anlatacaklarım sadece ikimizin arasında kalacak.'Burada yatan zat benim için çok değerlidir. Onu babamın bana anlattığı şekliyle gıyaben tanıyorum. Babam bana doğumumdan itibaren Mevlana Küçük Hüseyin'in sık sık evimize geldiğini anlatırdı. Bu zat benim başımı okşar ve babama (Bu çocuk ülkesine büyük hizmetlerde bulunacak) dermiş. Onu dünya gözüyle hiç görmedim, en azından görecek yaşa eremedim. Ancak ben onu dün gece rüyamda gördüm." diyerek söze başlar. Küçük Hüseyin Efendi rüyasında Garih'ten mezarını yaptırmasını istiyor. Esrarengiz telefonun anlamı ortaya çıkıyor. Garih, Cumali Usta'dan Hüseyin Efendi'nin me zarıyla yakından ilgilenmesini istiyor. Bütün masrafları kendisi karşılayacaktır. Böylece Cumali Usta, patronu Garih'in sırrına ortak oluyor. Garih'in ölümüne kadar da bu olaydan kimselere söz etmiyor.

Şeyhini ziyaretten hiç vazgeçmedi

Garih ve Cumali zaman zaman Küçük Hüseyin Efendi'nin mezarında buluşuyorlar. Garih, sırrını emanet edecek kadar güvendiği Cumali Usta'ya daha pek çok şeyler anlatıyor. Garih, babasının Hüseyin Elendi ile çok yakın dost olduklarını, sık sık bir araya geldiklerini anlatıyor. Hatta uzun süre çocuğu olmayan Azra Garih, Nakşi Şeyhi Hüseyin Efendi'den kendisi için dua etmesini de rica ediyor. Rivayetlere göre Hüseyin Efendi, Azra Garih'e, "Bir erkek çocuğunuz olacak. Adını da Üzeyir koyun.". Azra Garih, Üzeyir doğduğunda Hüseyin Efendi'nin isteğini yerine getiriyor. Museviler arasında Üzeyir ismi pek kullanılmamasına rağmen isim konulur. Üzeyir Garih üç yaşlarında iken Küçük Hüseyin Efendi vefat ediyor. I950'li yıllarda Azra Garih de yaşama veda ediyor. Bir gün

Üzeyir Garih, Küçük Hüseyin Efendi'yi rüyasında görüyor. Babasından Küçük Hüseyin Efendi ile ilgili pek çok sitayişkar sözler duyan Garih kendisini ölüme götüren bir yola yıllar önce ayak basıyor.

Mezarını yeşile boyattı

Cemal Cumalı, eski patronu Üzeyir Garih ile kırk yıllık dost olduğunu belirterek, "Kendisi ile o başka bir şirkette çalışırken tanıştık. O daha sonra Alarko'yu kurunca beni de davet etti. Ben de büyük bir hayranlık uyandıran bu genç mühendisin teklifini hiç düşünmeden kabul ettim. 1979'un sonunda emekli oluncaya kadar da kendisinin yanında çalıştım" diyordu. Garih'in inançlı insanlara büyük saygı duyduğunu, fabrikada mescit açtırdığını kaydeden Cumalı, "En son geçen yıl o zatın kabrini boyamamı istemişti. Hatta ilk sefer boyayı beğenmedi. Daha açık yeşile boyamamı istedi. Yeniden boyadık. Bu sefer çok beğendi.. Mezarın etrafında gezinirdi. Sağını solunu kontrol ederdi. Benden kendisi adına merhum zatın ruhu için duada bulunmamı isterdi. Buranın bakımını iyi yapmamı tembih ederdi." *

Üzeyir Garih, Hüseyin Efendi'nin mezarını yaptırdıktan sonra da haftada, on beşgünde ya da ayda bir ziyaretini eksik etmiyor. Mezar ziyareti Garih için adeta özel yaşamının bir parçası haline geliyor. Elbette Garih gibi hem iş bağlantıları hem de etnik dini kökeni ve hem de uluslararası ilişkileriyle tanınan musevi bir işadamının özel yaşamı mercek altında olduğunu kabul etmek gerekiyor. Ne kadar saklamaya çalışsa da herkesin gözlerinin üzerinde olduğu bilinen bir ismin, periyodik aralıklarla, hem de korumasız olarak Eyüp Mezarlığı'na gittiğinin bilinmemesi mümkün değil. Garih'in Eyüp Mezarlığı civarında gören mahalle sakinleri Garih'in sık sık mezarlığa gelip gittiğini doğruluyorlar. Mezarlık çevresindeki esnaflar Garih'in zaman zaman aperatif yiyeceker aldıktan sonra mezarlığa gittiğini ve bir iki saat kadar ortalıkta görünmediğini belirterek, "Musevi bir işadamının bir müslüman mezarlığını ziyaret etmesine çok şaşırdık" diyorlardı.

**(Şamil Kucur I 27 Ağustos 2001 Zaman Gazetesi)*

"Cumartesileri ortadan kaybolurdu"

Garih'in 40 yıllık dostu Can Kıraç'ta Hürriyet'e yaptığı bir açıklama da "Kendisini biri 3 yıl, diğeri 2 yıl önce olmak üzere iki kez orada gördüm. Görünce de şaşırdım. 'Üzeyir Bey ne arıyorsunuz burada?' diye sordum. Bana, Hüseyin Efendi'yi ziyaret için geldiğini anlattı. Şaşırdım. 'Benim dini inançlarım çok kuvvetlidir ve Hüseyin Efendi'ye olan bağlılığımı bu ziyaretlerimle kanıtlarım.' dedi. Her ikisinde de yalnızdı, yanında koruma şoför yoktu. Yine böyle birer tatil ya da bayram günüydü" diyordu. Can Kıraç, Koç Holding'in bir zamanlar bir numaralı yöneticilerindendi. Kardeşi İnan Kıraç da Vehhi Koç'un kızı Koç Holding Başkan Vekili Suna Kıraç'ın eşi.

Ortağı İshak Alaton da Üzeyir Garih ayda bir kez mutlaka Eyüp Mezarlığı'na gittiğini belirterek, "Babasının yakını olan Mareşal Fevzi Çakmak'ın mezarı başında dua ederdi. Garih'in öz babası cerrahtı. Onların ruhunu şad eder, onlarla konuşurdu. Dünya hayatından sonra hayatın devamına inanan bir mü'mindi" diyecekti gazetecilere.

"Bu büyük insan dinler üstü bir müttefik, bir fikir insanı olduğunu ispat etti. Allah'a inanan her üç dinin aynı felsefede buluştuklarının idrakindeydi. Çünkü her üç dine de aynı yakınlığı duydu. Eyüp'te babasının çok güvendiği, çok inandığı, çok saygı duyduğu insanın mezarını arada sırada ziyaret ederek hem o yüce insanın ruhunu şâd ederdi ve babası ile de buluşurdu. Ne yazık ki orada hayatını noktaladılar" diyen İshak Alaton, "Mezarlığa ziyarete gittiğini ne bana ne de oğluna da hiç söylemedi. Gazetelerde yazılan isim doğru, çünkü Can Kıraç'a sordum, o da teyit etti. Kıraç, iki belki de üç defa o mezarın başında Garih'i gördüğünü söyledi. Çünkü mezarda yatan aynı zamanda Can Kıraç'ın hanımı İnci Hanım'ın da büyük dedesi olurmuş" şeklinde konuşuyordu.

Garih'in cumartesi günleri belli saatlerde ortadan kaybolması, cep telefonunu kapalı tutmasını eşi Lili Garih de bir tv programında itiraf ediyordu. Geçen yıl Kanal D'de eşi Üzeyir Garih ile birlikte Erol Evgin'in "Bir sevda masalı" isimli programına konuk olan Lili Garih şunları söylüyordu: "Cumartesileri sabah 10.00'da evden çıkar. Ogün cep telefonu kapalıdır. Akşama kadar kendisinden haber alamayız."

Yazgısını rüyası çizdi

Rüyanın Üzeyir Garih'in manevi dünyasında çok önemli bir yeri vardı. Basma yansıyan bilgilere göre Garih, hem babasının yakın dostu Şeyh Küçük Hüseyin Efendi'yi hem de Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaşamış Şeyh Yahya Efendi'yi rüyasında gördü. Garih'e rüyasında görünen Şeyh Yahya, kendisinden Beşiktaş'taki dergahını onarıp ihya etmesini istiyor. Bu isteği yerine getiren Garih, evini de Şeyh Yahya Dergah'ına kısa bir mesafede yapıyor, yıllarca bu evde oturuyor. Saadet Partisi Genel Başkanı Rc cai Kutan'ın başdanışmanı, Refah Partisi Adana eski Milletvekili Ertan Yülek Garih için çok ilginç bir iddiada bulunuyordu: "Garih çok eski bir dostumdu. Beşiktaş'ta bulunan Yahya Efendi Dergfı hı'na tabi olduğunu düşünüyorum. Rüyasında Yahya Efendi'yi gördüğünü ve kendisinden orada satılık bir yer olduğunu ve orayı satın almasını istediğini biliyorum. Orayı, yani şimdi evinin olduğu yeri satın aldığını biliyorum. " dedi. *

Şeyh Yahya herkesi seviyordu

Yahya Efendi, hangi dinden olursa olsun, herkese iyilik yapan bir müslüman büyüğü olarak biliniyor. Yahya Efendi, Trabzon Kadısı Ömer Efendi'nin oğludur. Annesi Afife Hanım, Kanuni Sultan Süleyman'ın süt annesi. Şeyh Yahya Türbesi İstanbullu denizcilerin uğrak yeri.Yahya Efendi ismi etrafında adeta bir efsane örülüyor. Denizciler, Boğaz'ı koruyan dört manevi bekçiden birinin Şeyh Yahya olduğuna inanıyorlar. Öte yandan İstanbul'un gayr ı müslim denizcileri de saygılarını eksik etmezler. Yahya Efendi ile ilgili hikayelerin kahramanları masında pek çok hıristiyan de var. Hatta Şeyh, bazı Rum denizcilerin müslümanlığı kabul etmesine de vesile oluyor. Bir Rum denizci Karadeniz'de tutulduğu fırtınadan kurtulması karşılığında Yahya Efendi Dergahı'na bir fıçı şarap bağışlayacağı vaadinde bulunuyor. Gerçekten de kurtulur ve bir fıçı şarapla dergaha gelir. Rum denizci bir an için müslümanların şarap içmeyeceğini unutmuştur. Durumu anlayan Şeyh Yahya hiç sesini çıkarmaz, teşekkür etmeyi de ihmal etmez. Fıçıdaki şarap nar şerbetine dönmüştür. Rum denizci bu keramet karşısında, "Ey yol güneşi" der," Vallahi senin dinin haktır!" Yahya Efendi denizde fırtınaya tutulan iki rum papazını kurtardığı ve dergahla bakımlarını

yaptığı da rivayetler arasında yer alıyor. Bir hikaye de şöyledir: Papazın biri Yahya Efendi'nin atının yularına yapışır. "Bu da adalet midir? Doğru dürüst defter tutulmuyor, ölülerimizden bile haraç istiyorlar!" der. Yahya Efendi derhal Kanuni Sultan Süleyman'ın huzuruna çıkarak, "Yazıklar olsun. Böyle ele geçen mal helâl değildir. Yediğin, içtiğin, sarayın, saltanatın, haram sana!. Allahü Te âlâ'nın huzuruna çıktığında ne cevap vereceksin? Korkarım yakanı kafirlerin eline verecekler. Sürüm sürüm sürünecek, cehenneme itileceksin. Unutma tacın, tahtın, burada kalır, seni şöhretin değil, adaletin kurtarır!" diyerek derhal bu yanlışın düzeltilmesini ister. Daha bunun gibi pek çok hikaye anlatılıyor. Beşiktaş Rum Metro politi'nin de Yahya Efendi'nin hiristiyanlara gösterdiği ilgiden ötürü zaman zaman dergahı ziyaret ettiği rivayet ediliyor. Bu tür hikayelerin ortaya çıkmasına, Şeyhin müslüman olmayan kişilere hoşgörü ve sevgi ile yaklaşmasının büyük bir payı olsa gerek. Yahya Efendi Dergahı fakirlerin sığınağı, yolda kalmışların barınağıdır. Müderris mahlasıyla şiir yazan Yahya Efendi'nin hekimliğinin yanı sıra hendese, matematik ve geometri gibi zamanın fen bilimlerine vakıf bir şeyh.

Dergahta kimler yokki!

Şeyh Yahya Üveysilik olarak bilinen tasavvuf ekolüne mensup. Kendisinden sonra tekkenin Kadiriliğe ve Nakşibendiliğe hizmet ettiği, yanı sıra Üveysiliğin de en azından bir meşrep olarak devam ettirildiği İstanbul Ansiklopedisi'nde belirtiliyor. Tekkenin son postnişini, vefat ettiği 1961 yılına kadar burada ikamet eden Şeyh Abdulhay Öztoprak'tır. Şeyh Abdulhay, Üveysiliğin yanı sıra hem Kadiri hem de Nakşi'dir. Sohbetlerinden oluşan "Hikmetler ve Aşıklar Bahçesi" isimli kitabı 1980'de müridi M. Yekta Dümer tarafından neşredildi. Tekke Çırağan'da , Yıldız Mahallesi'nde, Çıra ğan Caddesi'ne bağlanan Yahya Efendi Çıkmazı'nda yer alıyor. Şeyh Yahya Tekkesi'nin çevresi, şeyhin türbesine komşu olmak isteyen binlerce tarikat ehli, devlet adamı, hanedan ve saray mensubuna ait mezarlarla doludur. Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı Ra ziye Sultan, II. Abdülhamit'in kızı Hatice Sultan da Şeyh Yahya Türbesi'nde yatıyorlar. Pek çok şeyh ve ünlü bestekarların yanı sıra Kadiri tarikatı şeyhlerinden ilk seri ateşli topun mucidi Ahmet

Süreyya Emin'in mezarları da burada bulunuyor. Bu bakımdan Dergah ve çevresi adeta Eyüp Sultan Mezarlığı'nda Şeyh Küçük Hüseyin ve Mareşal Çakmak'ın da kabirlerinin bulunduğu Nakşi Tarlası bölgesi gibi bir nitelik taşıyor. Ahmet Hamdi Tanpınar da Şeyh Yahya Tekkesi'ni, "İlahi mağfiret Yahya Efendi dergahında adeta güzel bir insan yüzü takınır. Ölüm burada, hemen iki üç basamak merdiven ve bir iki sedle çıkılıveren bu bahçede hayatla o kadar kardeştir ki bir nevi erme yolu, yahut aşk bahçesi sanılabilir" satırlarıyla niteliyordu. Yakın tarihlere kadar Yahya Efendi Camii'nin hazireleri de tartışma konusu oldu. Basında Caminin tarikat mezarlığına dönüştürüldüğü şeklinde yakınmalarda bulunuldu. Avusturalya'da vefat eden Nakşibendi Şeyhi Prof. Esat Coşan'ın Süleymaniye Camiine defnedilmesine izin vermeyen Cumhurbaşkanı Sezer'in, hayatta olan Atiye Selma Ercihan'ın öldükten sonra Yahya Efendi Camii mezarlığına gömülmesine onay verdiği basına yansıyan bilgiler arasında yer aldı.

Rüya her toplumda etkili

Rüyanın Garih'in özel yaşamında etkili olduğunu belirtmiştik. Rüya, müslüman toplumlarda olduğu gibi her toplumda etkisini hissettiren bir güce sahip. Müslüman toplumların geleneğinde rüya tabiri denilen ayrı bir dal bulunuyor. Batı'da da modern psikolojinin rüya ve insan kişiliği arasındaki bağıntıyı araştıran dalları olduğu biliniyor. Müslüman toplumlarda özellikle tasavvuf geleneğinde rüyanın önemi daha da artıyor. Rüya yoluyla tasavvuf dünyasına ayak basıldığına dair anlatıların haddi hesabı yok. Tasavvuf büyüklerini anlatan kitaplarda rüya ile kendisine yön veren ya da aradığı şeyhi bulan kişilere ilişkin pek çok örnek var. Rüyanın da bir bilgi kaynağı olduğuna inanan müminlerin sayısı hiç de az değil. Bu nedenle rüya tabiri toplumlarda kültürel bir olgudur. Hatta kültürel bir olgu olmanın ötesinde İslam geleneğinde "rüya nübüvvetin kırkaltıda biri" olarak kabul edilir. Kur'an ı Kerim'de Yusuf Peygamber aynı zamanda bir rüya tabircisi olarak nitelenir. Batılı ya da Doğulu olsunlar, krallar, sultanlar ve imparatorların saraylarında rüya tabircisi olarak nitelendirilen kişiler hep oldu. Ancak İslam toplumlarında rüya tabirciliği, rüyanın ya şeytandan ya Allah'tan geldiği düşüncesi çerçevesinde dünya nimetlerinden yüz çevirmiş dervişlerin ya da sufilerin işi olarak görülür. Bunun nedenini, İslam ve Hristiyan kültüründe rüyanın yeri konusunda mükemmel bir giriş yazan Prof. Cemal Kafadar şöyle açıklıyor: "Çünkü insanın düşü çok değerlidir; olur olmaz kişiye aktarmamak gerekir. Rüya yorumlanmadığı sürece bir şey söylemiş sayılmaz, dolayısıyla insan davranışına yön vermez, kaderini çizmez. 'Rüya uçucu bir kuşun ayağı üzerindedir, tabir olunmadıkça onun için istikrar ve karar yoktur'. Ancak yorumlandığı anda, yorumlayan ister bilgili ister cahil olsun, ister hayra ister şerre yorsun, 'ta'birinün hükmü ra'iye sabit olur'. Artık rüyanın mantığı yorumlandığı haliyle işlerlik kazanır ve düşü görenin kaderi olur. Yani düşlerin anlamı kişinin dışındaki nesnel bir dünyada yatsa bile bu, öznenin rolünü yadsımaz; bilakis, bütün idealist düşünce sistemlerinde olduğu gibi, ancak bir özne tarafından algılandığında ve anlamlandırıldığında gerçeklik kazanır. Dolayısıyla aynı rüya değişik kişiler tarafından görüldüğünde değişik anlamlar taşıyabilir."

Prof. Kafadar'ın İslam kültüründe rüya hakkından yazılanları aktararak yaptığı analiz, bir kitabın önsözünde yer alıyor. Kitap, Osmanlı döneminde yaşamış Asiye Hatun isminde bir kadının rüya yoluyla, kendini ya da şeyhini bulmasını anlatan bir güncedir.

Rüyasında gördü, **müridi oldu**

Asiye Hatun, rüyasında gördüğü kişinin uzak bir kentte yaşayan Halveti Şeyhi Muslihüddin Efendi olduğunu öğreniyor. Ona rüyalarını yazarak tabir etmesini rica ediyor. Oysa Muslihüddin Efendi'yi gerçek hayatta hiç görmemiştir. Sonuçta Asiye Hatun, Şeyhin müritleri arasına giriyor. Prof. Kafadar, rüya tarihçiliğinin niçin önemli olduğunu şu sözlerle anlatıyor: "Bir tarihçi, hele hele ruhbilimsel çözümleme yapmaya niyeti ve eğitimi olmayan bir tarihçi rüyalarla niye ilgilensin? Bir kere görülenlerin ya da görülmüş gibi anlatılanların içerikleri bir yana, rüyaların nasıl değerlendirildiği ve yorumlandığı, bir kültürel geleneği anlamak isteyenlere bir çok konuda önemli ipuçları verebilir. Modern toplumlar dahil her toplumda rüyaların yorumlanması/çözümlenmesi belirli metafizik ve epistemelojik inanışlara göre biçimlenir. Ayrıca tarih boyunca değişik toplumlarda rüyanın yanı sıra, kendi tıp geleneklerinin beden/ruh/zihin ilişkileri üzerine varsayımlarına göre hareket etmişlerdir." *

İJzeyir Garih de rüyasında gördüğü Küçük Hüseyin Efendi'nin

mezarını ziyaret etmeyi adet edinerek, mezar başında iç dünyasında kendiyle hesaplaşarak huzur buluyordu. Nihayet Küçük Hüseyin Efendi'nin yanı başında da son nefesini veriyordu. Musevi asıllı işadamı Garih, kaderin garip bir cilvesiyle, müslüman mezarlığında, katilinin ya da katillerinin bıçak darbeleriyle veda ediyordu yaşama. •

''{Rüya Mcktupltın Asiye Hatun, Oğlak Yayınları)

BÖLÜM II

Üzeyir Garih ailesi nereden geldi?

Üzeyir Garih kimdi? Nasıl bir aileden geliyordu ve nasıl bir kişiliği vardı? Cumhuriyet ilan edildiğinde 6 yaşında olan Üzeyir Garih, Atatürk, İnönü, Menderes Bayar dönemlerini yaşamış, 1960, 1971 ve 1980 yıllarında gerçekleşen üç askeri darbeye tanık olmuş ve bu arada 28 Şubat sürecini de çok yakından izlemişti. 1929'da dünyayı sarsan ekonomik krizin içinde doğan ve neredeyse Cumhuriyetle yaşıl olan Üzeyir Garih, kökü 12.yüzyıl Fransa sfna kadar uzanan Musevi bir aileye mensuptu. Aile Avrupa'dakı Yahudi karşıtlığının kurbanı olarak İspanya, Kuzey Afrika, İstanbul, Suriye, Irak ve Lübnan'a kadar pek çok ülke topraklarına dağıldı. Garih'in mensup olduğu kol, İspanya'daki zulüm ve baskılardan kaçarak Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeki Bağdat'a göç etmiş bulunuyordu. Garih ailesi Museviler arasında önemli bir mevkii tutan Haim Farhi ailesiyle de yakın akrabalık bağlarına sahipti. Haim Farhi, Osmanlı Sultanı'nın bir fermanı ile Akka'ya idareci tayin edilen ve Mecidiye Nişanı ile taltif edilen bir Musevi'ydi. Haim Farhi, Osmanlı Devleti'nin Akka Valisi Cezzar Ahmet Paşa'nın yanında çalıştı. Aynı aileden Samuel Farhi de Osmanlı devlet yönetiminde aldığı görevler nedeniyle rütbesi, Rütbe i Salise'ye yükseltiliyordu. Avram Farhi de II. Abdulhamit Döneminde

Matbuat Müdürlüğü yaptı. Hayim Farhi ailesi ile yakın bağları olan Sulman Gareh, Moshe Gareh, Habiba Gareh, Simha Gareh, Heskel Gareh, Rachel Gareh ve Soloman Gareh 1800 ile 1900 başlarında Bağdat'ta yaşayan Musevi bir ailenin fertleri. Garehler ile Carıh lar(Üzeyir Garih'in ailesinin Bağdat'taki lakapları) aynı aileden.

Bağdat'ın canlıları İstanbul'da Garih'ler oldu

Azra Garih'in babası Bağdat'tan İstanbul'a göç eden bir inci tüccarıdır. Garih ailesi bu bakımdan Selanik yahudilerinden ayrılır. İspanya kökeni nedeniyle Sefardim olan Üzeyir Garih'in bir amcası Osmanlı Sultanı II.Abdulhamit'in doktorlarından Harun Ga rih'tir. Diğer bir amcası ise Ezcacı Yakup(Jacques) Garih'tir. Üzeyir Garih'in babası Azra Ezakiel ise Osmanlı Tıp Mekteplerinden yetişmiş bir diş hekimi. Aile Bağdat'ta da cerrahlıkla iştigal eden üyeleri nedeniyle Carıh'lar olarak biliniyor. Cumhuriyet döneminde aile Garih soyadını alıyor. Üzeyir Garih'in iki amcası iki halası var. Garih ailesi, 1900'lerin ortalarına doğru, Bağdat'ta Osmanlı karşıtı hareketlerin yoğunlaşması üzerine İstanbul'a göç etmeyi yeğliyor. Pan Arabist akımların gelişmesi nedeniyle Araplar, Osmanlı Devleti'nin himayesinde yaşayan Musevilere pek de sempatik bakmıyorlardı. Carıh, Arapça Cerh kökünden, yaralanmış anlamına geliyor. Cerh, aynı zamanda hadis ilminde kullanılan bir terim olarak da biliniyor. Cerh ve Tadil, Hz. Peygamberden rivayet edildiği ileri sürülen hadislerin doğruluk derecesini belirlemek için kullanılan bir yöntem. Cerh, hadisin yaralı yani şüpheli olduğunu belirten dini bir terim. Garih ailesinin neden bu isimle anıldıkları bilinmiyor. Rivayetlere göre Carıh ailesinden çok sayıda cerrah bulunmasından ötürü bu lakap ile anılıyorlar. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Bağdat'ta ve Basra'da Carıhlar'dan çok sayıda aile bulunuyordu. Carıh'ın nasıl Garih olduğunu kendi ağzından, "Yeni harfler çıktığı zaman yani Latin alfabesine geçildiği zaman babam nüfus memurluğuna müracaat etmişti. Babama soyadını sordukları zaman babam Canlı demesine rağmen oradaki memur yeni harflere çok iyi alışmamış olmasından dolayı Garih şeklinde yazmış. Babam da bu ismin daha ince ve nazik olduğunu düşünerek bunu kabul etti" sözleriyle anlatıyordu. *

Amcası Abdülhamid'in doktoruydu

Üzeyir Garih'in anlattığına göre amcası Harun Garih, İkinci Abdülhamid'in doktorudur. Diğer amcası Yakub(Jacques)Garih ise, Darülfünun'un eczacılık bölümünün mezunları arasında yer alıyor. İstanbul'un ünlü eczacılarından olan Jacques Ezekiel Garih 1879'da Bağdat'ta doğdu. 1956 yılında İstanbul'da öldü. Jacques Garih, İkinci Meşrutiyetin ilanından hemen sonra İstanbul'da kurulan Osmanlı Eczacı İttihat Cemiyeti'nin de aktif kurucuları arasında yer aldı. Cemiyetin kuruluşuna, 250 kadar eczacının katıldığı 20 Ağustos 1908 tarihli bir toplantıda karar verildi. Cemiyetin başkanlığına Ecz. Hamdi Bey seçildi. J. Garih, Cemiyetin Eczacılar ve Eczaneler Kanunu Komisyonu ile Tarife Komisyonu'nda da yer aldı. Cemiyet ruhsatını 1909 yılında alabildi. Türk eczacılar tarafından kurulan ilk cemiyet olmasına rağmen fazla yaşayamadı. Cemiyet üyelerinin büyük bir kısmı, teşkilatın kendisinden beklenen hizmetleri yerine getiremediği gerekçesiyle istifa ettiler. 1909'da bir başka cemiyet, Devlet i Osmaniye Eczacıları Cemiyeti (Societe des Pharmaciens de I'Empire Ottoman) kuruldu. Daha çok Türk olmayan eczacılar tarafından kurulan cemiyetin başına P. Apery getirildi. Ancak 1911 yılında cemiyetin yönetimi Türk eczacıların eline geçti. Başkanlığına da Ecz. Ahmet Vefik Uluçay seçildi. J. Garih 1921 'de Beyoğlu Postacılar Sokakta Garih Eczanesi'ni kurdu. Eczane 1934'de ana cadde üzerindeki kürkçü dükkanına taşındı. 1939'da başkasına devredilen eczanenin ismi İstiklal Eczanesi olarak değiştirildi.*

Üzeyir Garih'in Leonara Benbanaste isimli halası da bir doktor ile evlenecek ve bu evlilikten doğan iki erkek çocuğu da aile geleneklerine uyarak doktor olacaklardır. Hayatta olan Marco Benbanaste ise Roma Üniversitesi'nde profesördür.

Azra Garih "Karakol" örgütündendi

Baba Azra Garih Mekteb i Sultani'den, bugünkü adıyla Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra Darülfünun'a giriyor. Daha sonra da eğitimini Paris'te, Sorbonne Üniversitesi'nde tamamlıyor. Diş Hekimi Azra Garih, Beyoğlu Tünel'de bir muayenehane açıyor. Birinci Dünya Savaşı'nda Erzurum ve Hicaz Cepheleri'nde tabip olarak bulunuyor. Azra Garih'in Kuvayı Milliye döneminde İs

tanbul'dan Anadolu'ya adam ve cephane sevkiyat ının yanı sıra istihbarat faaliyetlerinde de bulunan gizli Karakol Örgütü ile işbirliği içinde olduğu iddia ediliyor. Üzeyir Garih de kendisiyle yapılan bazı söyleşilerde babasının bu yönüne işaret ediyordu.*

Karakol örgütü, mütareke döneminde Enver Paşa'nın işaretiyle ünlü İttihatçılardan Kara Kemal ile Miralay Kara Vasıf tarafından İstanbul'da kurulan bir direniş örgütüdür. Azra Garih, Karakol örgütünden Cumhuriyet döneminde Bayındırlık Bakanlığı yapan emekli albay Behiç Erkin'in yanı sıra İttihatçıların İaşe Nazırlı ğı'nı yapmış olan Kara Kemal ile ilişkilidir. Savaş bittikten sonra diş hekimliğine devam eden Azra Garih'in hastaları arasında İsmet İnönü'nün annesi Çevriye Hanım da var. Azra Garih, ünlü cildiyeci Prof. Hasan Reşat Sığındım ile bir süre aynı muayenehaneyi de paylaşıyor. Bir ara zor günler yaşayan Azra Garih'in imdadına yakın dostu Behiç Erkin yetişiyor. Bayındırlık Bakanı Erkin'in yardımıyla Azra Garih, Haydarpaşa'da Devlet Demiryolları'nın diş tabibi oluyor. 1933'de Nazilerin iktidara gelmesinden sonra Almanya'dan Türkiye'ye kaçan musevi bilim adamlarından İstanbul Dişçilik Bölümünü kuran Dr. Kantaroviç, Garih Merin sık sık konuğu oluyor...

"Babası gizli müslümandı!"

Üzeyir Garih'in babası Azra Garih'in Şeyh Küçük Hüseyin Efendi'ye intisaplı gizli bir müslüman olduğu da iddia edildi. İddianın sahibi Azra Garih'in yakın dostlarından olduğu ifade edilen ve 1984 yılında 93 yaşında vefat eden Hulisi Güzelyazıcı'nın oğlu Abdurrahim Güzelyazıcı'ydı. Hulusi Efendi, Şeyh Küçük Hüseyin Efendi'nin de bağlı olduğu Nakşibendiliğin Halidiye kolunun Gü müşhanevi dalına mensuptu. İskender Paşa Cemaati olarak devam eden Gümüşhanevi Dergahı'nın şeyhlerinden biri de Mehmet Zahit Kotku Efendi idi. Garih'in okul arkadaşları olan Turgut Özal, Korkut Özal ve Necmettin Erbakan ve Recai Kutan'in da İTÜ'lü yıllarında Mehmet Zahit Kotku'nun sohbetlerine katıldıkları biliniyor. Hatta bir rivayete göre Erbakan'ın Milli Nizam Partisi'ni kurmasında Kotku'nun da rolü var.

"(Çetin Yetkin, Devlet Yaşamında Yahudiler. Aja Yayınları, istanbul)

Geçen yıl Avusturalya'da gönüllü sürgünlük yaşarken vefat ederek Eyüp Sultan Mezarlığı'nda toprağa verilen Prof. Esat Coşan da 1980'de vefat eden Kotku'nun hem damadı hem de İskender Paşa Cemaatinin şeyhiydi. İskender Paşa cemaati kaynaklan Garih'in rüyasında gördüğü Şeyh Yahya Efendi Dergahı'nın son şeyhlerinden Abdulbakıy Öztoprak ile Küçük Hüseyin Efendi'nin müritlerinin büyük bir kısmının Mehmet Zahit Kotku'ya intisap ettiğini söylüyorlar. İskender Paşa kaynaklarında olay, şöyle anlatılıyor: "Bazı şeyh efendiler müridlerine vefatlarından sonra Mehmed Efendi hazretlerine bağlanmalarını tavsiye etmişlerdir. Mesela Yahya Efendi Dergâhı Şeyhi Abdülhay Efendi'nin dervişleri O'na intikal etmiştir. Küçük Hüseyin Efendi'nin vefatıyla dervişleri O'na gelmişlerdir. Bu durumu Es'ad Coşan Hoca şöyle izah ediyor: 'Hocamız hakikaten manevî makamı çok yüksek bir zat ı muhterem olduğu için, zamanındaki bir çok hoca efendinin yerine halef çıkmıyor, işaret olmuyor. İşaret olmayınca, ne demek?... 'dağılmayın, orda toplanın' manasına gelir. Vefat etmiş bir kimseye bağlılık olmaz! Onu bahane ederek müstakil yaşamak olmaz! Kendisi bağlanacak!"

"Müslüman olduğunu gizliyordu"

Fevzi Çakmak'm da Küçük Hüseyin Efendi'ye yakınlık duyduğu iddiaları Azra Garih'in aynı şeyhe intisaplı olduğu iddialarıyla biraraya geldiğinde Türkiye'nin yakın tarihindeki ilginç ilişkiler yumağı da birbiri ardınca çözülmeye başlıyordu. Azra Garih'in gizli müslüman olduğuna dair bilgileri babası Hacı Abdullah Hulusi'den edindiğini belirten Abdurrahim Güzelyazıcı, Üzeyir Garih'in ölümünden sonra sırrı açıklamak ihtiyacı hissettiğini söylüyordu. Abdurrahim Güzelyazıcı lise yıllarında Şişhane yokuşundan Karaköy'e inerken Kuledibi'ne doğru dönen sokağın başında büyük bir apartmanda 'Dişçi Garih' şeklinde bir levha bulunduğunu belirtiyor, bu levhayı her gördüğünde babasının, Ezra Garih'in Müslüman olduğunu söylediğini vurguluyordu. Hulusi Efendi, Azra Garih'in müslüman olduğunu sakladığını, bu nedenle oğlundan da bu sırrı aşikar etmemesini istiyor. Azra Garih'in müslüman olduğunu iddia eden Abdurrahim Güzelyazıcı, "Babam, ticaretle meşgul olurken Kuledibi'ndeki Dişçi (Ezra) Garih'e dişlerini yap

tırmaya gider. Dişlerinin tedavisi uzun sürdüğünden bu süre zarfında onunla babam arasında bir dostluk oluşur. Babam bu dostlukla birlikte Garih'in aynı zamanda sırdaşı olur. Bu gidiş gelişlerinden birinde Ezra Garih babama, Müslüman olduğunu söyler. Hatta Mevlevilikteki sema gösterileri gibi pek çok hususun İslamiyet'e sonradan ilave edildiğini anlatır ve bu gibi şeylere şiddetle karşı çıktığını söyler. Babam onun için 'Çok mutaassıp bir Müslüman' derdi. Bunun sebebini de sonradan hakikate ulaşmanın verdiği aşk ve heyecanla izah ederdi. Bu bilgi bende bugüne kadar saklı kaldı. Babama Azra Garih, Müslüman olduğunu çevresinden sakladığını da hatırlatarak, ondan aynı hassasiyeti göstermesini rica etmiş. Babam bana anlattığında aynı şekilde bu sırrı gerekmedikçe kimse ile paylaşmamamı tembih etmişti" diyordu Zaman gazetesinde.

Güzelyazıcı, insanların din değiştirmesinin sanıldığı kadar kolay olmadığını belirterek, Azra Garih'in çevresi ile ilişkilerinin zedelenmemesi ve etrafındaki insanların inancına zarar vermekten kaçınmak amacıyla bunu gizlemiş olabileceğini ifade ediyordu.

Güzelyazıcı, Nakşiliğin Halidiye kolunun o dönemdeki şeyhi olan Küçük Hüseyin Efendi'nin, Üzeyir Garih'e isim verecek kadar Ezra Garih'in yakın dostu olduğunu kaydederek, "Babam, onun Hüseyin Efendi vesilesi ile İslamiyet'i kabul etmiş olabileceğini anlatırdı. Bu konu herkes tarafından sır gibi saklanırdı. Hatta Hüseyin Efendi'ye çok yakın olan Camcı Hulusi Gökmenli ve Cahit Gözkan vardı. Onlara sorardım bu konuyu. Hiç duymamış gibi yaparlardı" diyordu.

Üzeyir Garih'in babası Azra Garih'ten etkilenmiş olabileceğini ifade eden Güzelyazıcı, Üzeyir Garih'in hayattayken sarf ettiği, "Madde benim için o kadar önemli değil. Maddiyatçı bir adam değilim. Daha ziyade maneviyatçıyım. İmanlı bir adamım. Benim de imanım var. Din aslında imanın düzene sokulmuş bir şeklidir. Batıl itikadım yok. Ama mümin." sözlerinin ondaki manevi derinliğin ipuçlarını verdiğini iddia ediyordu.*

Dişçi koltuğunda başlayan 'muhabbet'

Peki Azra Garih Nakşi Şeyhi Küçük Hüseyin Efendi ile nasıl tanışmıştı? Bu konuda da çok çeşitli kaynaklardan rivayetler bulunuyor. Abdurrahim Güzelyazıcı'nın açıklamalarından da anlaşılacağı gibi Azra Garih, pek çok dindar müslümanın rağbet ettiği nadir diş hekimlerinden biri. Azra Garih ile Küçük Hüseyin Efendi arasındaki dostluğun da dişçi koltuğunda, bir tür 'doktor hasta ilişkisi' şeklinde başladığı iddia ediliyor. Buna göre dişlerinden rahatsız olan Hüseyin Efendi, kendisine bir Musevi diş hekimi bulunmasını istiyor. Hüseyin Efendi'nin müridleri, İstanbul'un meşhur dişçilerinden Azra Garih'ten randevu alıyorlar. Ezra Garih, Şeyh'in dişlerini çekebilmek için narkoz kullanmaya hazırlanıyor; ancak Hüseyin Efendi, kendisine narkoz verilmesini kabul etmiyor. Garih, "Nasıl olur efendim" diyor, "Narkoz verilmezse, ağrıya dayanamazsınız."

Bunun üzerine, Küçük Hüseyin Efendi "Bir şey olmaz" diyor. "Sen, dişimi kerpetenle tut, ben 'Allah' deyince çekersin."

Azra Garih, ister istemez Hüseyin Efendi'nin dediğini yapıyor. Gerçekten de, Şeyh Efendi'nin 7 8 tane dişini, ağrısız sızışız çekiyor.

Diş çekme işlemi bittiğinde, Ezra Garih büyük bir hayret ve merak içinde "İnanamıyorum, bu kadar şiddetli bir acı nasıl bertaraf edilebilir" diye soruyor. Hüseyin Efendi, Ezra Garih'i çağırıyor ve göğsünü açarak bakmasını söylüyor. Garih, yine hayretler içinde, Hüseyin Efendi'nin göğsündeki 'Allah' lafzını görüyor. Bu olaydan çok etkilenen Doktor Garih, Mevlana Küçük Hüseyin Efendi'ye karşı büyük bir yakınlık hissediyor. O günden sonra, sık sık Hüseyin Efendi'yi ziyaret ediyor. Azra Garih'in uzun süre çocuğu olmaması üzerine Hüseyin Efendi'den dua etmesini istediği de belirtiliyor. Hüseyin Efendi, dua etmekle kalmıyor; bir de talepte bulunuyor: "Erkek çocuğun olursa, adını Üzeyir koy." Zaman geliyor ve Azra Garih'in bir erkek çocuğu doğuyor. Musevi geleneğinde 'Üzeyir' isminin çocuklara verilmesi adet olmamasına rağmen, Baba Garih, "Üzeyir Yahudilerin Peygamberidir. Bizim de Peygamberimizdir. Sen aldırma, Üzeyir koy" diyen Hüseyin Efendi'nin sözünü tutuyor.

Üzeyir Garih'in doğumunu babasına haber verdiği belirtilen Küçük Hüseyin Hüsnü Efendi'nin engin insan sevgisi üzerine temellendirilen tasavvufi görüşlerinin pek çok insanı etkilediği de kaydediliyor.

Küçük Hüseyin Efendi'ye intisap eden müseviler, Azra Ga rih'ten ibaret değil. Şeyhin müritler arasında pek çok ünlü isim var. Küçük Hüseyin Efendi'nin biyografisiyle ilgili bölümde bunlara değineceğiz.

Saint Joseph'de okuyamadı

Diş hekimi Azra Garih makara ipliği üreten Nedim ve Sümbül Balıkpazarlı'nın kızları Adile Hanım'la evleniyor. Bu evlilikten Lüsyen ve Üzeyir Garih dünyaya geliyor. Üzeyir Garih 1929 yılının sıcak bir Haziran gününde doğuyor. Adile Hanım Alman Mektebi'nden mezun bir kadın. Üzeyir Garih, orta sınıf bir Musevi ailesine mensup. Garih, Rum hizmetçilerden Rumca öğreniyor. O günleri Aksiyon'dan Cemal Kalyoncu'ya şöyle anlatıyordu: "Zengin değildik ama orta halin üstünde, çok saygın bir aile idik. O günün şartlarına göre annem Alman Mektebi'nden mezun, babam Paris'ten diploma almış. Türkiye'de o zaman çok zenginler de yoktu, kabul etmek lazım. Biz iyi yaşayan bir aile idik. Ne bileyim, daima kolalı bir beyaz örtü üzerinde yemek yerdik, daima hizmet eden bir kadın bulunurdu evde. O zaman Sakız Adası'ndan gelirdi hizmetçiler. Çünkü Anadolu'da ev işi yapacak dirayette ve kabiliyette, yetenekte ve bilgide kadın yoktu. Tabii o zaman Rumlar evlerde bir nevi ev yardımcısı olarak çalışırlardı. Ben onlardan da Rumca (Garih, İngilizce, Fransızca ve İspanyolca da bilmektedir) öğrendim. Beyoğlu'nda berberimiz Rum'du, Rum nüfusu çok fazla idi."

Beyoğlu'nda oturan Garih 1936'da başladığı Beyoğlu Birinci Karma İlkokulu'nu 1941 yılında bitiriyor. Kısa bir süre Saint Jo seph'te okuyor, aile bütçesi yeterli olmayınca Beyoğlu Lisesi'ne nakil aldırıyor. 1946'da mezun olduktan sonra İTÜ'ye kayıt yaptırıyor.

Gençliğinde haham eğitimi aldı

Garih gençlik yıllarında bir ara haham olmak istiyor, hahamlık eğitimi de alıyor. Ancak her nedense bu fikrinden vazgeçiyor. * Garih daha o yıllardan itibaren din, musevilik, hıristiyanlık ve isla miyetle ilgili konularda kafa yoruyor, kendi çapında araştırmalarda bulunuyordu. Oysa Diş hekimi baba Garih, oğlunun da dişçilik okumasını istiyor. Üzeyir Garih ise kendi yolunu seçiyor. Dişçilik yerine dönemin seçkin üniversitelerinden İTÜ'ye giden Garih şöyle anlatıyor: "Babam diş tabibiydi, amcam doktordu, öbür amcam eczacıydı. Halamın kocası askeri doktordu. Onun oğulları da doktordu. Ancak 1940'larda mühendis olmak yani Teknik Üniversi te'ye girmek bir ayrıcalıktı. O günün şartlarına göre ben dişçilik fakültesi ile İTÜ'ye girme teşebbüsünde bulundum. İTÜ'yü kazanınca dişçi okulundan vazgeçtim, mühendis oldum."*

Üzeyir Garih üniversite yıllarında ailesinin maddi sıkıntı yaşaması üzerine yaz aylarında boş kalmıyor, traş sabunu üreten bir fabrikada çalışıyor. Öte yandan mizahsever bir genç olarak Bab ı Ali'de bir süre oyalanıyor. 1946 1948 yılları arasında Nehar Tüb lek ve karikatürist Ramiz'le birlikte çalışıyor. Akbaba, Afacan, Çocuk Sesi, Yavru Türk gibi dergilerde çizerlik yapıyor. Esprili bir kişiliğe sahip olan Garih, çizer olarak çalıştığı günleri şöyle anlatıyor: "Nehar Tüblek ve Ramiz'le birlikte onların ikinci eli olarak taşeron olarak bir şeyler yapıyordum. Akbaba gibi zamanın ünlü mizah dergilerinde çalıştık. Onların ikinci kalemiydim. Yani temize çeken adamıydım, çinileyen kişi. Sonra manzum hikayeler yazdım. Uzun yıllar oldu. Şimdi bıraktım. Ama düzyazılar yazmaya devam ediyorum. Şimdiler de manzum hikayeler de yazıyorum. Gözlemlerimi kafiyeli, heceli ve birbirleriyle uyumlu şekle sokuyorum. Düğünlerde, davetlerde peçetelerin üzerine yazıyorum, o da hediyem oluyor."

Okul arkadaşları 'tanıdık' isimler

1951'de İTÜ'yü ikinci olarak bitiriyor. Kısa bir asistanlık devresinden sonra akademik hayatını sona erdiriyor. Askerliğini yedek subay olarak tamamlıyor. Eski Sanayi Bakanı Mehmet Turgut, MHP'ye yakınlığı ile bilinen eski parlamenterlerden Abdülkerim Doğru, CHP'li Cahit Dalokay, ANAP'lı eski Turizm Bakanı Mü kerrem Taşçıoğlu ve Korkut Özal gibi ünlü siyaset adamlarıyla aynı sınıfta okuyor, arkadaşlık yapıyor. Milli Nizam, Milli Selamet ve Refah Partisi Genel Başkanlığı yapan siyasi yasaklı liderlerden Prof. Necmettin Erbakan da İTÜ'deki hocaları arasındadır. İTÜ onun hayatının dönüm noktasıdır. Üniversitede asistan olan Necmettin Erbakan'ın da telkini ile hocası onu asistan olarak üniversi

tede tutmak ister. Bir süre asistanlık da yapar. Babası vefat ettiği için aldığı para yetmeyeceğinden daha paralı işler peşinde koşmaya başlar.. Üniversiteden ayrılınca mümessilliğini GNA Baker isimli bir İngiliz şirketinin yaptığı Carrier Corparition'da tesisat mühendisi çalışmaya başlar. Askerden sonra Buldanlıoğulları'nın Beşiktaş'ta Pastörize Süt Fabrikası'm kurmak için oraya transfer olur. Tekrar eski iş yerine çağrılır. Todori Karakaş 'ta çalışırken **İs** hak Alaton'la tanışırak Alarko'yu kurarlar. Alarko'nun açılımı Alım satım (AL) araştırma geliştirme (AR) komple tesisler (KO).

Garih kaderin garip bir cilvesiyle 49 yıl önce mühendis olarak çalıştığı ve dünyanın en büyük şirketleri arasında yer alan Carrier ile 1999'da ortaklık yapıyor. Carrier, United Technologies'e bağlı, yılda 6 milyar dolar cirosu olan bir şirket. Skorsky helikopterlerini aynı grub üretiyor. Carrier, Hollanda, İspanya ve Fransa'daki ısıtma sistemleri üreten fabrikalarını kapatarak, üretimi Türkiye'de yapmaya karar veriyor. Carrier Alarko ortaklığı ile Avrupa'ya ısıtma sistemleri ihraç ediliyor. Üzeyir Garih iş hayatına müteşebbis olarak atıldıktan 2 yıl sonra Lev(lili) Şaşo ile 25 Mart 1956'da İstanbul'da evleniyor. Babası Antepli, annesi Halepli olan Lev Garih Mersin'de doğuyor. Aile 1948'de Lübnan'a gidiyor. Lise'yi Lübnan'da okuyan Lev Şaşo 1950'lerin başında ailesiyle İstanbul'a göç ediyor. Üzeyir Lev Garih evliliğinden Dalya ve İzzet isimli iki çocukları oluyor. Garih'in Dalya isimli kızından 3, İzzet isimli erkek çocuğundan ise 3 torunu var. •

BÖLÜM III

VARLIK VERGİSİ VE ALARKO

İshak Alaton anlatıyor

İshak Alaton ile Üzeyir Garih'in yolları ise 1954 yılında çakışıyor. Demokrat Parti işbaşındadır. Milli Şef İsmet İnönü döneminde zor günler yaşayan Museviler Demokrat Parti'yi bir can simidi olarak görüyorlar. Varlık Vergisi Olayı'nda mağdur olan Musevi bir ailenin çocuğu olan İshak Alaton, Türkiye'ye duyduğu kırgınlık nedeniyle bir süre İsveç'te ısıtma sistemleri üreten bir fabrikada çalıştıktan sonra babasını kıramayarak Türkiye'ye geri dönüyor. Baba Hayim Alaton 1943 yılında çıkarılan 80 bin liralık Varlık Vergisi'ni ödeyemediği için Aşkale'ye gönderilen sürgün angarya kafilesindeki yerini alıyor. "Babamın bütün varlığı onbeş bin lira. Mağazası satılıyor, oradn da dört beş bin lira çıkıyor. Tam onaltı bin lirayı ödüyor. 64 bin lirayı ödemek mümkün değil. Çünkü yok. Eve geldiklerinde seni tevkif ediyoruz, Aşkale'ye gideceksin ama önce Sirkeci'ye görütürüyoruz demişlerdi. Her gün evde pişen yemekten sefertasıyla ben tramvayla, Sirkeci'nin yanında Demirkapı diye bir yere gelirdim. Demirkapı'dan geçerek bahçemsi ağaçlıklı bir yere girerdik. Ağaçların arasına çadırlar kurulmuştu. Babamlar polis değil asker nezaretindeydi. Çadırlarda bir kaç yüz kişi vardı. Bir manevi tazyik de vardı. Bak Aşkale'ye gidiyorsun, ne sakladıy

san onu da çıkar ver demek istiyorlardı. Haftada bir de yoklamalar yapılıyordu. Baktılar ki verecekleri bir şey kalmamış, vermeyenleri doldurdular vagonlara gönderdiler. Aşkale'de taş kırılacak dediler. Aşkale Erzurum'un bir kazası. Dağda. Üç gün sürüyor gidiş. Oraya varınca da askere teslim etmişler. 1200 kişi olmuşlar. Aralarında bir tek müslüman yok, hepsi gayri müslim. Oradan da çıkarıyorsun sistemin çarpıklığını. Gayrimüslimleri bitirmek istedikleri belli. 40 yaşında gitti. Anlattığına göre hayvan vagonlarında. Dönüşte de vagon bulamamışlar, hayvan vagonlarına tıkmışlar. Aynen Naziler gibi. Şişli'ye Afitap sokaktaki eve döndü. Ben o anı hatırlıyorum. Akşamüstü. Evden içeriye beyaz saçlı, pejmürde bir adam giriyor. Felaket bir şey. Tanımıyorum. 15 yaşındayım. Henüz bir sene geçmiş aradan ve çok canlı bir intibam var. Evin içine giriyor. Konuşmaya başladığı zaman tanıyorum. Çünkü sesi hiç değişmemiş. Görünüşü değişmiş. Bir sene geçmiş aradan. Onun için her şey çok canlı. Çökmüş. Siyah saçlı gitti, beyaz saçlı döndü. Döndüğü gün hiç kafamdan silinmez...Hazmedemedi, anlayamadı affedemedi. İhanet kelimesini ben ondan duydum. Devlet bana ihanet etti, ben ne yapabilirim dedi.". *

Varlık Vergisi evlerini aldı

Alaton ailesi gibi Üzeyir Garih'in ailesi de Varlık Vergisi'den olumsuz etkilenir. Üzeyir Garih 13 yaşında tanık olduğu olayı şöyle anlatıyor: "Babamın amcalarımla beraber yaptığı bir apartmanımız vardı. Onu satmaya mecbur kaldık." Garih ailesi Varlık Vergisi'nden etkilenen Museviler arasında yer alıyor. Hayim Alaton'dan şanslı olan Azra Garih son anda Aşkale'ye gönderilmekten kurtuluyor. Peki o günlerde çocuk olan Üzeyir Garih Varlık Vergisi'ni nasıl anımsıyor ve yorumluyor? Yeni Şafak gazetesinden Mustafa Karaalioğhı'na konuşan Üzeyir Garih, Varlık Vergisi'nin ağır bir yanlışlık olduğunu, ailece çok etkilendiklerini belirterek şunları söyleyecekti: "Bütün varlığımız gitti. O zaman onüç yaşındaydım. Babam diş tabibi idi. Varlıklı bir adam değildi. Bir ev yapmıştı işte. O da gitti o zaman. Annemim mücevherleri vardı bir iki tane, onları sattık. Ve ancak ödeyebildik. Tam babam Aşkale'ye gidiyordu. Kanun durduruldu. Birileri biraz borç verdi. Kılı kılına kurtulduk. Böyle şeyler dünyanın her tarafında şu veya bu şekilde oluyor. Türkiye'de de oldu. Bir ayıptır bu aslında. Yani insan haklarına tecavüzdür. Fakat ben şuna inanıyorum, bu Türkiye'deki başka azınlıklara yönelmiş bir hadiseydi. Fakat işte kurunun yanında yaş da yanıyor. Çünkü şunu görün ki tarih boyunca museviler Osmanlılara büyük hizmet etmişlerdir. Benim neslimin, benim de bunda biraz tuzum var. Biz, Ermeni lobisine karşı Amerika'da Türkiye'nin bütün soykırım moykırım müzesini yok etmeye çalıştık" *

"Ben muhafazakarım, mü'minim"

Aynı söyleşide Garih, Musevi olduğu için Türkiye'de ciddi bir engelle karşılaşmadığını da eklemeden geçemiyordu: "Türkiye'de doğmuş olmaktan çok mutluyum. Belki bana bir istisna mı oldu bilmiyorum. Bugüne kadar hiç kimse bana bir gayrı müslim gibi davranmadı. Kimse bana bunda herhangi bir ayrıcalık yapmadı. Ne MSP devrinde...Bizim kotalarımız gayet muntazaman verildi. Benim gayrimüslim olmam bir şey ifade etmiyor. Şirketimde direkt veya dolaylı on bin kişi çalışıyor. Geçen gün saydık, ben dahil 7 tane gayrimüslim var. Bu şirket 11 bin Türk aileyi bunun içinde Alevisi de var Sünnisi de banndırıyor. Allah'a bin şükür bir kişi bile ayrımcılığa uğramamıştır. Kimse gelip 'Sen Yahudisin, Musevisin, dinin şöyledir böyledir dememiştir. Kaldı ki ben muhafazakarım, müminim. İman çok önemli bir şey. Ve ben diyorum ki iman ümitsizliğin tek ilacıdır. Ve benim kanıma göre, din imanın düzene sokulmuş şeklidir.

Nitekim siz Kur'an okur musunuz? Bana göre Kur'an çok önemli bir kitaptır. Burda ben bir yeri işaretledim. Meraklıyım biraz. Bunu bir kaç kişiye de söyledim. Bir çok kişi de farkında bile değildi. Bakara Suresinin 62. Ayeti. 'Şüphesiz iman edenler, yani Yahudilerden Hıristiyanlardan ve Sabiilerden , Allah'a ve ahiret gününe samimiyetle inanıp salih amel işleyenler için Rableri katında mükafatlar vardır. Onlar için herhangi bir korku yoktur. Onlar üzüntü çekmeyecekler. '

Bu benim verdiğim bir şey değil. Bu ayettir. Şimdi aziz Peygamber bunu dediğine göre, bunu tahrip etmek için hiçbir sebep yoktur. İşin aslı kanımca mümin olmaktır. Zaten Allah'a inanma

yan insanların bir yere gelmeleri mümkün değildir. Ateist dediğiniz insanlar ölüm döşeğinde Allah'ım diyorlar."

Üzeyir Garih böyle bir museviydi. Kendisi Sinagog'a pek gitmeyen, Allah'a iman ettiğini söyleyen, alkollü olduğu için kolonya bile kullanmadığını itiraf eden ve bunca servetine rağmen sade yaşamayı seven, şatafattan kaçınan mütevazi bir insandı. Hz Mu hammed'e "Peygamberimiz" diyor, kütüphanesinde Kur'an ı Kerim bulunduruyor, Kuran'ı Türkçe, Arapça ve Fransızca olarak okuyordu. Bu yönleriyle Üzeyir Garih eşine rastlanmayan bir Musevi'ydi.

Osmanlı hayranı bir Musevi

Garih Osmanlı hayranı bir Musevi. Ailesinin Osmanlı döneminde çok rahat bir yaşam sürdüklerini vurgulayan Garih, amcasının Osmanlı sarayında görev yapan bir doktor olduğunu da sık sık hatırlatıyordu.

Varlık Vergisi dışında Türkiye'de Musevilerin rahatsız edilmediğini belirten Garih, Birol Uzunay'a da şunları söylüyordu: "Ülkemiz bir mozaik. Azeri'den, Boşnak'a kadar bir çok millet bir arada yaşıyoruz. Ortak gayemiz kalkınma olmalı. Ben Necmettin Er bakan ile aynı dönemde okudum. Recai Kutan ve Süleyman Demi rel ile 40 yıldan bu yana tanışıyoruz. Devlet Bahçeli siyasette yeni, ancak bazı yönlerini beğeniyorum. Bu saydığım sağcı liderlerden hiçbir olumsuz hareket görmedim. İstanbul Belediyesi'yle de RP'li dönemde daha rahat çalışıyoruz. Demek ki, bu ülkede güzel şeyler de var"

Aynı söyleşide Garih millet kavramını da ülkü birliği olarak tanımlıyor, "Ülkü birliği milleti meydana getirir. Dil birliği milleti meydana getirmeye tek başına yetmez. İşte bakın bu ülkede iki üç lisan kullananlar var. Amerikan milletinde her dinden, her ırktan, her dilden insan var. Ama bir millet olabilmiş. Demek oluyor ki birleştirici faktör din de değil. Osmanlı asimile etmeye uğraşmamıştır. Zaten Osmanlı İmparatorluğu'nun ayakta kalmasının en önemli sebebi herkesi kendi içersinde otonom bırakmasıdır" diyordu. *

**(1 Eylül 2001 I Sayı: 352 Aksiyon)*

"Kimseden ayrımcılık görmedim"

Üzeyir Garih üzerinde büyük etkisi olan Varlık Vergisi olayını daha sonra Zaman Gazetesi'nden Aydın Haskebapçı'ya da anlatıyor. 31 Ocak 2000 tarihli Zaman gazetesi'nde yer alan söyleşide Garih, "Musevi asıllı bir işadamı olarak ülkemizde zaman zaınan bazı zorluklarla karşılaştınız mı? sorusuna, "Hayır, Türkiye'de geniş bir mozaik var. Onun için Atatürk çok enteresan bir söylem ortaya atmış ve "Ne mutlu Türk'üm diyene" demiş, "Ne mutlu Türk olana" dememiştir. Türkiye'de Türk vatandaşları yaşar. Bunların içinde Azeri'si vardır, Gürcü'sü vardır, Laz'ı vardır, Çerkeş'i vardır, Boşnak'ı vardır, Kürt'ü vardır, Rumelilisi vardır. Dolayısıyla çok geniş bir yelpaze ülkemizde bir arada yaşamaktadır. O bakımdan Türkiye'de ayrımcılık yaptığınız zaman Türkiyeliyi tarif etmemiş oluyorsunuz. Fatih Sultan Mehmet'e bakarsanız annesi Despi na'nın Rum asıllı olduğunu ve onun için İstanbul'da Aya İrini Ki lisesi'ni restore ettiğini görürsünüz" şeklinde cevap veriyordu. Türkiye'de musevi vatandaşlara karşı ciddi bir ayrımcılık olmadığını savunan Garih, "Bu açıdan bakarsanız Türk vatandaşı olan herkes Türk'tür, diye düşünüyorum. Tarih boyunca hep o şekilde hareket edildi. Bana karşı da o şekilde davranıldı. Ben İTÜ'de okurken ve sonrasında hiçbir ayrım görmedim. Hatta 1978 senelerinde Selamet Partisi iktidarda iken Sanayi Bakanlığı'nda tahsisler konusunda bize herhangi bir haksızlık yapıldığına hiç rastlamadım" diyordu. Garih'in istisna tuttuğu tek bir olay vardı, o da Vır lık Vergisi'ydi. "Türkiye'de bir ayıp olmuştur, o da bana göre 1942 senesindeki Varlık Vergisi olayıdır. Yine aynı senelerde gayrimüslimlerin sözüm ona askere alınması ve kamplarda çalıştırılması söz konusuydu. Onun dışında Türkiye'de bugüne kadar herhangi bir ayrımcılık olmamıştır" diyen Garih 12 Eylül öncesindeki şiddet olaylarını da şöyle yorumluyordu:

"Fakat geçmiş dönemlerde bazı güçler Türkiye içinde veya dışında sağcı solcu, ilerici gerici, laik antilaik, Türk Kürt gibi bölücülüğe doğru bir akım başlatmıştı. Tabii ki Türkiye bulunduğu yer itibarıyla önemli bir ülke. Enerji koridorunda bir ülke. Belki çok güçlü olması bazılarının işine gelmemiş olabilir. Onun için daima ba/.ı karışıklıklara imkan verilmiştir. Fakat artık Türkiye'de bir Avrupa devleti durumuna gelme aşamasında olduğu için bunun da

önemi yavaş yavaş kayboluyor. Öyle zannediyorum ki uluslararası ortamların Türkiye'de karışıklık çıkarma arzulan yavaş yavaş yok olmaktadır. Türkiye'nin yapmış olduğu uluslararası ittifaklar, Avrupa Birliği'ne girme aşamasında bulunması, Türk insanının sağduyusu tüm bunlar Türkiye'nin istikbalde büyük bir Avrupa devleti olma istidadında olduğunu gösteriyor."

Varlık Vergisi CHP'nin eseri

Varlık Vergisi Almanlara yakınlığıyla bilinen Başbakan Şükrü Saraçoğlu Hükümeti tarafından uygulamaya konuluyor. Varlık vergisi 12 Kasım 1942 yılında çıkarıldı. Kanunu teklif eden Hükümet üyeleri arasında Başbakan Şükrü Saraçoğlu ile birlikte, Hasan Ali Yücel, Recep Peker, Numan Menemencioğlu, Ali Rıza Artunkal, Fuat Ağralı, Ali Fuat Cebesoy, Hulusi Alataş, Raif Karadeniz, Şevket Reşit Hatipoğlu, Fahri Engin ve Behçet Uz yer alıyordu. Vergi cetvelleri Müslümanlar için M, Gayrimüslimler için G, Dönmeler için D, Ecnebiler için E başlıklıydı. Varlık Vergisi büyük ölçüde azınlık mensubu Türk vatandaşlarını mağdur etti. Dönemin Vasıtalı Vergiler Genel Müdürü ise 12 Mart döneminde Başbakanlık ve Maliye Bakanlığı yapan CHP'li Ferit Melen'di. Varlık Vergisi uygulamasını savunan Melen, bu sayede Koçların Sabancıların kendilerine yer edindiklerini savunarak, "Bu hadisenin böyle de sosyal bir hizmeti olmuştur" diye;ekti. Yıllar sonra Şükrü Saraçoğlu da Varlık Vergisi'ni savunacak, "Bugün aynı şartlar olsa yine yapardım" diyecekti. Saraçoğlu'un 1943 1945 yılları arasında Özel Kalem Müdürlüğünü yapan kişi ise Koç ailesiyle akraba olan emekli Büyükelçi Fuat Bayramoğlu'ydu. Vehbi Koç'un ablası Zehra Ha nım'ın Halim Kütükçüoğlu ile olan evliliğinden doğan Nesteren Kütükçüoğlu, Fuat Bayramoğlu ile evlendi. Bayramoğlu, Fahri Korutürk döneminde Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği yaptı.

Fuat bayramoğlu Hacı Bayramı Veli soyundan gelen Şeyh Ah med Baba'nın oğlu Şeyh Mehmet Tayip Baba'nın oğlu. Şeyh Tay yip Baba 1856'da doğdu 1920'de vefat etti. Fuat Bayramoğlu'nun ağabeyi Şeyh Şemsettin Efendi 1925 yılında türbelerin kapatılmasına ilişkin kanunun çıkmasına kadar Hacı Bayramı Veli Dergahının postnişini ve şeyhi olarak kaldı. Damat Ferit Hükümeti döneminde Bckirağa Bölüğü'ne sevkedilen isimler arasında yer aldı.

Şemsettin Efendi, Ankara Müdafa i Hukuk Derneği yöneticilerinden ve Teşkilatı Mahsusa'nın güvendiği kişilerin başında yer alıyor. Birinci Meclise Ankara milletvekili olarak girdi, istiklal madalyası aldı. Atatürk'ün Birinci Meclisin açılışında, Şeyh Sunu si'nin Kurtuluş Savaşı yıllarında kendisine hediye ettiği elbise ve elinde Hacı Bayram şeyhinin tespihiyle çektirdiği resimde, hemen sağ yanında, ikinci, elleri önünde olan siyah sakallı kişi Şemsettin Efendi'dir. 1883'de doğdu, 1945'de öldü. En yakın arkadaşları arasında Rauf Orbay, Adnan Adıvar, Halide Edip, Ali Fuat Cebesoy, Rıza Nur ve Eskişehir Mebusu Emin Sazak da bulunuyor. Hacı Bayram velinin tali kollarından Ahmet Baba'nın kızı Necibe Hanım, Koçzade Mehmet Efendi ile evlendi. Bu evlilikten doğan Koçzade Mustafa Efendi, Vehbi Koç'un babası oluyor. Vehbi Koç'un eşi Sadberk(Aktar), Attarbaşızadelerden (Tali kollardan) Sadullah Aktar'ın kızıdır. Sadberk Hanım, teyze oğlu Vehbi Koç ile evleniyor. Fuat Bayramoğlu ise 1912'de Ankara'da doğdu. Bektaşilik üzerine araştırmalarıyla da bilinen Bayramoğlu'nun "Hacı Bayramı Veli, Yaşamı, Soyu ve Vakfı" isimli Türk Tarih Kuru mu'ndan yayınlanan 2 ciltlik bir eseri de bulunuyor. Varlık Vergisi Olayı'nın yakın tanığı olan Fuat Bayramoğlu, 1992 yılında kendisiyle yapılan bir röportajda Şükrü Saraçoğlu'nun "Varlık vergisinin günahı ve sevabı benimdir. Bugün de aynı vergiyi koymak gerekse hiç tereddüt etmem" dediğini zikrediyordu. *

Ödemeyenleri Aşkale'ye **gönderin**

Varlık Vergisi'nin ağır olması nedeniyle binlerce gayri müslim angarya ve sürgünden kurtulmak için gayr i menkullerini yok pahasına elden çıkardı. Bu nedenle Varlık Vergisi olayı aynı zamanda büyük bir el değiştirme işlemini de ifade ediyor. Sözkonusu işlemler arasından mezat yoluyla satılan gayr i merkuller de önemli yekun teşkil ediyor. Doç. Dr. Ayhan Aktar, 1943 yılındaki Varlık Vergisi nedeniyle en kıymetli menkullerin azınlıklar içinde Yahudi grubu tarafından satıldığını tespit ediyor. **

(Ayhan Aktar. Varlık Veresi ve Türkleştirme Politikaları. İletişim Yayınlan. Slı. 146)

***(Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları, Ayhan Aklar, İletişim Yayınları)*

Milli Şef İsmet İnönü ise 20 Ocak 1943 yılında, "Bu memleket tarafından gösterilen misafirperverlikten faydalanarak, zengin oldukları halde, ona karşı bu nazik anda vazifelerini yapmaktan kaçacak kimseler hakkında bu Kanun bütün şiddetiyle tatbik edilecektir". Bu sözlerin anlamı açıktı: Ödemeyenlerin malları müsadere ile kendileri de Aşkale'ye sürgün edileceklerdi.

Gerçekten de bir ay içinde vergilerini vermeyen mükellefler zorunlu angaryaya tabi tutuldukları gibi, 4305 sayılı Varlık Vergisi Kanunu'nun Çalışma Mecburiyetine Dair Hükümleri İhtiva Eden 12 ve 13.Maddelerinin Tatbik Sureti Hakkında Çıkarılan Kararnamede borçlarını ödeyinceye kadar çalışmaya mecbur oldukları belirtildi.

Aynı kararnamede mükelleflere verilecek ücretin Maliye ve Nafia bakanlıkları tarafından müştereken kararlaştırılacakları, bu ücretin yarısının borç sandığına yatırılacağı da kaydedildi. Öte yandan mükelleflerden kamplarda çalışırken hastalananların tedavi ve iaşe ücretleri kendilerine ait olmak üzere yakın çevredeki hükümet ve belediye hastanelerinde tedavi edilecekleri de ifade ediliyordu.

Munis Tekinalp affediliyor

Varlık Vergisi uygulamasında İstanbul Defterdarı olarak mühim bir mevki işgal eden Faik Ökte yıllar sonra yazdığı Varlık Vergisi Faciası isimli kitabında adeta günah çıkarıyordu. Ökte'nin kitabında CHP'nin ürünü olan Varlık Vergisi uygulamasına parti içinde nüfuzlu kişilerin müdahale ettiklerini, pek çok kimsenin vergilerinin bu müdahaleler nedeniyle azaltıldığı da anlatılıyordu. Böyle bir müdahale sonunda gazetecilerin vergileri en asgariye indiriliyor, Cumhuriyet gazetesinin sahibi Yunus Nadi'ye çıkarılan milyonluk vergi de suya düşüyordu. Öte yandan vergilerini ödemedikleri halde haklarında haciz ve icra yapılmayan, zorunlu çalışma kamplarına gönderilmeyen nadir isimler arasında Prof. Jacop Lan dau'nun 'Kendisini Türk Ulusçuluğuna adamış bir insan' diye nitelediği Kemalizmin ateşli savunucularından Munis Tekinalp (Mo iz Kohen)de vardı. Kimin ne kadar vergi vereceği ise mükelleflerin resmi beyannamelerine göre değil, Parti kaynaklan, partili tiiccarlar ile Milli Emniyetin verdiği bilgilere göre keyfiyeten belirlendiğini de Ökte'nin kitabından öğreniyoruz. Ökte, müslüman olduğu halde soyadının 'villi' ile bitmesi nedeniyle bir tanıdığına gayr i müslim sanılarak 150 bin lira vergi yükletildiğini, kendisinin merkezi arayıp ikna ederek sözkonusu kişiyi hacizden ve Aşkale'ye şevkten kurtarıyordu.

"Çakmak, Yahudilerin müdafüydi"

Faik Ökte, kitabın önsözünde, "Bu satırları yazarken tez gütmedim. Politika girdabına da girmedim. Herhangi bir davayı ispata çalışmadım. Yalnız ve yalnız hakikatlere sadık kalmaya uğraştım" diyor ve ekliyordu: "Yaşadıkları dünyanın cereyanlarından gelişmelerinden, siyasi tarihin ibret dolu sahifelerinden bihaber, ömürlerini kahve dedikodularıydı israf eden kısa görüşlü bir kısım sözde politikacıların, daha ellerine almadan, içindekiler hakkında bir fikir edinmeden kitabımı mahkum edecekleri muhakkaktır. Kendilerininkine uymayan düşünüşleri küfrü ilhad addeden bu bedbahtlar, demogoji yoluna saparak belki de beni devlet sırlarını ifşa ile de itham edeceklerdir. Bu gibilerin en yüksek politikası kendi menfaatlerinin devamıdır. Aksi istikametten esen her rüzgar onlar için bir tehlikedir ve bu memleketin aleyhine esiyor göstermek onların eskiden beri okudukları hayide bir masaldır. Fakat, hakikat şudur ki, bu traji komedinin daha o zaman bile sır olan tarafı kalmamıştı. Yanyana iki dükkanda çalışan, aynı kirayı veren, aynı istidatta olan müslim ve gayr ı müslim iki vatandaşa tarh ettiğimiz vergilerin arasındaki ölçüsüz fark, verginin ilanı günü foyamızı meydana vurmuştu. Binaenaleyh vergi tarhında mahremiyet, sır, bahis mevzuu olamaz. Bunlar bütün vatandaşların gözü önünde yapılan şeylerdir. Benim bu kitapta aydınlattığım noktalar, bu işlerin nasıl ve kimler tarafından idare edildiğini, saplandığımız batağa hangi yollardan gittiğimizi göstermekten ibarettir. Bence vakıanın ibretle seyredilecek tarafı da budur."

Ökte önsözde Varlık vergisi uygulamasında işlerin kendisinde toplanmasını gerektirdiğini belirterek, "Bu bakımdan tatbikatın, haklı veya haksız, bir kısım günahlarını peşinen kabul ediyorum" diyordu.

Varlık Vergisi'ni unutamayan Musevi işadamı 500 Yıl Vakfı kurucusu, Profilo Holding'in patronu Jak Kamhi ise bir söyleşide,

"Bu hadisenin sebebini o zaman da az çok biliyorduk. Biliyorsunuz o zamanlar devlet içinde de büyük bir kavga vardı. Diyebiliriz ki Mareşal Çakmak yahudilerin en büyük müdafiiydi. Bu bakımdan Varlık vergisi bütün Türk toplumunun hissiyatının ve isteklerinin de bir ifadesi değildir. Bazı kişilerin öyle bir tatbikatla Türkiye'nin bazı sorunlarının üstesinden gelebilecekleri düşüncesiyle yapılan bir hareketti. Yani, bu, o zamanki 20 milyon Türkün bir arzusu değildi. Çoğu Türk bunu ayıplamıştır. Gayet iyi hatırlıyorum" diyordu.*

Alaton ile Garih nasıl tanıştı?

İshak Alaton sosyal demokrat fikirlerle İsveç'te tanışıyor, sola hep yakın oluyor bu nedenle. Baba Hayim Alaton naylon çorap ithaliyle iştigal eden orta sınıf bir musevidir. Naylon çorap işi sarmaz Alaton'u. Daha büyük işler yapmak ister.Türkiye'de taahhüt işleri almak isteyen Alaton'un bir sorunu var. Bir diploma arıyor. Diplomalı bir Musevi ortak arayışı içinde olan Alaton, arkadaşı Elio Ventura'nın tavsiyesi üzerine Todori Karakaş'ta çalışan Garih ile tanıştırılıyor. "Bankalar caddesinde bir gün bir arkadaşımla yürüyoruz, Garih de yokuştan aşağıya iniyor. Arkadaşım. İşte diplomalı adam dedi. Ben mevzuyu açtım kendisine ayaküstü. Dünden razı. Ben de böyle bir iş kurmak istiyorum dedi. El sıkıştık, ortak olduk. Karaköy'deki Merkez Bankasının karşısındaki Vefai Han. Giriş birinci kat, avluya bakan tek oda. İki masalık, üçüncüye yer yok. Alarko orada başladı. Üçüncü iskemle bir müşteri gelirse diye".

İki ortak işe klima üreterek başlıyorlar. Eş dost derken iş büyüyor. İlk işleri yakın arkadaşlarının babası Bedri Pensoy'a ait bir inşaata merkezi ısıtma sistemi kurmak oluyor. Bir yıl sonra 6/7 Eylül Olayları oluyor. Diğer azınlıkların yanı sıra Museviler de bu olaylardan etkileniyorlar. İsrail'e göç eden Musevilerin sayısı giderek artıyor. İki ortak ise Türkiye'de kalmaya ve yatırımlarını bü

*(Çetiıı Yetkin. Türkiye'nin Devlet Yaşamında Yahudiler. Afa yaym

yütmeye karar veriyorlar. Alaton'un kardeşi de 6/7 Eylül olaylarının şokuyla İsveç'e yerleşiyor. Daha önce de Varlık Vergisi şokunu atlatamayan Musevilerden 30 bin kadarı 1948'de İsrail Devleti'nin kurulması üzerine İsrail'e göç etti. "Hayatıma bakıyorum da iyi ki varlık vergisi olmuş diyorum bazan. Bir musibetten müthiş bir iyilik çıktı. Eğer ben Varlık Vergisini yaşamamış olsaydım bu sıkıntılı başlangıç ve arayış olmayacaktı. İsveç bana bir dünya açtı. Sosyal demokrat bir İsveç benim bilincimde yer etti" * Alaton Garih ikilisi Sümerbank'a ait fabrikaların soğutma işini de alırlar. Merkez Bankası Banknot Matbaası klima santralini de 2.5 ayda teslim ederler. Alarko 1950'lerin sonunda yerli üretimin teşvik edilmesine yönelik politikalardan yararlanıyorlar. 961 'de ilk fabrika, 1977'de ikincisi de kuruluyor. 1974'te Alarko A.Ş holding olur. Alarko bugün ısıtma sistemlerinden turizme, enerjiden inşaata kadar pek çok alanda iş yapan dev bir holding haline geldi.

"Kadın milletine güvenilmez"

Peki Üzeyir Garih ne diyordu bu ortaklık için. 22 Kasım 2000 günü Show TV'deki Alem Programı'na konuk olan Garih şöyle anlatıyor:

"46 yıl önce otaklığa başladık ve devam ettiriyoruz. Birbirimizi tamamlayan insanlarız. Birbirimize hiç benzemeyiz. Dolayısıyla birimiz bir konuda yüzse diğerimiz astardır. Hiçbir zaman ne o ne de ben öne geçmeye çalışmayız. O öndeyse o beni öne çeker. Hiçbir zaman birbirimizle bir yarışa girmedik. Bir denge üzerine kurulmuş ortaklığımız var. Özel yaşamımızda pek görüşmeyiz. Aynı binada oturmamıza rağmen pek görüşmeyiz. Özel hayatımızı iş hayatımızdan tamamen ayırdık. İşin gerektirdiği ölçüde görüşüyoruz. Herhalde İshak bey'le eşimden daha çok görüşüyorum. Beraber çalıştığımız arkadaşlara da özel yaşamla iş arkadaşlıklarını ayırmalarını söylüyorum. Mesala eşlerimiz kıskanmasalar bile gıpta edebilirler. Birinin bir şeyi ötekinin gözüne batar. Dolayısıyla mırmır dırdır olur. Bu mırmırlardan dırdırlardan kurtulmanın tek çaresi aile içinde pek görüşmemektir."

*(Cumhuriyet Dergi. İH Orak 199H, Hayim'in oğlu İshak)

Garih ölümünden dört gün önce de vasiyetini değiştirdi. Her yıl vasiyetini değiştirdiği belirtilen Garih, 21 Ağustos'ta İsviçre'deki avukatının yanına gitti. Garih vasiyeti, ortaklarından biri ölünce hayatta kalan diğerinin şirketleri 5 yıl boyunca herhangi bir müdahale olmadan yönelebilmesini içeriyordu. Garih ve Alaton'un şirketlerdeki hisseleri yüzde 48'er olmak üzere eşitti. Kalan yüzde 2 hisse ise birlikte kurdukları vakfın üzerine geçirilmişti. Neden böyle bir vasiyete gerek duyulduğu konusunu Üzeyir Garih'in yakın çevresine, "Benim eşim çok fazla iyi niyetlidir. Ben öldükten sonra genç birisi onu kandırabilir. Kadın milletinin ne yapacağı belli olmaz. Onun için bu işlerde en iyisi ortaktır" sözleriyle açıkladığı ifade ediliyor. *

Üzeyir Garih ile eşi Lili Garih çok farklı kişiliklerdi. Bodrum'da yeni bir villa yaptıran eşi birkaç gün önce Bodrum'a gitmişti. Lili Garih, eşine Bodrum'a gelmesi için çok ısrar ettiği işlerini bahane ettiğini söyleyecekti gazetecilere. Garih'in, eşi Lili Hanım'ın tatil anlayışına sahip değildi. Garih, yorulduğu zaman başka bir işle meşgul olarak dinlenmeyi tercih eden bir kişiliğe sahipti. Yaşam biçimi buydu.

Filipinlerin fahri konsolosuydu

TÜSİAD, 500 Yıl Vakfı, İKV, DEİK, İSO Meclisi, İTÜ Vakfı, Propeller Club, Isı Tekniği Derneği, World Business Council üyesi ve TOKİAD'ın başkanı olan Üzeyir Garih, Rotaryen ve Lions'luğunun yanı sıra Atlas Locası'na kayıtlı kıdemli bir masondu. Garih'in yürüttüğü bir diğer görev de Filipinler'in Fahri Konsolosluğu idi. 1989'da Filipinler'in İran Büyükelçisi tarafından önerilen fahri konsolosluk teklifini kabul ediyor. O dönemde Filipinler'in Türkiye Büyükelçiliği bulunmuyordu. Garih, Fahri Konsolos olarak vize, evlilik izni veriyor, Türkiye'deki Filipinlilerin sorunlarıyla ilgileniyordu. Garih iş yönetimi konusunda da kitapları olan ve bu konularda programlar yapan, seminer ve konferanslar veren çok aktif bir kişiliğe sahipti. Konferanslarında, kitaplarında üniversite mezunu gençlerin yüksek teknoloji alanlarında çalışmalarını tavsiye ediyordu. General Motors'un binlerce işçisi ve çok

sayıda fabrikası olmasına rağmen borsadaki değerinin 200 300 milyar dolar, Microsoft'un ise 500 milyar dolar olduğunu söylüyordu. Yüksek teknoloji ve beyin gücünün çok daha fazla para ve prestij getirdiğini belirten Garih, gençlerin de bu alanlarda kendilerini yetiştirmelerini istiyordu.

Sosyal yönü kuvvetli olan Garih pek çok sivil toplum kuruluşundaki görevlerinin yanı sıra Yeditepe Üniversitesi'nde de ders veriyordu.

Demokrat Parti'den destek gördüler

Türkiye'nin sayılı holdinglerinden biri olan Alarko hiç kuşkusuz büyümesini Demokrat Parti iktidarına borçlu. Sadece Alarko değil pek çok Musevi iş adamı da DP döneminde iş hacimlerini büyüttüler. Musevi vatandaşlar daha önce de Fethi Okyar tarafından kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı desteklediler. Serbest Fırka, tahmin edilenin üstünde bir ilgi ve destek ile karşılandı. Bu Serbest Fırka'nın da sonu oldu. Meclis'te muhalefet olması tasarlanan Serbest Fırka'nın CHP'ye büyük fark atarak iktidara geleceği anlaşılınca fesh edildi. 1954 yılında küçük bir sermaye ile kurulan Alarko, 1958'de Başbakan Adnan Menderes'in talimatıyla Ankara'da kurulacak olan para matbaasının havalandırma tesisatı işini, daha sonra da Sümerbank Malatya Bez fabrikası ilave dokuma tesisi işini de alıyorlardı.

CHP döneminde Varlık Vergisi Olayı yaşayan Museviler, CHP'ye karşı DP'yi desteklemişlerdi. Museviler DP döneminde rahata eriyorlardı. Aynı dönemde Atatürk tarafından 1935 yılında kapatılmasıyla zor günler yaşayan Masonlar da DP döneminde faaliyetlerine hız veriyorlardı. DP döneminde pek çok Mason Locası açılıyordu. Garih ve Alaton'un da bu dönemde Mason oldukları tahmin ediliyor. DP'nın etkili yöneticileri arasında pek çok mason bulunuyordu. Elde bavul hazır psikolojisiyle yaşayan Museviler, 1980'li yıllarda tutum değiştirerek daha kalıcı işlere, gayr ı menkullere yatırım yapmaya başladılar. Bu işin öncülüğünü yapan işadamlarının arasında da en başta Üzeyir Garih yer alıyordu.

500. Yıl Vakfı kurucularından Profilo Holding'in patronu Jak Kamhi de İktisadi Kalkınma Vakfı'nı kurarak bu girişimlere zemin sağlıyordu. İKV Türkiye'de AT taraftarı lobinin de etkili kurumla

rından biri oldu. Bu dönemde Jak Kamhi, İshak Alaton ve Üzeyir Garih vitrine çıkan musevi işadamlarıydı. Garih, Musevilerin kamuoyuna açılan ender simalarından biri. Esprili yaklaşımları, sıcakkanlılığı, açık sözlülüğü ile tanınan Garih, basın ile kurduğu diyaloglarla şeffaf bir işadamı görüntüsü veriyordu.

Alarko kırk yılda çok büyüdü

40 yılda Türkiye'nin sayılı bir kaç holdingi arasında yer alan Alarko Shell ile çerçeve anlaşması yaparak, Orta Asya ve Türkiye'deki tüm projelerdeki gaz ve enerji naklinde müşterek hareket etme kararı aldı. Shell ile Pipe Solution Group'u kuran Alarko, Türkmen doğalgazının Türkiye'ye ve oradan da Avrupa'ya nakli konusunda çalışmalar yaptılar. Garih, Baku Ceyhan hattı konusunda ise iyimser değildi. Garih, Zaman'dan Aydın Haskebapçı'nın "Bakü Ceyhan projesinde de bir çalışmanız var mı? " sorusuna, "Bu proje şu anda çok uygun görünmemektedir. Zira Bakü Ceyhan hattını dolduracak petrol burayı finanse edecek şirketlerde yok. Çıkacak petrol miktarı açısından bakınca belki Kazak petrolü de buraya aktarılırsa o zaman konu çözülmüş olur. Fakat, Almanların da iştiraki ile zannediyorum ki birtakım çözümler bulunma yolundadır. Biz Bakü Ceyhan hattı için Yüksel İnşaat ve Atilla Doğan ile bir konsorsiyum kurduk. Bu konsorsiyum Bakü Ceyhan konsorsiyumudur. Burada yapılacak olan boru hatlarını müştereken yapmak üzere bir çalışma başlattık. Bu işi almak için de elimizden geleni yapacağız" şeklinde cevap veriyordu.

Garih, Orta Asya ve Rusya'da çok büyük inşaat projelerine de imza attı. Kıbrıs Barış Suyu projesinde de bazı çalışmaları olan Garih, projenin Orta Doğu'ya da uzanıp uzanmayacağı konusunda da şunları söylüyordu: "Hayır, Orta Doğu'ya gidecek olan suyun boru hattı ile taşınması bugün için makul değil. Çünkü Kıbrıs'a 75 km. denizden uzanacak boru hattından yıllık 75 milyon metreküplük bir su gönderilecek. Orta Doğu'nun ihtiyacı olan su bu rakamın çok üzerindedir. Ayrıca da mesafesi çok uzaktır. Kıbrıs'a uzanacak Dragon Çayı Orta Doğu'ya yeterli suyu verecek durumda değildir. Dolayısıyla Manavgat'ta yapılmış olan tesisten suyu almak lazım. Manavgat ile Lübnan ya da İsrail arasındaki mesafe ise 500 km. civarındadır. Bu uzunlukta bir boru döşemek hem çok pahalı hem de

pompa ihtiyacını gerektirir. Dolayısıyla çok pahalıya mal olur. Bu bakımdan Orta Doğu'ya suyun tankerlerle taşınması metreküpü 55 cent gibi bir rakama mümkün olabilir, bu da çok pahalı sayılmaz. Çünkü deniz suyunu tatlılaştıran sistemde 80 cente suyu mal etmektedir."

Atölye'den holdinge

20.000. TL. Sermayeli bir Kollektif Şirket olarak kurulan ALARKO, apartman kaloriferleri tesisi ve ısı sanayi müteahhitliği ile başladığı faaliyetini 1956 yılında, Tophane Caddesi'nde kurduğu atölyesi ve daha sonra Rami'deki ilk küçük fabrikası ile sürdürdü. Sümerbank Malatya Bez fabrikası ilave dokuma tesisi ve Merkez Bankası Banknot Matbaası'nın klima santrallerinin tamamını yerli malzeme kullanarak gerçekleştirdi. Bunları zaman içinde birçok klima santrallerinin tesisi izledi. ALARKO, sermayesini önce 80.000. liraya, 1962'de de 300.000. liraya çıkardı. Daha sonra 2.500.000. liraya yükseltildi. 1963 yılı içinde 3.500.000. lira sermayeli bir Anonim Şirket haline dönüşerek "ALARKO Sanayi ve Ticaret A.Ş." adına aldı. Aynı yıl Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kredisi ile Rami' deki 14.000 m2'lik arsa üzerine kurulan fabrikada, ısıtma klima pompa ve brülör tesisatı için gerekli araç ve gereçlerin imalatına başladı. Türkiye' de sınai tesis yapımını gerçekleştiren ilk şirketlerden biri olan ALARKO, şirket sermayesinin yanı sıra halkın tasarruflarını da biraraya getirerek yatırıma yöneltmek amacıyla, 1973 yılında 65.000.000. lira sermayeli halka açık bir holding haline geldi. 1954 yılında 2 kişilik kadrosu ve apartman kaloriferleri tesisatçılığı ile Türk Sanayi alemine ilk adımını atan ALARKO, 6000'i aşkın mühendis, teknisyen, beyaz yakalı personel ve işçisi ile anahtar teslimi komple tesis taahhüdünden turizme, ağır makina sanayimden konut yapımına su ürünlerinden enerji üretimine kadar uzanan çok geniş bir alanda faaliyetlerini sürdürüyor. Alarko Holding, bugün yılda 1 milyar dolar ciroya sahip. İnşaattan turizme, enerjiden gıdaya kadar çeşitli alanlarda yatırımları bulunuyor. Alarko Holding en son olarak Ankara İstanbul arasında yapımı planlanan hızlı tren projesinin Ankara'dan Eskişehir'e kadar olan 206 kilometrelik kısmının taahhüt işini de üstlendi. Almanya, Rusya, Orta Asya ve Afrika'da in

saat işleri ile taahhüt alanında uzmanlaşan Alarko Holding bünyesinde faaliyet gösteren şirketler şunlar: Alsim Alarko San. ve Tic. AŞ, Alarko Gayrimenkul Yatırım Ort., Konut AŞ, Aldem AŞ, Yıltaş AŞ, Al Riva Projesi AŞ, Lilo Hermann Perk, Mosalarko J.V., Alarko Carrier San. ve Tic. AŞ, Alfenaş AŞ, Almüt AŞ, Alamsaş AŞ, Attaş AŞ, Al tek AŞ Temzez AŞ, Alfarm AŞ.

Alarko Grubu daha önce banka işine de girdi. OYAK ile birlikte Bank of Boston'un ortakları arasında yer aldı. Alarko hisselerini OYAK'a devrederek bankacılıktan çekilmeyi tercih etti. Aynı banka bugün Oyakbank olarak faaliyetlerini sürdürüyor. İshak Alaton ve Üzeyir Garih 50 yıllık ortaklar olarak grubun dönüşümlü başkanlığını yaptılar. Garih'in ölümüyle birlikte grubun yönetimi Alaton'a geçti.

İSKİ Skandalı'nda yara **aldı**

Alarko ismi SHP'li Nurettin Sözen'in İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı döneminde patlayan İSKİ Skandalı'nda da zikredildi.

İSKİ olayının boyutları Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri Tuğrul Erkin'in bir zamanlar yönetim kurulu başkanlığını yaptığı Alarko'nun Büyükçekmece göl havzasında yaptırdığı Alkent villalarına uzanıyordu. Üzeyir Garih ile İSKİ skandalında ismi geçen Aron Habib'le "bacanak" idi. Garih ile İSKİ Skandalinin baş aktörü İSKİ eski Genel Müdürü Ergun Göknel ile Taksim Toplantıları'ndan tanışıyorlar. Taksim Toplantıları CHP'li isimlerin 1978'de başlattıkları sınırlı sayıda ismin katıldığı toplantılara verilen isim. Taksim Toplantılarına katılan isimler arasında İstanbul Üniversitesi Rektörü Kemal Alemdaroğlu ile Cumhuriyet yazarı Prof. Selçuk Erez, Tarhan Erdem, Hürriyet Başyazarı Oktay Ekşi, Prof. Tuncer Çelik ve Tuğrul Erkin de bulunuyordu. Toplantılara 12 Eylül döneminde ara verildi, 1980'lerin ortalarından itibaren yeniden başladı. Toplantılar her ay düzenli olarak yapılıyordu. *

Alkent 2000 evleri nedeniyle Alarko ismi İSKİ'li iddialarda yer aldı. Taksim Toplantıları'nın müdavimlerinden Alarko'nun üç numaralı adamı Tuğrul Erkin, Sözen'in belediye başkanlığı döneminde Genel Sekreterliğe getirildi. Tuncer Çelik de İGDAŞ Genel Müdürü, Erez ve Alemdaroğlu da Sözen'in danışmanları oldular. Göknel'in eski eşi Nurdan Erbuğ, anılarında Ergun Göknel'in Musevi cemaati ile çok yakın ilişkisi olduğunu, Göknel'in kendisine 'Musevi cemaati benim arkamda" dediğini anlatıyordu. Musevi Cemaati'nin Başkanı Bensiyon Pinto ve işadamı Aron Habib de skandalda adı geçen isimlerdendi. Aron Habip, Göknel'in eski patronuydu. Alarko'nun, Sözen döneminde doğalgaz altyapı inşaat taahhüt işlerini üstlenmesi dedikodulara neden olmuş, bazı rüşvet iddiaları da basına yansımıştı.

O günlerde Meydan gazetesinden Behiç Kılıç, "Jak, Yitzhak, Üzeyir" başlıklı zehir zemberek bir yazı kaleme almıştı. Kılıç, Alkent Evleri'ne dikkat çekiyor, Alaton ve Garih'in gazetelere verdikleri büyük reklamlar karşılığında aleyhlerinde yayın yaptırmadıklarını iddia ediyor, 'Bizim üstadlar; Uzeyir'le Yitzhak Türk matbuatını toplayıp aba altından sopa gösterdiler! Yahudi cemaati çok güçlüdür ülkemizde. Ergun işine karışan bir ton Yahudiye ne yapıldı? Hiçbir şey yapılmadı! Yahudi akıllı! Memleketi ele geçirmek için Apo gibi ateşle oynamıyor!...Bastırıyor parayı, memleketi yönetenleri satın alıyor!...Memleketin patronu oluyor! Vatana hayırlı olsun! " diyordu.

İshak Alaton ve Üzeyir Garih'in Behiç Kılıç'a yanıtları ise oldukça sertti. İki ortak Meydan'ı ırkçılıkla suçluyor, "Türkiye'de böyle manşet atanların Almanya'da Neo nazilere karşıMüslümanları korumaya hakları yoktur. Esas cinayeti bu paçavra gazeteler işliyor!" diyorlardı. •

BÖLÜM IV

Garih'in dilinden Yahudiler

Dünyada Yahudiler paraya düşkün olarak bilinirler. Bu nedenle de yaşadıkları toplumlarda dikkatleri üzerlerine çektiler hep. Musevilerin sözkonusu özelliğini kendisi de bir Yahudi olan Üzeyir Garih şöyle anlatıyor: "Museviler gücü elde etmenin yolu nereden geçiyorsa ona yönelmişler. Avrupa'da Musevilere asalet kabul edilmemiş. Bu durumda da Museviler gücü elde etmenin yolunu paraya hakim olmakta bulmuş. Para, güce ulaşmanın en önemli yolu. Osmanlıda paşalarda güç vardı ama paraları yoktu. Yine borç içinde yüzen Avrupa kontları, güçlerini kılıçtan alıyorlardı. Rusya'da Bolşevik ihtilali olunca Museviler, bu ülkede gücün parada değil, bilimde olduğunu anladılar ve bilime yatırım yaptılar. Komünist idarede ya bilim adamı olunur ya da Komünist Parti'de üst düzey yönetici.. Yahudilikte ailede ne konuşuluyorsa o olur. Türkiye'deki Yahudi ailesi parayı konuşur; çocuğunda ticaret kromozomlarına kadar işler. Rusya'daki komünist sistemde Yahudi ailesi bilim konuşur; çocuk bilim adamı olma hülyalarına dalmıştır bile.. Kısaca; güç ne ile elde ediliyorsa, Museviler azınlık olmanın getirdiği içgüdüyle o alanda çalışırlar."

Garih pek çok Musevinin aksine paradan para kazanmak yerine yatırım yaparak para kazanmayı yeğleyen bir işadamı. Dünya

nın pek çok yerinde pek çok Musevi, her an ülkeden ayrılabilecek bir psikoloji içinde olduğundan çoğunlukla yatırım yapmayı tercih etmiyorlar. Hatta pek çok Musevinin de tefecilikle iştigal ettikleri biliniyor. Bir silahlı saldırı sonucunda öldürülen Nesim Malki de bir tefeciydi.

Garih, ise ekonominin tefeciler yüzünden battığını belirterek "Bazı işadamları mecburen faize para yatırıyor. Fakat tefeciler faizli sistemi çok seviyor. Tefeci sistemin düzelmesini istemez" diyordu.

"Savaş olsa **Türkiye'yi tutarım"**

Yine dünyanın pek çok yerinde Museviler İsrail'in gizli vatandaşları olarak biliniyorlar. Bu yaklaşıma göre her Musevi öncelikli olarak uyruğu olduğu ülkeye değil İsrail'e bağlılık duyuyor. Oysa Garih, Aksiyon'dan Birol Uzunay'ın şaka yollu olarak, "Türkiye ile İsrail arasında bir savaş olursa hangi tarafı tutarsınız" sorusuna, "Türkiye ile Suudi Arabistan arasında bir savaş olsa siz hangi tarafı tutarsınız?" diyerek karşılık veriyor. Uzunay'ın "Türkiye tarafını tutarım" cevabı üzerine Garih de şu ilginç açıklamayı yapıyordu: "Aynı şey, ne farkı var. Kur'an ı Kerim'den bir ayet okuyayım. Bakara Suresi'nin 62. ayetinde 'Şüphesiz, iman edenler yani Yahudiler, Hıristiyanlar ve Sabilerden Allah'a ve ahiret gününe hakkıyla inanıp salih amel işleyenlere Rableri katında büyük mükâfat vardır. Onlar için herhangi bir korku yoktur' denilir. Bu ayetten sonra Hz. Muhammed, diskriminasyona gitmemiştir. Yeter ki sen vefalı ol. îman ettikten sonra Yahudi, Hıristiyan olmanın pek önemi yok. Ancak bazıları Müslüman olunduktan sonra tam imana gelineceğini söylüyor, benim bu görüşe de saygım var". *

Osmanlı Musevilere **kucak açtı**

Hem İshak Alaton hem de Üzeyir Garih 500 Yıl Vakfı üyeleri arasında yer alıyorlar. Vakıf 1992'de hem Varlık Vergisi'nin 50. Yıl Dönümünde hem de 1492 yılında İspanya'da Hrıstiyan zulmünden kaçan Musevilere Osmanlı topraklarının açılmasının 500. Yılında kuruldu. 1492 yılında İspanya'daki son müslüman devleti olan

** (Aksiyon, 1 Eylül 2001 I Sayı: 352)*

Granada Emirliği de düşüyor. İspanya'dan önce Müslümanlar, sonra da Museviler kıyıma uğratılarak tasfiye ediliyorlar. Granada Emirliği'nin düşmesi Museviler için de karanlık bir dönemin başlangıcı oluyor. Yahudilerin İspanya'dan çıkarılmalarına ilişkin ferman 31 Mart 1492'de Gırnata'da imzalanıp duyuruldu. Fermanda bütün Yahudilerin 31 Temmuz'a değin ya vaftiz olmayı kabul etmeleri ya da krallıktan ayrılmaları emrediliyordu. Fermanı imzalayan İspanya Kralı Fernando ve Kraliçe Isabel'di. İspanyol zulmünden canlarını kurtarmak isteyen yüz bin kadar Sefarat Musevisi, Osmanlı Sultanı II. Beyazıt'ın gönderdiği Kemal Reis'in kalyonla rıyla Osmanlı devletine sığındılar. İspanya'dan Portekiz'e kaçan Yahudiler de daha önceden yerleşmiş bulunan dindaşları ile birlikte 1496 yılında daha sert bir sınırdışı edilme işlemine maruz bırakıldılar. Portekiz'den de yüzbin kadar Yahudi, Osmanlı egemenliği altındaki topraklara göç ettiler.

Yahudiler için Avrupa'da ikinci büyük göç dalgası İkinci Dünya Savaşı yıllarında gerçekleşti. Pek çok Yahudi de Naziler ve onların işbirlikçisi devletler tarafından büyük bir kırıma maruz bırakıldılar.

Tek **sığınakları Osmanlı** oldu

1523'te Yahudi tarihçi Eliyahu Kapsali, güncesinde şunları yazıyordu: "Osmanlı Sultanı Beyazıt İspanya kralının yahudilere yaptığı bütün kötülükleri duyup onların bir sığınak aradıklarını öğrenince, hallerine acıdı. Bunun üzerine ülkesinin her tarafına özel görevliler göndererek, kendisine bağlı kentlerdeki valilerin Yahudileri almama ya da sürme yoluna gitmemeleri, tersine onlara kucak açmaları gerektiğini duyurdu ve bu emrini yazılı hale getirdi. Ve böylece ülkesinin her tarafındaki bütün insanlar Yahudileri iyi karşılayıp gece ve gündüz korudu. Yahudilere kötü davranılmadı ve hiçbir zarar verilmedi. İspanyadan kovulan binlerce ve on binlerce kişi Osmanlı topraklarına vardı ve ülke onlarla doldu. Ardından Osmanlı topraklarındaki Yahudi cemaatleri sayısız büyük hayır işleri yaptılar; korsanlar tarafından ya da bindikleri gemilerin mürettebatı tarafından tutsaklar edilen dindaşlarını fidye verip kurtarmak için su gibi para akıttılar". *

Osmanlı tarafından muhacir olarak karşılanan Museviler başta Selanik olmak üzere Rumeli'ye, İstanbul'a, Suriye, Irak ve Mısır'a yerleştirildiler. İspanya'dan kaçışın 400'ncü yılında, 1892'de bir Yahudi şairi şu mısraları karalıyordu: "Ve dün lanetler altında kalan kimseler/ Sefil ve çıplak olarak İstanbul'a girdiler/ İlk defa olarak işitilebildi/ Siz muhacirsiniz, safa geldiniz.* İşte 500. Yıl Vakfı'nın görünen amacı, Musevilere kucak açan Türkiye'yi dış dünyaya tanıtmaktı. Vakıfta yer alan Museviler, Türkiye'ye şükran borcunu ödemek için faaliyet gösterdiklerini savunuyorlar. Ancak vakfın kuruluşuna, Musevileri fazlasıyla ön plana çıkardığı gerekçesiyle itiraz eden Museviler de bulunuyordu. Bu nedenle 500. Yıl Vakfı kutlamaları Musevi cemaatini ikiye bölüyordu.

Siyonistler Çanakkale'de Türk kanı döktü

Ne var ki Osmanlı Devleti'nin Musevilere kol kanat germesi Birinci Dünya Savaşı'nda Siyonistlerin vefasızlığını da engelleyemedi. Osmanlı Sultanı II. Abdulhamit'ten Filistin'i koparamayan Siyonistler, Birinci Dünya Savaşı'nda İngilizlerle işbirliği yaptılar. İngiltere tarafından yayınlanan Balfour Bildirgesi'nde Yahudilere Filistin'de bir yurt verilmesi ifadesi kullanıldı ilk kez olarak. 1880'li yıllardan beri uluslararası bir siyaset yürüten Dünya Siyonist Örgütü iyi çalışmıştı. Osmanlı Devletine karşı gönüllü Siyonistlerden oluşacak birlik kurarak çarpışmak fikrini ortaya atan Wlamidir Jabodinsky'dir. Odesa'da doğan Rus asıllı Jabodinsky İtalya'da yaşayan Siyonist bir Yahudiydi. 1915'de faaliyetlerine hız veren Jabodisky ve arkadaşları Osmanlı devletine karşı Filistin'de açılacak bir cephede savaşmak için gönüllülerden oluşan Siyonist bir birlik kuruyorlar. Aynı dönemde Filistin'de yaşayan Yahudiler de Osmanlı devletine karşı İngilizler lehine casusluk ve istihbarat faaliyetlerine katılıyorlar. İngilizler Jabodinsky'nin Filistin'de açılacak bir cephe yerine Çanakkale'de savaşmalarını istiyolar. Siyonist Yahudilerden kurulan Siyon Birliği 26 Nisan 1915'de Çanakkale cephesindeki Seddülbahir'e çıkartılıyor. İngilizlerin 29. Tümeninde görev alan Siyon Birliği Gelibolu Yarımadası'nın tamamen boşaltıldığı 6 Ocak 1916 yılına kadar orada kalıyor. Bu süre içinde Siyon Birliği'nden 50 kadar Yahudi

(Ekonomik Panorama, 5 Nisan 1992)

ölüyor. İngiliz general Hamilton tarafından üstün hizmetleri nedeniyle Siyon Birliği'ne bir de takdirname belgesi veriliyor. Kudüs'ün işgal edildiği 1918 yılında da 5 bin kişilik Siyon Birliği İngilizlerin emrindedir. Jabodinisky da anılarında "Eğer biz, 2 Kasım 1917'de Balfour Bildirisi ile Filistin'de yurt edinme konusunda söz aldıksa, buna ulaşan yol Gelibolu'dan geçmiştir. *

Bu arada içlerinde Siyonizmi savunanlar bulunsa da Osmanlı Musevilerinin hem Birinci Dünya Savaşı'nda hem de Kuvayı Milliye döneminde Türkiye'nin sadık tebası olarak kaldıkları belirtilmelidir. Garih'in babası Azra Ezakiel de bunlardan biriydi. Kendisi Kuva yı Milliye döneminde Anadolu'ya silah ve adam kaçıran ünlü Karakol örgütüyle işbirliği yapan Osmanlı Musevileri arasında yer alıyordu. •

**(İsrail'in Kurulusuna Varan Gelişmeler İçinde Çanakkale Savaşlarının Önemi, Prof. Mete Tuncoku. Belleten, Nisan 1991, Sayı 212, Türk Tarih Kurumu)*

BÖLÜM V

Garih iyi bir Mason'du

İshak Alaton'un Garih'in arabasında bulunan onbin doların bir dul kadına yardım etmek için kullanılacağını açıklamasının ardından Garih'in masonluğu da gündeme geldi. Oysa Garih'in mason olduğu yeni bir bilgi değildi. Üstelik Garih mason olduğunu gizlemeyen bir işadamıydı. Garih Aksiyon'dan Cemal Kalyoncu'ya "Mason Derneği'nin üyesiyim. Evet, onu inkar etmemin hiç anlamı yok" derken yeni Şafak'tan Mustafa Karaalioğlu'na Masonluk hakkında ilginç açıklamalarda bulunuyordu. Karaalioğlu'nun, masonların siyasiler üzerinde büyük tesirleri olduğu şeklindeki düşüncesine katılmadığını ifade eden Garih, "Hiç zannetmiyorum veya ben bunları bilmiyorum. Ben uzun senelerdir pek vaktim olmadığından uğramadım. Hiç böyle politikayla uğraşan dernek değildir Masonluk. Felsefi bir dernektir" diyordu. Lions, rotary ve mason toplantılarında politika ile ilgili hiçbir görüşün serdedildiğine tanık olmadığını ileri süren Üzeyir Garih şunları ekliyordu: "Politikanın üst kademelerinde de yıllardır mason güçlerin olmadığını zannediyorum. Tanıdığım yok. Belki bir iki tane çıkabilir. Belki en üstte en tepede kişilerin böyle bir şeyleri varsa bilemiyorum ama ben en tepelerde değilim."

Dul kadın şifresi neydi?

İshak Alaton'un Milliyet'te yayımlanan açıklamasında yer alan Üzeyir Garih masondu; hatta ölen bir biraderinin dul eşinin çocuklarına yardım için benden onbin dolar istemişti" sözü, Milliyet tarafından bir şifre veya mesaj şeklinde sunuldu. Gazetenin yorumuna göre Alaton bu sözle belli çevrelere "tehlikedeyiz, yardım edin" mesajı veriyordu. Alaton"un dul kadın sözü Masonluk ritüelleri ve kavramlarını da tartışmaya açıyordu. Alaton yaptığı bir açıklamada Milliyet'in sözlerini çarpıttığını belirtiyor, Milliyet de cevap olarak kasede aldığı açıklamanın çözümünü yayınlıyordu. Ancak konu pek çok gazete ve televizyon kanallarında farklı biçimlerde tartışıldı. Gerçekten de masonlukta "dul kadın" kavramı kullanılıyordu. Kavram masonluğun kendisine dayandırıldığı Hiram Usta Efsanesine kadar uzanıyordu.

MİT'in efsanevi şeflerinden Hiram Abas'ın isminin esin kaynağı da aynı efsaneydi. Hiram Abas'ın Mason olduğu söylenen dedesi koymuştu bu ismi. Hz. Süleyman mabedini inşa eden Hiram Usta dul bir kadının çocuğuydu. Bu nedenle masonlar da kendilerinin dul bir kadından gelme okluklarına inanırlar ve her bir mason dul kadının çocukları olarak kabul edilir. Masonlukta dul kadının çocuğuna yardım etmek kavramı, zor durumda olan bir mason biradere yardım etmeyi simgeliyor İlhami Soysal'ın yazdığı "Dünyada ve Türkiye'de Masonlar" isimli araştırmada "Dul kadının çocuğuna yardım" konusu şöyle anlatılıyor: "Usta ya da üstad mason bir kalabalıkta zor durumda kalmışsa, yardıma gereksinimi varsa ve orada başka bir mason bir birader olduğunu umuyorsa, iki elini avuç içleri karşı karşıya gelecek biçimde havaya doğru kaldırır ki, bu bir imdat çağrısıdır. Bunu gören bir başka mason birader, iki eli kanda da olsa ne yapar eder, ustanın yardımına koşar ya da koşmaya çalışır. Ortalık karanlık da bu yardım çağrısı görülemiyorsa **o** zaman işin içine ses ve göz girer. Üstad toplulukta var olduklarını saydığı öteki biraderlere seslenir: 'Dul kadının oğluna yardım yok mu?' Bir ustanın bu çağrıyı yaptığı yerde başka biraderler varsa ustanın zorluğu ne olursa olsun giderler. Kural budur, böyle bir çağrıya aldırmamazlık edilmez....."

"Üzeyir Bey iyi bir masondu"

Mosunluk üzerine araştırmalarıyla tanınan Aytunç Altındal da dul kadın kavramının masonluk ritüellerindeki yerini irdeleyerek

şunları söylüyordu: "Masonların her biri dul bir kadındır ve her bir biraderin bir tane kadın ismi vardır. Bir mason locasında iki tane birader var. Birinin adı Ahmet, birininki Veli. Ahmet'in karısı Necla, Veli'nin karısı da Filiz ismini taşısın. Şimdi Ahmet, Veli'nin karısının adını alıyor, Veli de Ahmet'in karısının adını alıyor. Böylece Veli ve Ahmet birer erkek oldukları halde birer adları da Necla ve Filiz oluyor. Ahmet'in bir adının Filiz olduğunu locada bulunanlar da biliyor. Böylece locada hem kadın hem de erkek olmuş oluyor. Bir gerçekten hâlâ yaşayan Necla ve Filiz var, bir de erkek olan Necla ve Filiz var. Bir gün Filiz'in kocası olan Veli ölürse ona erkek olan Filiz yardım ediyor. Yani gerçek bir dul kadın var ortada, onun adı Filiz; bir de erkek olan Filiz (Ahmet) var o da dul bir kadın ayrıca. Yani Ahmet de dul bir kadın olmuş oluyor ve bunu da locada bulunanlar bili yor.. Yardım edilen gerçekten dul bir kadın ancak bu kadın kesinlikle bir başka masonun karışıdır. Çünkü bira derlikte önce kendinden olana yardım edeceksin, yardım edilecek kadın kesinlikle bir başka masonun karısıdır" diyordu. *

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Locası büyük üstadı Demir Savaşçın, da Sabah gazetesinden Hayrullah Mahmııd'a, "Üzeyir Bey çok iyi bir masondu. İyi bir mason olarak yaşadı ve öldü. Ve kendisi gerçekten de bir 'dul kadın'a yardım ediyordu" dedi **

Ancak Garih'in yardım etmek istediği dul kadının ismi hala meçhul.

Beyaz Enerji'de dul kadın

Dul kadın sözü sadece Garih'in ortağı İshak Alaton tarafından gündeme getirilmedi. 10 Eylül 2001 tarihli Radikal gazetesinde Adnan Keskin de dul kadın sözünün Beyaz Enerji Davası'nda kullanıldığını yazdı. Keskin'in haberinde iki işadamından rüşvet almakla suçlanan eski TEAŞ Genel Müdürü Muzaffer Selvi'nin, geçen Haziran ayındaki duruşmada, "Bu parayı bir çalışanımızın dul kalan eşine yardım için aldım" dediği belirtildi. Aynı duruşmada Karadeniz Enerji'nin sahibi Doğan Karadeniz de "Bu parayı genel müdüre gönüllü verdim, bir dul kadına ev alacağını söylemişti" ifa

**(Dul Kadın Şifresi, Rahime Sezgin, 29 Eylül 2001 Aksiyon)*
***(9 Eylül 2001 Sabah)*

desiyle destekliyordu. Sanıklardan Mustafa Gecek de rüşvet verme suçunu reddederek "Selvi'ye on bin dolar verdim. Ancak bu dul bu kadına yardım amacıyla istenmişti, parayı kendisine havale ettim" diyordu. Gerçekten de ilginç bir rastlantıydı bu. Yorumlara göre sa nıklar da şifreli konuşuyordu.

Beyaz Enerji Davası sanıkları da dul kadının kimliğini açıklamadılar.

Dul Kadın cümlesi Yeni Şafak'tan Taha Kıvanç'ın da gözünden kaçmadı. Kıvanç, Masonların kendi aralarında "Dul kadının çocuğuna yardım" diye para topladıklarını, bu amaçla dolaştırılan nesneye de 'dul kadının kesesi' adını verdiklerini belirterek, "Bir mason, "Dul kadının çocuğuna yardım edin" dediğinde, bu, diğer masonlar tarafından, "Biraderimiz tehlikede" mesajı olarak algılanırdı" diyordu. Kıvanç, Alaton'un "Garih dul kadının çocuğuna yardım edecekti" sözünün Milliyet tarafından manşete çekilmesini tuhaf karşılıyordu: "Mensupları arasında çok sayıda 'birader' bulunan bir medya grubunda, Üzeyir Garih cinayetine böyle bir boyut kazandırılmasını, doğrusu, muazzam ilginç buluyorum ben."

Kıvanç, masonlarda sembolik ifadelerin veya işaretlerin kullanılmasının özel ortamlar için geçerli olduğunu, başı derde girip savcılığa düşen veya mahkemelik olan bir masonun, karşısındaki savcı veya yargıcın her halükârda kendisine yardımla mükellef olan bir 'birader' olup olmadığını anlamak için, 'dul kadın' ve 'çocuğuna yardımdan' söz edebileceğini veya sadece kendilerinin bildiği masonik işaretleri birbiri ardına verebileceğini kaydederek, "Bu, başkalarının durumu fark etmemesi gereken kalabalık ortamlar için söz konusudur. Yoksa, iki yakın dost veya yıllarca aynı ortamlarda bulunmuş kişiler karşı karşıya geldiklerinde, neden rumuzla, sembollerle, birbirlerine işaret vererek konuşsunlar ki?" diyordu.*

Hiram Usta **Efsanesi**

Garih'in öldürülme biçimi de masonluk ritüelleriyle açıklanmaya çalışıldı. Hiram Usta'nın öldürülme nedenleriyle ilişki kuranlar da oluyordu. Masonluğun efsanevi isimlerinden Hiram usta üç kişi tarafından öldürülmüştü. Garih de kimi iddialara göre biri kadın üç kişi tarafından öldürülmüştü. Kanal D'de yayımlanan özel haber programında, İshak Alaton'a gönderilen bir mektup açıklanıyordu. Mektubu yazan kişi, Garih'in biri kadın üç kişi tarafından öldürüldüğünü, Yener Yermez'in ise sadece bir figüran olduğunu iddia ediyordu. Peki dul kadının masonluk efsanelerindeki yeri neydi? Efsaneye göre Hiram Usta dul bir kadının oğluydu. Hz. Davud tarafından Kudüs'te inşa edilen Süleyman mabedinin yapımında çalışan ustalardan biri de Adon Hiram Abif 'ti. Mabed Hz. Davudu'un ölümünden sonra oğlu Hz. Süleyman tarafından inşa ettirildi. Mabedin yapmımı için kırk bin amele toplandı. Bunlara mason yani duvarcı ismi verildi. Bunlardan üç bini de ustadır. Hiram maiyetindeki işçileri çırak kalfa ve usta diye üçe ayırdı, hepsine mimarlık bilgilerinin bir kısmını öğretti. Çıraklar kalfaların kalfalar da ustaların bildiği sırlar bilmezlerdi. Çıraklar ücretlerini B, kalfalar J sütunundan, ustalar ise Orta hücreden alırlardı. İnşaatın sona ermesine doğru usta olmayı bekleyen üç kalfa gerekli ehliyeti gösteremedikleri için usta yapılmadı. Bu üç kişi ustalık sırlarını zorla öğrenmeye karar verdiler. Hiram bir öğle üzeri mabedi gezmek ve inşaatı kontrol etmek üzere geldiği zaman pusuda bekleyen üç kalfadan birincisi Hiram'ın yolunu Güney Kapısı'nda kesti ve ustalık sırlarını sordu. Hiram, "Bu sırlar ancak çalışma ile elde edilebilir" dedi. Bunun üzerine kalfa cetvel ile Hiramın sol omuzuna vurdu. Hiram Batı kapısından kaçmak istedi. İkinci kalfa önünü kesti, ustalık sırlarını açıklamasını istedi. Hiram yine reddetti. Kalfa gönye ile Hiram Ustanın sağ omuzuna vurdu. Doğu Kapısı'na doğru kaçan Hram Usta burada da üçüncü kalfa tarafından durduruldu. Hiram kalfanın isteğini de reddedine ölümcül darbe geldi. Üçüncü kalfa Hiram Ustanın kafasını çekiçle parçaladı. Katiller gece Hiram'ın cesedini dağa götürüp gömdüler ve üzerine akasya dalları diktiler. Hiram'ın kaybı üzerine inşaat çalışmaları durduruldu. Hz. Süleyman Hiram'ın mimarlık sırlarını tehdit altında açıklamış olmasından korkmuştu. Hz. Süleyman Hiram Usta'nın bulunması için emir verdi. Hiram'ın cesedinin bulunduğu anda telafuz edilecek kelimelerin ustalığın mukaddes sözü olacağını da belirtti.

Masonluğun gizli sırları

Hiram Usta'nın cesedi akasya dallarının gizlediği yerde bulundu. İlk telafuz edilen kelimeler ise Mac Benah ve Moaban kelimeleri oldu. Sıra katilleri bulmaya geldi. Bir mağarada gizlenen Hiram'ın katili Abiram, araştırma yapan Joapert isimli duvar işçisine hançerle saldırdı. Joapert, Abiram'ı öldürdü. Öldürürken de "Ne kah" diye bağırdı. Katilin sağ yakalanmasını isteyen Hz.Süleyman Joapert'e kızdı, ancak onun kendisini korumaya çalıştığını anlayınca affetti. Hiram'ın diğer iki katili de yakalanarak cezalandırıldı. Mabed inşaatını kaldığı yerden devam ettiren Hz. Süleyman yeni bir Büyük Mimar Üstad tayin ediyor. Sonra da kaybolan kelimenin bulunmasını istiyor. Aranan kelime bir mabet harabesindeki mikap bir taş üzerinde bulunuyor. Kelime,Yehova'ydı. Kainatın Ulu Yaratıcısı'nın ismi. İbranice Allah demekti. Hiram Efsanesi'nde yer alan mekanlar, rimeller, usta, kalfa, çırak kategorileri Masonlukta da simgesel olarak kullanılıyor. Mason, işçi ya da usta ile eş anlamda kullanılıyor. Alaton'un sözünü ettiği "Dul kadının çocuğuna yardım edecekti" cümlesinde ifade edilen yardım şekli de efsaneden esinleniyor. Masonluğu anlatan bir kitapta şöyle anlatılıyor: "Zor durumda kalan mason 'Dul kadının çocukları, bana imdat edin' Masonlara göre bunun sebebi şudur: Muhterem üstadımız Hiram ölünce masonlar onun anasına riayet ettiler ve Hiram kendilerini kardeş telakki ettiği için onlar da Hiram'ın anasını kendi anaları saydılar." *

Alaton iddia edildiği gibi bir mesaj mı veriyordu yoksa? •

**(Masonluk ve Masonlar, Yağmur Yayınları, 1968, İstanbul)*

BÖLÜM VI

Garih Refah Yol için lobi yaptı

Üzeyir Garih, Refah Partisi ve Doğru Yol Partisi arasında kurulan Koalisyon Hükümeti'ni destekledi. Bu yönüyle Refah Yola karşı çıkan asker sivil çevrelerin tepkisini de üzerine çekiyordu. Garih, Refah Partisi Lideri Prof. Necmettin Erbakan'ı üniversite yıllarından tanıyordu. İkisi de İTÜ'lüydü. Hatta Garih, İTÜ'den mezun olduktan sonra kısa bir süre Erbakan ile aynı kürsüde asistanlık da yapmıştı. Hatta Garih, otomobil kullanmayı motor derslerine giren Erbakan'dan öğrenmişti. 1974'de Milli Selamet Partisi ile CHP arasında kurulan tarihi koalisyon döneminde Sanayi Bakanlığı da MSP'lilerdeydi.

MSP'li Sanayi Bakanlığı Alarko Grubu'na engel çıkarmayacaktı.

Garih de zaman zaman yaptığı açıklamalarda siyonizm karşıtlığıyla bilinen MSP'lilerden herhangi bir engelleme ile karşılaşmadığını itiraf edecekti. MSP'li Sanayi Bakanlarından biri de okul arkadaşı Korkut Özal'dı. Alarko Grubu Turgut Özal döneminde de rahat ediyordu.

Erbakan'ı yakından tanıyan Garih, Refah Yol Hükümeti'nden korkulmasına bir gerek olmadığı düşüncesini savunuyordu.

"RP'nin içinde benim de tanıdığım dostlarım, çok kaliteli

adamları var. Ve bu kaliteli adamları koydu. Sivriliklerden vazgeçti. Benim kanıma göre Avrupa'daki hıristiyan demokrat partiler gibi, RP de kendini kısa bir zamanda Avrupa'da Amerika'da kabul ettirecek bir parti konumuna gelir. Burada bir parantez açmak istiyorum, bir mahallede oturduğunuz zaman karakolla iyi geçinmek zorundasınız. Dünya da iki büyük mahalle. Bu mahallenin iki tane karakolu var. Bir tanesi Amerika bir tanesi de Rusya'dır. Bunu iyi görmek lazım. Dolayısıyla biz ABD ve Rusya ile iyi geçinme mecburiyetindeyiz. Aksi halde bize çok eziyet ederler. Şu anda hiçbir ülke kendi yağıyla kavrulamaz. Kavrulursa yanar. Benim gördüğüme göre, temaslarım şunu gösteriyor ki, bu hükümet Amerika için makbul bir hükümet."

Refah için lobi yaptı

Musevi işadamı Refah Yol Hükümeti için temaslarda bulunduğunu gizlemiyor, hatta askerlerin de ağzını yokladığını, ancak askerlerin bu hükümete sıcak bakmadıklarını anladığını aktarıyordu. Yine de Refah Yol'u desteklemeyi sürdürüyordu. 1996 Temmuz'unda Yeni Şafak'a konuşan Garih, Amerika'da çeşitli temaslarda bulunduğunu, Amerika'nın DYP ile dengelenmiş bir Erbakan Hükümetini desteklediğini açıkça ifade etti.* Garih, ABD'de Musevi Lobisi ile de görüşmeler de bulunmuş, zemin yoklamıştı. Garih'in anlattıklarından Türkiye'deki hükümet değişiklikleri ile çok yakından ilgilenen ABD'deki Musevi Lobisi de ikna olmuştu. Nitekim Refah Yol Hükümeti hakkında açıklamalarda bulunan İsrailli yetkililer de Refah Yol'dan endişe duymadıklarını vurguluyorlardı. Garih, Mustafa Karaalioğlu'nun, "Sizin Amerika'da politik çevrelerde hükümet konusunda temaslarınız oldu mu?" sorusuna, "Evet, oldu. Refah Yol'un makbul bir hükümet olduğu tescil edildi" cevabı veriyordu. Garih ismi daha önce de "Tansu Çiller'i ABD'de biz pazarlayacağız" sözleriyle gündeme gelmişti. Garih, pazarlama sözünün yanlış anlaşıldığını belirterek şunları söylüyordu: "Hayır öyle bir şey demedik. Basın bizim yapmış olduğumuz bir kelime üzerinde durarak, neredeyse Başbakanı satacağız gibi bir noktaya getirdi. Bu da basının bir ayıbı bence. Şimdi ben burada bir şeyler söylüyorum. Siz buradan cımbızla üç kelime seçip, sonra benim aleyhime mükemmel bir röportaj da çıkarabilirsiniz. Fakat bunu yapmayacağınıza da inanıyorum. O zaman bizim söylediğimiz şuydu. Amerika'da bir kongre vardı. Bu kongreye gidecektik. Ve bu kongrede Türkiye'nin ve o gün için iyi bir vitrindi Başbakanın propagandasını yapacaktık. Tanıtım çok önemli."

** (14 Temmuz 1996, Yeni Şafak, M. Karaalioğlu).*

BÖLÜM VII

GARİH HEP SAĞ'A YAKIN OLDU

Garih ve Alaton rol mü yapıyordu?

İshak Alaton'un sosyal demokrat eğilimli biri olmasına karşın Üzeyir Garih sağın çeşitli kanatlarıyla yakın ilişkileriyle önplana çıktı. Garih ve Alaton'un birbirine zıt gibi görünen kişilikleri ve politik eğilimleri farkı yorumlara neden oluyordu. Buna göre Alaton ve Garih, sahip oldukları konumu korumak için siyasetin sağ ve sol kanadıyla iyi geçinmek isteyen iki pragmatik işadamıydı. Taha Kıvanç da bir dönem Alaton ve Garih hakkında böyle düşünen bir gazeteciydi. Kıvanç, önyargısının zamanla değiştiğini, "Alarko'nun iki ortağı, ne yalan söyleyeyim, bir piyesin iki farklı rolünü oynuyor görünmüştü gözüme... Hiç değilse ilk başlarda... İshak Alaton, sosyal demokrat bilinir ve o çizgide teklifler seslendirirdi... Üzeyir Garih ise, Türkiye'de sağcı ne kadar grup varsa onlara yakın dururdu; önceleri Türkiye gazetesi grubuna yakınlığı dikkat çekiciydi, hatta TGRT çizgi değiştirdiğinde, "Alarko satın aldı" dedikoduları bile çıkmıştı" sözleriyle anlatıyordu. Garih'in Fethullah Gülen'i sık sık ziyaret ettiği ve cemaatin faaliyetlerine katıldığını da dikkat çeken Kıvanç, "Benim de aralarında bulunduğum gruplara Türkiye sınırlan dışındaki okul faaliyetlerinin ne kadar muhteşem olduğunu anlatırken çok dinlemişimdir kendisini...

O ünlü 'kaset' olayı sonrasında bile tavrı değişmedi; cemaati ve hizmetlerini savunmaya devam etti" diyordu. Kıvanç Alaton ve Garih hakkındaki kanaatlerini şöyle tamamlıyordu: "Bir holding ve iki ortak, ikisi de musevi; ama biri 'sosyal demokrat' ve o çizginin faaliyetleri içerisinde yer alıyor, çıkıp konuşmalar yapıyor, diğeri de 'sağ' çevrelerle yakın ve mesajlarını en fazla onlara yöneltiyor... Başlangıçta, bunu, bir 'rol dağılımı' ile ilgili görüp kuşkulanmam doğal... Ancak, sonradan, Üzeyir Garih'in, Necmettin Erbakan'la, İTÜ'de motorlar kürsüsünde asistanlık yaptıkları dönemden dostlukları olduğunu öğrendim; İshak Alaton'un da İsveç'te öğrencilik yaptığı yıllarda sendikal faaliyetlere katıldığını... İkisiyle de, kapalı açık bir çok seminerde, en samimi fikirlerini dinlerken buldum kendimi ve birlikteliklerinin sırrını da çözdüm: Farklılığın mutlu ahengini yaşıyorlardı...Nitekim, ortağının ölümü üzerine konuşan İshak Alaton, "Biz farklılığı başarılı bir ortaklığa çevirdik" anlamına gelen bir tespitte bulundu." *

Yalçın Küçük'e iş teklif etti

Garih sağa yakın biri olmakla birlikte her kesimle de iyi ilişkiler içinde olmaya çalışan bir kişilik sergiliyordu. Hatta Maı ksist solun önemli isimlerinden Yalçın Küçük'e Alarko'da çalışmayı teklif ediyor. Yalçın Küçük, Garih'in ilişkiler ağına dikkat çekerek, "Üzeyir Garih üç saat beni ikna etmeye çalıştı. En sonunda o kadar baskı yaptı ki Üzeyir Bey'e, 'Ben sol tanınan bir adamım, Alarko'da çalışmam' dediğim zaman. 'Ne demek o? Benim en yakın arkadaşım Kemal Türkler'dir' dedi. Türkler o zaman DİSK Genel Başkanı, 'Biz her hafta buluşur, her şeyi konuşuruz' dedi." ** Kemal Türkler de 1980'de siyasal bir cinayete kurban gidiyordu. Üstelik 12 Eylül döneminde MHP hakkında hazırlanan iddianamede MHP Lideri Türkeş'in şimdi DYP İstanbul Milletvekili olan Celal Adan'a el işaretiyle Kemal Türkler'in öldürülmesini ima ettiği ileri sürülüyordu. Türkeş de Adan da Türkler davasından beraat ediyordu.

**(28 Ağustos 2001, Yeni Şafak)*
***(Öküz Dergisi, Ekim 2001)*

Türkeş Alarko'yu niçin ziyaret etti?

Garih, TKP'ye yakınlığıyla bilinen DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in yanı sıra MHP Lideri Türkeş'in de yakın dostuydu. İlk bakışta bir radikal sağ parti lideri ile Musevi bir işadamının yakın ilişkiler içinde olması yadırganabilir. Ama Türkeş'i yakından tanıyanlar onun Türk Musevileri ile ciddi bir sorun yaşamadığına tanıklık ediyorlar. Kartal'daki Alarko Alamsaş Fabrikası'nda DİSK'in gücü 1970'lerin sonlarına doğru kırılıyor. Alamsaş'ta ülkücü işçilerin sayısı artmaya başlıyor. Alamsaş'ta MHP'nin parelel sendika örgütü olan MİSK yetki alıyor. Bu arada siyasal şiddet olaylarında Alamsaş'ta çalışan ülkücü işçilerden hayatlarını kaybedenler de oluyor. MİSK ile Alarko arasındaki ücret anlaşmazlığı greve kadar gidiyor. Grevi sona erdirmek isteyen Garih çareyi Alpaslan Türkeş ile görüşmekte buluyor. Garih Ankara'ya gidip Milliyetçi Cephe Hükümeti'nde Koalisyon ortağı olan Türkeş ile bir araya geliyor. Türkeş, Garih'e belirlenen bir günde Alamsaş'a geleceğini ve kendisini ziyaret edeceğini söylüyor. Türkeş, aradan çok fazla bir süre geçmeden Alamsaş'ı ziyaret ediyor. Olayın devamını Garih şöyle anlatıyor: "Sözleştiğimiz gün ve saatte geldi Türkeş Bey. Fabrikadan içeriye onun girdiğini gören işçiler şaşırdılar. Alparslan Türkeş içeride bizlerle sohbete koyuldu; ama bilirsiniz, bu tip sohbetler kısa sürede malzeme tüketir, bizde de beş dakikada öyle oldu. Rahmetli, 'Şimdi hemen çıkarsam konunun ciddiyeti tam anlaşılmaz; siz iyisi mi bana bugünün gazetelerini getirin' dedi ve iki saatini fabrikada geçirdi. Dışarı çıktığında, işçiler, MHP liderini alkışladılar. Grev de ertesi gün sona erdi." * Ülkücü işçiler mesajı almıştı. Musevi işadamı Üzeyir Garih MHP'nin dostuydu.

Türkeş ile dostluğu devam etti

Taha Kıvanç, Alarko'nun patronlarıyla Alparslan Türkeş arasındaki dostluğun Ermenistan'la ilgili gelişmeler sırasında da ortaya çıktığını belirterek, "O günlerde kurulan dostluğun etkisi olmuş mudur bilemiyorum, Alarko Holding, 1990 sonrasında, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde çok faal hale geldi; Aşkabad (Türkmenistan) Havaalanı inşaatını Alarko üstlendi; açılış töreninde

**(Talıa Kıvanç, 28 Ağustos 2001, Yeni Şafak)*

Üzeyir Garih'e olağanüstü itibar edildiğini fark etmiştim" diyordu. Garih'in soldan ayrılanlarla yakın dost olduğunu belirten Yalçın Küçük ise, Alarko ile MHP arasındaki ilişkileri şöyle yorumluyor du: "12 Eylül darbesi sonrasında belgeler açıklandı, iddianameler hazırlandı ve burada gördük ki, Garih'in patronlarından birisi olduğu Alarko, MHP'nin finansörleri arasındaydı, bu ülkede en kanlı iç savaşın olduğu bir zamanda maktul Garih'in bu iç savaşın taraflarından birisini parayla desteklediği anlamındadır" * Alpaslan Tür keş'in Musevilere karşı düşmanca bir tutum yerine dostane ilişkiler içinde olmasını, Türk Musevileri için emniyet sübabı olarak da yorumlanıyor. Başı çeşitli ülkelerde radikal sağ ile başı derde giren Musevilerin İslami unsurları da bünyesinde barındıran MHP camiası ile iyi ilişkiler içinde olmaya çalışması anlaşılabilir bir tutum. 1930'h kırklı ve ellili yıllarda Cevat Rıfat Atilhan örneği yaşayan Museviler, sonraki yıllarda radikal sağ ile iyi ilişkiler içerisine girerek aşırı eğilimleri dengelemek yolunu seçiyorlardı. Türkeş de Musevilerin bu yaklaşımına her zaman olumlu yanıt verdi. 1970'li yıllarda siyasal şiddet olaylarının her gün can aldığı bir dönemde MHP'ye yakın gruplardan doğrudan Musevilere yönelik herhangi bir saldırı olmaması belki de bu yaklaşımın sonucuydu. Nitekim Türkiye'de Musevilere karşı ilk silahlı eylem 1971'de radikal sağdan değil tam tersine radikal soldan, Mahir Cayan grubundan gelecekti. Radikal sol, Filistin sol gruplarıyla, kendi deyimleriyle anti emperyalist dayanışma içindeydi. İsrail'in İstanbul Başkonsolusu Efraim Elrom, THKP C tarafından kaçırıldıktan sonra kurşuna dizilerek öldürülecekti.[1]

Üzeyir Garih de doğrusu radikal sağı huzursuz edecek davranışlardan uzak durmaya özen gösterdi. Garih tavır ve tutumlarıyla 'bu ülkeye ait olmak' duygusunu ön plana çıkarıyordu. Bir röportajında, "Oğlumun adı İzzet, yani Türk adı. Biz kendimizi Türk olarak görüyoruz. Bu ülkede doğduk, askerliğimizi burada yaptık,

** (Aydınlık Dergisi, 2 Eylül 2001)*

1 Elrom'un Araplarla diyalog yanlısı olduğu için Türkiye'ye sürgüne gönderildiği iddiaları, radikal sol içi tartışmalarda gündeme geldi. Ancak Elrom'un öldürülmeşindeki giz perdesi aralanamadı.

iş kurduk. Eğer yazgımızda başka yerde ölmek yoksa bu ülkede öleceğiz" demişti.

Turancı Musevi kim?

Üzeyir Garih, önce İttihat ve Terakki'yi, daha sonra da Kuva yı Milliyecileri destekleyen, Ziya Gökalp'in yakın arkadaşı Moiz Kohen'in çizgisinin genel eğilimlerini yansıtan bir isim. Moiz Ko hen, azınlıkların Osmanlılaştırılması fikrinin de savunucuları arasında yer aldı. Kohen de Garih gibi gençliğinde hahamlık eğitimi almış, ancak o da hahamlık yapmamıştı. Siyonizme karşı çıkan Kohen de Garih gibi masondu. Filistin'de bir Yahudi devleti kurmak yerine Musevilerin Osmanlı topraklarının çeşitli yerlerine göç ettirilerek Osmanlı Devleti'nin güçlendirilmesini savundu. Cumhuriyet döneminde de benzer tutumunu sürdüren Moiz Kohen, kitaplarında Kemalist proje çerçevesinde Türk Musevilerinin Türk leştirilmesi gerektiğini vurguladı. Hatta 'Türkleştirme' isimli bir de kitap yazdı.

Kohen de Garih gibi Türk dünyası ile yakından ilgilendi. 1914 yılında 'Turan' kitabını yazdı. Adı geçen kitapta, "Turan yaşıyor, fakat Çinli pençesi ve Rus çizmesi altında yaşıyor, Turan esir ve mahkum, Turan hakir ve mazlum. Onu bu halde bırakmak, Turan lık için büyük zillettir. Gözünü açmış, milletini tanımış her Türkün en birinci, en mübrem, en mukaddes vazifesi, vazife i milliyesi onun imdadına koşmak ve onu Çin ejderi ile Rus kartalının kanlı tırnaklarından kurtarmaktır" ibarelerine yer verecek kadar Turancı bir Museviydi.

Bir Musevi'nin Türklük davasını böylesine ateşli biçimde nasıl savunduğu şeklindeki sorulara ise, "Akide itibarı ile Türküm diyen her ferdi Türk tanımalıdır.. Bazen keyfiyet bir akis olabilir. Kalb ı incizab, mevhum veya hakiki bir menfaat saikasıyla ve Hükm ü bilnefs auto suggestion tesiriyle insan kendini Türk telakki eder. Ben Türküm diyerek Türk muhitine kavuşur, Türk camiasının emel ve metalibine, bütün duygularına, maddi manevi mukadderatına iştirak eder. Çocuklarını dahi aynı yola sevk eder ve bil netice yalnız akide ile başlayan Türklük, hars ve terbiyesi ile tekamül etmiş olur" diyordu. Kohen, Cumhuriyet döneminde de Kemalizmin ateşli savunucusuydu. Ona göre Türkiye'de Yahudilerin Türkleşti

rilmeleri için, Tevrat'taki on emir gibi uymaları gereken on prensip gerekiyordu: "Museviler, isimlerini, dillerini, dualarını, mekteplerini Türkleştirmeliler, cemaat ruhunu kökünden sökmeliler, memleket işlerine karışmalılar, Türklerle düşüp kalkmalılar." Moiz Ko hen sıraladığı umdelere en başta kendisi uyarak Munis Tekinalp ismini alıyordu. 1928'de Milli Hars Birliği, 1934'de de Türk Kültür Cemiyeti kurucuları arasında yer alan ve Kemalizm isimli kitabı da bulunan Tekinalp, CHP'nin savunucusu oldu hep.* Garih'in de Musevi Cemaati ile arasına mesafe koyduğunu, Taha Kıvanç'ın 28 Ağustos tarihli Yeni Şafak'ta yer alan Kulis başlıklı köşesinde dile getirdiği, "Bildiğim bir şey var: Her zaman bir üyesi olarak davrandığı Musevi Cemaati ile arası o kadar da iyi değildi Üzeyir Garih'in; cemaatin öndegelenleri aralarına mesafe koyma ihtiyacı hissederdi... Bunu cemaat içi siyasetin bir sonucu olarak değerlendirmek mümkün" sözlerinden öğreniyoruz.

Museviler Türkeş'i seviyordu

Türk Milliyetçiliği fikrini bir siyasi hareket olarak örgütleyen Türkeş ile bir Türk Musevisi olan Üzeyir Garih arasındaki ilişkiyi bu şekilde temellendirmek de pekala mümkün görünüyor. Bu nedenle Türkeş'in Türk Musevileriyle ilişkisi genelde dostane olmuştur. 1992 yılında 500 Yıl Vakfı'nın etkinliklerinin açılışının yapıldığı bir toplantıda MHP Lideri Türkeş, Vakfın Başkanı Jak Kamhi tarafından büyük bir saygı gösterisiyle karşılanıyordu. Türkeş açılışın onur konukları arasındaydı. Sözkonusu toplantıya İsrail Cumhurbaşkanı Herzog'un yanı sıra Prof. Bernard Lewis de katılmıştı. Türkeş, İstanbul'un Balat semtindeki tarihi Ahrida Sinagogu'nun restore edildikten sonra gerçekleşen açılış töreninde de şeref davetlisi olarak yer alıyordu.

12 Eylül öncesinde Ülkü Ocakları Genel Başkanlığı yapan ve Alpaslan Türkeş ile görüş ayrılığına düşerek MHP'den kopan BBP lideri Muhsin Yazıcıoğlu da Garih'in öldürülmesi üzerine yaptığı bir açıklamada, "Türkiye vatansever bir işadamını kaybetti" dedi. Kuşkusuz Muhsin Yazıcıoğlu'nun verdiği mesajın altı boş değildi.

**(Devlet Yaşamında Yahudiler, Çetin Yetkin. Afa Yayınları)*

Bütün bunlara rağmen Üzeyir Garih ve İshak Alaton'a ateş püskürен, her iki işadamının da Türkiye aleyhine çalıştıklarını iddia eden bazı radikal milliyetçilerin var olduğunu da söylemek gerekiyor. Bazı radikal milliyetçilere ait olduğu anlaşılan internet sitelerinde Garih ve Alaton'a ağır ithamlarda bulunulduğunu pek çok kimse biliyor.

Sazak'ı İsrailli Bakanla kim tanıştırdı?

Türkeş ve Garih'in kaderini çakıştıran daha başka tesadüfler de vardı. Nakşibendi Şeyhi Mevlana Küçük Hüseyin Efendi kanalı, Türkeş ve Garih'in yollarını bir noktada buluşturuyordu. Türkeş, Garih'in büyük saygı duyduğu ve mezarının yanı başında bıçaklanarak can verdiği Küçük Hüseyin Efendi'nin halifesi Ömer Fevzi Mardin'in kurduğu Arusi Tarikatı'na yakın bir isimdi.

Sadece Türkeş değil, MHP'nin önemli isimlerinden olan ve 1980 Mayısında silahlı bir saldırı sonucu öldürülen Gümrük ve Tekel eski bakanı Gün Sazak'ın eşi Nilgün Sazak'ın da Arusilere yakınlığı vardı. Sazak ailesinden Fenerbahçe Kulübü eski başkanı Güven Sazak ise Musevi Cemaati ile yakın ilişkileri olan bir işadamı olarak biliniyor. Türkiyeli Musevilerin yayın organı olan Şalom gazetesinin yazarı Viktor Kuzu Sazak'ın Musevi Cemaati ile olan ilişkisini bir yazısında anlatıyordu. Garih'in öldürülmesinden on gün önce yazdığı yazıda Viktor Kuzu, "Önce beni mutlu eden gelişmelerden başlamak istiyorum. Geçen hafta İsrail Sanayi ve Ticaret Bakanı Dalia İtzik onuruna cemaat bir öğle yemeği düzenledi. Cemaatin ve geniş toplumun önemli işadamları bu yemekte İsrailli bakanla buluşma fırsatı buldu. Eminim tüm cemaat çalışanları bu organizasyonun gerçekleşmesi için büyük emek harcamıştır ama benim gözüm en çok Cemaat Başkanı Bensiyon Pin to'ya takıldı. O gün oldukça mutlu olduğu her halinden belliydi. Yemek öncesi konuklar arasında dolaşıp farklı sektörlerden işadamlarının tanışmasını sağladı.Yemeğe katılan işadamları arasında inşaat, maden, tarım, tekstil, deri, lastik gibi sektörlerin önemli temsilcileri vardı. Bu insanları bir araya toplamak ciddi bir başarı. Daha önceki cemaat başkanlarımızın böyle bir vizyonu var mıydı bilmiyorum ama Bensiyon Pinto'nun iki ülke arasındaki işbirliğinin gelişmesi için ortaya koyduğu kişisel çabalar beni olduk

ça etkiledi. Şüphesiz Pinto'nun o günkü en önemli konuğu Yüksel înşaat'ın sahibi ve eski Fenerbahçe başkanlarından Güven Sazak'tı. Deneyimli işadamıyla yemek öncesi bir süre sohbet etme imkanı bulduk. Yüksel İnşaat, geçmiş yıllarda Ceylan İnşaatın kazandığı ancak şirket içi problemlerden dolayı ellerinden alınan Ben Gurion Havaalanı ihalesine girmiş. Şu anda da İsrail'de ilgilendikleri birkaç ihale var. Zaten Perşembe gününün neredeyse tamamını İsrail Sanayi ve Ticaret Bakanı Dalia İtzik'le geçirince anlıyoruz ki Türk şirketlerin İsrail'de iş yapabilecekleri en uygun alan inşaat. İtzik diğer sektörler için açık bir şey söylemedi ama inşaat ve altyapı konularında İsrail'in ciddi yatırımlar içinde olduğunu ve Türk şirketlerin de bu bağlamda İsrail'de önemli işler başarabileceklerine inandığını belirtti. Bu yüzden Güven Sazak'ın yemeğe katılmasının ve Bensiyon Pinto'nun bizzat konuşmasının orta yerinde Dalia İtzik ile Güven Sazak'ı tanıştırmasının tesadüf olmadığını düşünüyorum. Umarım başkanımızın bu kişisel çabaları en kısa zamanda sonuç verir ve Türk İsrail yakınlaşmasının, farklı sektörlerde yaşanan işbirliğiyle, hızlanmasını sağlar" diyordu. *

Şalom yazarı Viktor Kuzu yazısında önemli şeyler anlatıyordu. •

**(15 Ağustos 2001 Şalom)*

BÖLÜM VIII

FETHULLAH GÜLEN VE ENVER ÖREN **İLİŞKİSİ**

Enver **Ören ile yakın dosttu**

Üzeyir Garih çok yönlü bir işadamıydı. Özellikle Musevi kimliği ile tanınmaktan kaçınan biriydi. Garih, dindar çevrelerle de iyi ilişkiler içindeydi. Bunlar arasında TGRT'nin yanı sıraTürkiye gazetesinin patronu olan Enver Ören ile Said Nursi'nin çizgisinden gelen ve daha sonra müstakil olarak faaliyet sürdüren Fethullah Gülen de vardı. Enver Ören, Nakşibendi Şeyhlerinden Seyyid Abdulhakim Arvasi'nin manevi talebelerinden Hüseyin Hilmi İşık'ın damadıydı. H. Hilmi Işık, dışardan 'Işıkçılık' olarak nitelendirilen çevrenin en önde gelen ismiydi. Emekli Albay Hüseyin Hilmi Işık askeri okullarda kimya hocalığı yaptı. Dini konularda pek çok kitabı bulunuyor. Tasavvufu benimsemeyen İslam] çevrelere karşı sert sayılabilecek görüşleriyle tanınıyor. Bu çevrenin belirgin bir özelliği de devlete her zaman yakın bir çizgi içinde olmaları. Işıkçılığın, Selefi akımlara karşı devlet tarafından desteklendiği de iddia ediliyordu. Enver Ören çevresi sağ iktidarları destekleyen bir yapıda oldu; 1970'lerde MSP'den çok MHP camiasına yakın durdular. 1980'lerde Turgut Özal'ı desteklediler.

Selefilere karşı Işıkçılık

Işıkçıların ikinci önemli ismi Enver Ören, Denizli'nin Honaz nahiyesinde doğdu. Devlet Demiryolları'ndan emekli Nazif Ören'in oğlu olan Enver Ören Kuleli Askeri Lisesi'ni bitirdi. Fen Fakültesi'ne girdi. Bir süre aynı okulda asistanlık yaptıktan sonra 1970'de istifa etti. Bir grup arkadaşıyla birlikte Hakikat gazetesini çıkardı. 1972'de gazetenin ismi Türkiye olarak değiştirildi. İhlas Yayınlan'dan neşredilen dini içerikli kitaplar yurt içinde bedava sayılabilecek ücretlerle satılırken, yüzbinlercesi de yabancı dillere çevrilerek dünyanın çeşitli ülkelerine dağıtımı yapıldı. Enver Ören'in yıldızı Özal döneminde parlıyor. 1980'Ierin sonlarında Ören ismi İhlas Holding ile birlikte anılmaya başladı. Holding, bankacılıktan otomotive, tekstilden turizme, mobilyadan sağlığa, bankacılıktan sigortacılığa, basın yayından beyaz eşyaya kadar pek çok alana yayıldı. İhlas Holding 1990'ların sonlarında ekonomik kriz nedeniyle zor günler yaşadı, İhlas Finans'a el konuldu. Oğlu Mücahit Ören Amerika'ya kaçtı. Sözkonusu gelişmeler İhlas Holding'in, bu arada Enver Ören'in prestijini de iyice sarstı. 1979'lerin sıkı cemaati 1990'larda artık iyice çözüldü. Ticari yatırımların hacmi büyüdükçe, cemaatin de ilkelerinde de gözle görünür bir değişiklik gerçekleşti.

Cemaat dışa açıldıkça bünyesine, kendisine oldukça yabancı yeni unsurlar aldı. Tasavvufla özdeşleştirilmiş Ehl i Sünnet esaslarına sıkı sıkıya bağlı olan İhlas çevresi TGRT ile birlikte bambaşka bir çizgiye doğru evrildi. 1970'lerdeki İhlas ile 1990'larda ki İhlas arasında artık dağlar kadar fark vardı. Cemaat holdingleş ti, ama cemiyetleşemedi.

Garih ismi bir ara TGRT'nin gizli ortakları arasında da yer aldı.

Garih bu iddiaları kesin bir dille yalanladı: "Yok öyle bir şey. Enver Ören benim çok sevdiğim bir arkadaşımdır. Oğlu Mücahit de çok sevdiğim, çok takdir ettiğim genç bir insan. Yalnız bazı programlara çıkıyorum. Benim TGRT ile uzaktan yakından ne ilgim var kardeşim. Bunlar spekülasyonlar işte.'Hayırlı olsun, TGRT'yi almışsın' diyorlar. Türkiye'de bir dedikodu, bir cadı kazanı kaynıyor, kaynıyor" *

Fethullah Gülen'le çok şeyler paylaştı

Üzeyir Garih'in son on yıl içinde çok samimi ilişkiler içerisine girdiği isimler arasında yer alan isimlerden biri de Fethullah Gülen Hoca'ydı.

Gülen, Türkiye'de bazı çevreleri rahatsız eden dinler arasında diyalog projesinin de mimarlarındandı. Garih de çeşitli dinlere mensup kesimler arasında diyalogu savunan bir düşünce adamıydı. 1970'lerde İhlas'çıların hedef aldığı Fethullah Gülen ve çevresi 1980'lerde cemaatten cemiyetleşmeye yöneldi. 1960'lardan sonra Komünizmle Mücadele cephesinde yer alan Gülen çevresi, soğuk savaş dönemi kapandıktan sonra daha farklı bir yöneliş içerisine girdi. 1990'larda artık Gülen çevresi "toplumsal uzlaşma ve hoşgörü" fikrini geliştirme çabası içinde oldular. Gülen çevresinin etkili olduğu Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı tarafından düzenlenen etkinliklerin belirgin niteliği toplumun farklı kesimlerini temsil eden aydınları bir araya getirmesiydi. Cemaat cemiyetleşiyor, ancak cemaatin kapanmayan hesapları Gülen'den sorulmaya devam edildi. Aleyhinde açılan davalar nedeniyle Gülen, Amerika seyahatini uzun tutmayı tercih etti.

Ortak paydaları diyalogtu

Gülen ile Garih'i bir araya getiren ortak payda kuşkusuz 'diya log'du. Rıfat N. Bali'nin deyimiyle Musevi Cemaati'nin akil adamlarından olan Garih, Fethullah Gülen'le ilk köprü kuran azınlık mensubuydu. Garih'in kurduğu köprü kısa sürede sonuç veriyor, Gülen'in desteğiyle gerçekleştirilen etkinliklerde de hem üç büyük dinin temsilcileri hem de farklı siyasal görüşlere sahip aydınlar ilk kez bir araya geliyorlardı. Musevi Cemaati'nin diyalog çabalarına nasıl baktığını Türkiye Musevi Cemaati Onursal Başkanı Bensiyon Pinto'nun, Ramazan Bayramı münasebetiyle 9 Ocak 2000'de Zaman gazetesine verdiği mesajda ifade ediliyordu. Pinto, Fethullah Gülen'in diyalog projesine atıfta bulunarak, "Hocaefen di, yaptığı diyalog çalışmaları ile bizleri bir kez daha keşfetti. Ho caefendi, sadece Müslümanlar ile diğer dinler arasında değil, Musevilerin, Hıristiyanların, Süryanilerin, Katoliklerin bütün dinlerin arasında da bir kaynaşma süreci başlattı. Şimdilerde dinler arasında dostluk ve uzlaşma mesajları vermek kolaylaştı. Ama önemli olan ilk adımı atacak cesareti göstermekti" şeklinde konuştu.

Üzeyir Garih, Gülen'e yakınlık duyan işadamlarının Türki Cumhuriyetlerde kurdukları özel Türk okullarının da destekçileri arasındaydı. Ne kadar doğrudur bilinmez, ama benzer okulların İsrail'de de kurulması için kollarını sıvadığı rivayet ediliyordu.

Hatta Garih, Moskova'da açılan bir okulun da finansörlerin dendi.

Gülen'e mektubunda neler söyledi?

Fethullah Gülen de Üzeyir Garih'in özel ofisinde ziyaret ediyor. İki insan pek çok konuda karşılıklı fikir teatisinde bulunuyor, birbirleriyle hediyeleşiyorlardı. Garih, Fethullah Gülen'in ziyaretinden çok etkilendi. Gülen'e yazdığı mektupta hislerini şöyle dile getiriyordu: "Fethullah Gülen Hocaefendi Hazretleri, iş yerimizde bizleri ziyaret etmek lütfunda bulunmuş olmanızdan dolayı şahsım ve arkadaşlarım adına teşekkürlerimi arzetmeyi borç bilirim. Uğurlu kademli olduğuna gönülden inandığım teşrifleriniz sırasında sar fetmii olduğunuz veciz cümleler bizleri düşündürmüş ve zihinlerimizde yeni ufuklar açmıştır. Lütfettiğiniz ve Ulu Tanrı'nın ismi ile veciz deyimleri ihtiva eden güzel tablo, çalışma odamın duvarını süslemektedir. Ayrıca armağan ettiğiniz çok değerli amber teşbih ve nadide ipek halıyı bir hâtıranız olarak aile ocağomızda muhafaza edeceğim. Bu nazik ve anlamlı jestinizden dolayı ayrıca şükranlarımı arzederim. Yüce Peygamberimizin "Hediyeleşiniz, Muhabbeti Artırır" deyiminden hareketle zatiâlilerinize sunduğum, 1500 yıllık Ortadoğu'nun kutsal topraklarında yapılan kazılarda çıkan orijinal bir kandil ile, Merhum Tunca üstadımızın bir hat eserini sizlere olan saygımızın ve sevgimizin ifadesi olarak lütfen kabul buyurrfıanızı istirham eder, emirlerinize intizâren en derin saygılarımı sunarım. Üzeyir Garih".

Gülen: Dostumu kaybettim

Garih mektubunda Hz. Muhammed'den 'peygamberimiz' olarak söz ediyor. Bir Musevi için son derece sıra dışı ve olağanüstü bir yaklaşımdı bu. Garih'in bu yaklaşımı, onun gizli bir müslüman olduğu, en azından İslamiyet'e yakınlık duyduğu şeklinde yorumlandı. Bazı yorumlara göre Garih, Musevi olmasına karşın, Kur'an ı Kerim'in Bakara Suresi'nin 62. Ayetinde 'Şüphesiz iman edenler, yani Yahudilerden Hıristiyanlardan ve Sabiilerden, Allaha

ve ahiret gününe samimiyetle inanıp salih amel işleyenler için Rab leri katında mükafatlar vardır. Onlar için herhangi bir korku yoktur. Onlar üzüntü çekmeyecekler" ayetinde belirtilen bir zümreye dahil olduğuydu. Garih de kendisiyle yapılan röportajlarda ya da yüz yüze yaptığı görüşmelerde özellikle bu ayetin üstünde durduğu dikkat çekiyordu. Hatta Garih'in babasının da aynı pozisyonda olduğu iddia edildi. Fethullah Gülen'in sağlık nedeniyle kimine göre de başka nedenlerle Amerika'ya gitmesinden sonra da Garih ile mektuplaşmaya devam etti. Cinayetten sonra Zaman gazetesinde taziye mesajı yayınlayan Fethullah Gülen Hoca, Garih ile mektuplaşmalarından da söz ediyordu: "Beşeri münasebetlerinde sıcak, zaman zaman mektuplaşmalarımızda Peygamber efendimizden 'Peygamberimiz' şeklinde bahsedecek ölçüde inanç izhar eden ve başka inançlara saygılı, kıymetli dost Üzeyir Garih. Beynelmilel şöhrette başarılı bir işadamımızı ve bir dostu kaybetmenin üzüntüsü içinde, başta ailesi olmak üzere, yakın dostu ve Alarko Şirketler Topluluğu Eşbaşkanı Sayın İshak Alaton Beyefendiye ve bütün topluluk mensuplarına taziyelerimi arz ile, ülkemizin artık bir istikrar, barış, huzur, sükun ve refah ülkesi haline gelmesini Cenab ı Allah'tan niyaz ederim. M. Fethullah Gülen. *

Amerika'da bile Gülen'i savundu

Garih'in diyalog ve uzlaşma konularındaki tutumunu yurtdışında katıldığı çok önemli toplantılar da dile getirdiğini belirten Zaman gazetesinden Ali H. Aslan, Garih'in Türk Amerikan İlişkilerinin geliştirilmesini amaçlayan Washington'daki Amerikan Türk Konseyi(ATC)'nin yıllık toplantılarını hiç kaçırmadığını belirtiyordu.

Aslan, Garih'in salon toplantıları kadar sokakların nabzını da çok iyi tuttuğunu vurguluyordu. Garih'in Washington'un en belalı sayılan semtlerinde tek başına dolaştığına tanık olduğunu belirten Aslan, "Nabız tutmadaki bu mahareti nedeniyledir ki Dr. Üzeyir Garih, Türkiye'de kendini aydın zanneden bir çoklarının göremediklerini görmüş, ülke barış ve refahı için yapılması gerekenleri büyük oranda kavramıştı. Eğitimsiz bir milletin asla yükselemeyeceğini bildiğinden, eğitim sevdalılarının kervanına katılmıştı. Fethul

lah Gülen'in fikri teşvikleriyle Anadolu'nun bağrından çıkıp dünyaya yayılan büyük eğitim seferberliğini de vefayla destekleyenlerden biri olmuştu. Diplomalı kara cahillerin en airkin saldırılarını yaptığı dönemlerde dahi o, aydınlanma sevdasına ihanet etmemişti. Geçen sene Harvard'da yaptığı bir konuşmasını dinleyen bir dostum, hiç de o türlü konuşmaya mecbur olmadığı bir ortamda, bu eğitim gönüllülerinin hakkını nasıl teslim ettiğini anlatmıştı bana" diyordu.

Aslan'ın son sözleri de ilginçti: "Üzeyir Bey'in vefatı sadece bizler değil, ön saflarında bulunduğu uluslararası Musevi lobisi için de büyük bir kayıp. Dünyaya yön veren etkili çevrelere Türkiye'yi en geniş açılı ve tutarlı perspektiften sunanlardan biri olan Garih'in yeri kolay doldurulamaz." *

"Üzeyir Garih'i iyi bilirdik"

Gülen'e yakın bir yayın organı olan Haftalık Aksiyon dergisinden Birol Uzunay, "İyi bilirdik" başlığıyla yazdığı yazının, "Müs lümanın Yahudisi olur mu?" alt başlıklı bölümünde, Garih'in bizce bize miras bıraktığı en önemli miras; ** Türkiye'nin birlik ve beraberlik içerisinde yaşaması gereken mozaik bir yapısının bulunduğu oldu" diyordu. Uzunay şöyle devam ediyordu: "Boğaziçi Köprüsü'nün altındaki 4 katlı Alarko Holding binası Üzeyir Garih için çok önemliydi. Garih'le yaptığımız görüşmelerde bu binanın şirketlerinin yükseliş dönemlerine şahitlik ettiğini söylüyordu ve özel bir duygusunu da paylaşıyordu; 'Bu binanın balkonunda Fethuilah Gülen ile kahvaltı yaptım. Ve bu benim için inanılmaz bir onurdur. İnanması zor ama ben benim bu binayı, bu balkonu hatta bu masayı sevmemde bu kahvaltıda edindiğim tarifi zor duyguların da etkisi vardır', Duvardaki tablo ve yerdeki küçük halıyı gösterirken heyecanlanan Üzeyir Garih 'Ben bunları değer verdiğim gönül insanı Fethuilah Gülen'den aldım. Ve görüyorsun ki, odamın en nadide eşyaları onlar' diyordu. Toplantılarda karşılaştığımızda ise, 'Hocaefendiyle geçen ay telefonlaştık, sağlığı iyi' ya da 'Dua etmeliyiz, hocaefendinin şekeri yükselmiş' diyor ve Amerika'ya gidip Fethuilah Gülen'i ziyaret edememesine hayıflanıyordu"

Uzunay'ın ilginç yazısını şu şekilde tamamlıyordu:

(27 Ağustos 2001, Zaman Gazetesi)

**(1 eylül 2001 sayı:352 Aksiyon)*

"Bizler ve ötekiler ikilemi ile yetişmiş bizim nesil için bu tür iltifatları 'Acaba siyasi mi?' diye yorumlamak önyargılı bakışın bir tezahürü olsa gerek. Muhafazakâr kesimin kasetlerle suçlandığı bir dönemde, herkesin aksine Fethuilah Gülen'e destek çıkması, Büyük Ada'daki ruhban okulu konusunda devlet ricalinin daha anlayışlı olmasını istemesi ile gönlündeki engin hoşgörünün samimiyetini de ispatlıyordu Musevi İşadamı Üzeyir Garih!"

Sinagog'da gözler Gülen'i aradı

Zaman Gazetesi'nden Hüseyin Gülerce de Üzeyir Garih'in Neve Şalom Sinagogu'ndaki dinî törenine katılanların tarihe tanıklık ettiklerini vurgulayarak, "28 Ağustos 2001 tarihindeki bu törende siyaset, iş dünyası, medya ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri iki önemli tabloyu fark ettiler. Gençliğimiz 'Yahudi düşmanlığı' ile geçmişti. Ama şimdi bir Musevi mabedinde, dost bildiğimiz bir insana vefa gösterme adına hiçbir zorlama altında kalmadan bulunuyorduk" diyordu. Gülerce şöyle devam ediyordu: "Demek ki diyalog ve onun temsilcileri çok önemliydi. Üzeyir Garih ismi dışında acaba başka kaç kişi bizi bu mabede getirebilirdi? Sayıları yüzü bulan Müslümanlar olarak bir sinagogun içindeki duruşumuzla kabullendiğimiz acaba neydi? Anlattığımız, anlatmak istediğimiz neydi? Fark ettiğimiz ikinci tablo, bu Musevi mabedinin içinde bir dinlerarası diyalog sergileniyordu. Hahambaşı David Aseo, Fener Rum Ortodoks Patriği Bartholomeos, Vatikan temsilcisi Georges Marovitch, Türkiye Ermenileri Patriği 2. Mesrob Mutafyan, İstanbul Müftüsü Necati Tayyar Taş aynı mabedin çatısı altındaydılar. Bu iki tablonun canlı yayında enfes yorumlarla bütün dünyaya gösterilmesini ne kadar çok istedim bilemezsiniz". Gülerce yazısında Fethuilah Gülen'in de bu tablonun oluşmasında önemli bir payının bulunduğunu vurgulamadan geçemiyordu: "Neve Şalom Sinagogu'nda, iki diyalog tablosunu seyrederken gözüm hep Sayın Gülen'i aradı. Cesur adımları, ne güzel buluşmalara sebep oluyordu." * •

BÖLÜM IX

GARİH İÇİN KİM NELER SÖYLEDİ?

Musevi cemaati şok oldu

Üzeyir Garih'in bir müslüman mezarlığında, yakınlık duyduğu bir şeyhin mezarının başucunda öldürülmesi müslüman dindar çevrelerde de şaşkınlıkla karşılanıyordu. Üstüne üstlük cebinde de cevşen tabir edilen dua kitabı çıkmıştı. Böyle bir olay ilk kez gerçekleşiyordu.

Öte yandan şaşıranlar sadece laikler ya da dindar müslümanlar da değildi, Musevi Cemaati de şoktaydı. Habertürk'ten Uğur İpekçi, Musevi arkadaşlarıyla yaptığı görüşmelerde Musevi cemaatinin olay karşısındaki ilk tepkilerini, "Musevi cemaati cinayetle birlikte, Garih'in cebinden çıkan Kur'an ı Kerim'e de şok olmuş. Tamam herkes biliyor, Garih ortağı İshak Alaton gibi inancına sıkı sıkıya bağlı bir musevi değil. Garih kendini bir dine mensup biri olarak görmüyor. Ancak ateist degil.Tüm dinlere aynı yakınlık içinde. Garih'in bu özelliğinin cemaatçe bilinmesine rağmen cebinden Kuran ı Kerim çıkması ve bir Nakşibendi Şeyhinin mezarını ziyarete gitmesi özellikle bazı musevi ailelerini son derece rahatsız etti. Hatta bazıları cenaze törenine bile gitmek istemedi"cümleleriyle sıralıyordu. *

Garih'in sözkonusu iddialar ve yaşamı boyunca İslamiyet hakkında sanki içerden bir mü'min'miş gibi açıklamalar yapmış olması nedeniyle müslürnan mezarlığına gömülmesi gerektiğini savunanlar da, Garih'in Neve Şalom Sinagogu'nda yapılan cenaze töreninde İbranice duaların yanı sıra Fatiha okunmasını isteyenler de oldu. Kafası karışanlar arasında sadece Museviler yoktu. Akit gazetesinden Hasan Karakaya'nın kafası da bir hayli karışmıştı. Ka rakaya, Akit'teki köşesinde, "Bir yanda Şeyh Hüseyin Efendi'nin kabri, bir yanda 'beni şeyhimin yanına defnedin' diyebilecek kadar ona bağlı Mareşal Fevzi Çakmak'ın kabri!.. Tam ortasında ise Uzeyir Garih!..Öyle bir 'tarikat' şeyhi ki; bir 'Müslüman Mareşal' de, bir 'Musevi işadamı' da onun müridi!.. Gel de, çık işin içinden!.. Öyle bir 'mareşal' ki; Bütün 'şeyh'lerin, 'derviş'lerin ve de onların 'mürid'lerinin inim inim inletildiği, adeta 'köklerinin kazındığı' bir dönemde, o, 'Ankaravî Şeyh Küçük Hüseyin Efendi'ye ınürid olabiliyor!.. 'Şeyh ve derviş avı'nın amansızca sürdürüldüğü o dönemde, şeyh de hayatta, müridi de ayakta kalabiliyor!.. Gel de çık işin içinden!..Acaba hangisi gerçek?.. Ya da; 'Yalan' olan hangisi?.. Şahsen ben, çıkamadım işin içinden!.. Öyle ya; Bir yanda 'tarikat şeyhi', öte yanda; biri 'Müslüman', öteki 'Musevi' iki mürid!.. Gelin de karışmasın kafanız... Gelin de sormayın: Acaba Şeyh Hüseyin Efendi ve müridi Fevzi Çakmak da birer 'mason' muydu?" demekten kendini alamıyordu. *

"Her Musevi'de Şaron aramayalım"

27 Ağustos 2001 tarihli Yeni Şafak'taki yazısında Ahmet Taşgetıren de Üzeyir Garih'in kişiliği hakkında ilginç yorumlarda bulunuyordu. Ahmet Taşgetiren son dönemlerde farklı din mensubla rı arasına duygusal mesafeler girdiğini, bunda Osmanlı'nın son döneminden bu güne uzanan süreçte Balkanlar ve Ortadoğu'da yaşanan gerilimlerin derin etkisi olduğunu belirterek, "bu yüzden her Musevide Şaron, her Rum'da Makarios görmenin normal kabul edilmiştir. Ama işte hazin bir ölümle ahirete göçen Üzeyir Garih sanki din grupları arasındaki eski yumuşak dokuyu yeniden gündemimize taşımıştır" diyordu. Taşgetiren Garih ile Küçük Hüseyin

(30Ağustos.2001,Akiı)

Efendi hakkındaki rivayetleri ele alarak şu sözleri söylemekten kendini alamıyordu: "Bir Musevi ile bir Müslüman tarikat şeyhi arasındaki zahirde izahı zor kalbî ilişki... Bunları Türkiye'de, anlamak pek kolay değildir. Bir kere Musevi şeyh ilişkisini laik iklimde nereye oturtacaksınız? Belki Musevi cemaati için de zor bir konudur Garih olayı. Belki konuyu İslam içinde tasavvufa eleştirel bakan çevrelerin bile bir yerlere oturtması zordur. Ama işte ister inanalım ister inanmayalım ortada elle tutulur bir gerçek vardır." Fethullah Gülen'in taziye mesajında Garih'in Hz. Muhammed'ten "Peygamberimiz" olarak bahsettiğini hatırlatan Taşgetiren, "Bütün bunlardan Garih'in inancını izhar etmemiş bir Müslüman olduğunu söylemek istemiyorum. Kuşkusuz böyle değildi demek de mümkün değil. Ama Garih'in farklı bir kişilik sergilediği de bir vakıadır. Belirtmek isterim ki bu Türkiye için en azından olumlu bir kişilik örneğidir. En azından inanç farklılığını barışçı bir ilişkiye dönüştürme becerisinin simgesidir. Garih bunu birlikte yaşadığı insanların gönül dünyalarına yakınlığı denemekle ortaya koymuştur" diyordu. Taşgetiren yazısını "Keşke Musevi dünyasında hep Garih gibi gönlü geniş insanlar olsa. Ben Yahudiler'in dünyada Şaron tipiyle simgeleşmek zorunda olmadıkları için memnunum" sözleriyle bitiriyordu. Müslüman bir aydın için önemli bir mesajtı bu.

Ilımlı kişiliği ön plandaydı

Cumhuriyet gazetesinden Yalçın Doğan * da Taşgetiren ile pa relel düşen satırlar kaleme alıyordu. Doğan, Garih'in çok yönlü, sosyal yanı çok renkli bir kişi olduğunu,, hemen her toplantıya katıldığını, ama varlığını vurgulamadığını, buna karşın olaylar karşısında tavır alan bir kişiliğe sahip olduğunu vurguluyordu. Yalçın Doğan, Garih hakkındaki tespitlerini, " Örneğin laik. Ama dinsel inançları güçlü. İkisini de belli etmiyor: Laisizmi savunurken dine sıkı sıkıya bağlı çevreleri ürkütmüyor. Ya da Filistin sorununda Sharon'un şahin politikasını eleştiriyor. Filistinle diyalog kurulmasını öneriyor.Ama bundan İsrail rahatsız olmuyor. Ticari yaşamda bin türlü işin içinde yer alıyor, ama kendine duyulan güveni sarsacak bir işlemin içinde bulunmuyor. Ilımlı kişiliği her zaman ön planda" sözleriyle sürdürüyordu. Milliyet'ten Güneri Civaoğlu da

Üzeyir Garih'in katıldığı toplantılarda yemek masasında kağıt peçetelerin üzerine resimler çizdiğini, bir kaç dakika içinde gecenin gündemine göre şiirler yazdığını belirtiyordu. Garih'in bulunduğu grubun ilgi odağı olduğunu vurguluyan Civaoğlu, "Derinliği olan insandı.. Filozoftu. 'Nasılsınız?' sorusuna, 'Ben daima iyiyim' cevabını verirdi. Sesi hayat doluydu. Şirketlerinin yönetimini profesyonellere bırakmıştı. Kendini yazıya ve eğitime vermişti. Garih tam bir laikti. Ama inançlıydı. Herkesin dinine saygılıydı. Türkiye'nin sorunları üzerinde düşüncelerini cesaretle ve açıkça söylerdi. Basınla, iş hayatıyla, siyasetçilerle sürekli diyalog halindey di.Çünkü tam bir yurtseverdi ve kendini sorumlu hissederdi. Bu toprakların insanıydı" diyordu Milliyet'teki yazısında. *

"Üzeyir bey **içki içmezdi"**

Garih ve Alaton aileleriyle yirmi sene komşuluk yapan Vehbi Koç'un kızı Sevgi Gönül, Üzeyir Garih'in kişiliği hakkında ilginç ipuçları veriyordu. Garih'in ekonomi dünyasının duayenlerinden olduğunu belirten Sevgi Gönül, şu satırları kaleme alıyordu "Üzeyir Bey, benim tam tersime içki içmez, cigara içmez buna rağmen her davete katılırdı. Her toplantıyı da hiç kaçırmadan takip ederdi. Gayet mesafeliama aynı zamanda samimi olan Üzeyir Bey yerinde duramayan biriydi. Bütün gün çalışır, geceleri davet sahiplerini memnun ederdi. Bir keresinde haftalık menüyühazırladığını ve cumartesi günleri Beşiktaş pazarından evinin zerzevat ve meyve alış verişiniyaptığını söyledi. O hafta biz komşular, kocalarımıza çok sinirlendik zira hiçbir işe yaramıyorlardı" **

Zaman gazetesinin Washington muhabiri Ali H. Aslan da Garih'in Amerika'da Türkiye'yi ilgilendiren önemli bir faaliyet olduğunda orada hazır bulunduğunu belirterek, "Kimi zaman bilge bir konuşmacı, kimi zaman müdakkik bir dinleyici, kimi zaman her çiçekten bal alırcasına dolaşan bir resepsiyon kelebeği olarak çıkardı karşınıza. İnsnaın içine işleyen sarrafvari bakışlarıyla tam bir sosyal zeka timsali idi ve onu hayatta başarının zirvelerine taşıyan en önemli özelliği de buydu" şeklinde yazıyordu. Yahudi araştır

**(26 Ağustos 2001 Milliyet)*
***(Sevgi' nın Diviti, 2 Eylül 2001, Hürriyet)*

macı Rıfat N Bali ise Üzeyir Garih'in Musevi cemaati içindeki yerini, "Garih cemaatin akil insanlarındandı. Maddi ve pragmatik nedenlerden ötürü değil, başta devlet olmak üzere her tarafla iyi ilişkileri olduğu için 'akil' bir insandı. Lobi faaliyetlerinde yer almıştı ve Türkiye'nin çıkarlarını savunmak için elinden geleni yapmıştı" diyordu. *

Denklemi bıçak darbeleri çözdü

Cumhuriyet gazetesinin bir diğer yazarı, Orhan Birgit * ise Garih'in ölümüyle pek çok sırrın ortaya döküldüğünü yazarken epeyce şaşırmış olduğu belliydi. Birgit şöyle başlıyordu yazısına: "Kamuoyumuzun ezici çoğunluğu, bugün bir maşatlıkta toprağa vereceğimiz 72 yaşındaki değerli işadamının adını elbette ölümünden sonra duydu ve öğrendi. Eşi, çocukları ve yarım yüzyıllık iş ortağı ise Üzeyir Garih'e adını bir müslüman tarikat şeyhinin, doğumundan önce vermiş olduğunu da Bayan Lili Garih, geçen yıl Erol Evginin hazırladığı bir televizyon programında her hafta cumartesi günleri belirli saat dilimleri arasında, bir giz perdesinin arkasında kaybolduğunu söylerken elbette onun bir Müslüman mezarlığında, baba dostu o şeyhle baş başa kalmak için bu Eyüp Sultan yolculuğunu yaşamının vazgeçilmez bir alışkanlığı haline getirdiğini bilmiyordu. Üzeyir Bey, yanında uzun süre çalışmış Cemal Cumalı ve Garihle bu cumartesi ziyaretlerinde iki üç kez karşılaşmış olan Can Kıraç ile Eyüp Mezarlığı'nın zaman zamandeğişen bir kaç görevlisinden başka herkes için 'bilinmeyen' bir denklem, geçen hafta sonunda profesyonelce vurulan yedi bıçak darbesinin sonunda çözüldü."

Orhan Birgit yazısına, "Eminim şimdi hemen her evde, bu sevimli cana yakın işadamının , niçin ve kimler tarafından öldürüldüğünden daha çok, onu birdenbire bu yeni yüzü ile en yakınlarından, kendisini hiç tanımayanlara kadar aşina kılan sırlarının ortaya çıkışı konuşulmakta" diyerek devam ediyordu.

**(Sefa KaplanIYakın Plan, 11 Eylül 2001, Hürriyet)*
***(28 Ağustos 2001 Cumhuriyet)*

Koru: Garih dinince dinlensin

Yeni Şafak'tan Taha Kıvanç başta pek çok insan gibi Üzeyir Garih'in adi bir cinayete kurban gittiği düşüncesiyle kaleme aldığı yazıda *(27 Ağustos 2001),* Garih'in ölümüyle ortaya çıkan sırrın yakın tarihin bir başka bilinmeyeniyle yüzleşmeyi sağlayacağım vurguluyordu. "Üzeyir Bey Musevi asıllıydı; bir Musevi'nin kendi dinince 'kutsal' Şabat olan bir cumartesi günü, müslüman kabristanında ne işi olabilir?". Soru Taha Kıvanç'indi. Kulis köşesinde Garih'in Fevzi Çakmak ve Küçük Hüseyin Efendi arasındaki ilişkilere değinen Kıvanç, Musevilerin Çakmak'a duyduğu muhabbetin nedenlerini de irdeliyordu. Kıvanç'ın geliştirdiği yoruma göre Museviler Alman taraftarlığının ayyuka çıktığı yıllarda olası bir kıyımdan kurtulmak için Mareşal Çakmak nezdinde girişimlerde bulunuyorlar. Bunun için de Mareşal'in yakınlık duyduğu Şeyh Küçük Hüseyin Efendi'yi harekete geçiriyorlar. Peki bunu kim yapıyor? Şeyhin yakın dostu ya da müridi olduğu iddia edilen Azra Garih. Taha Kıvanç, Garih'in Küçük Hüseyin Efendi'ye duyduğu saygıyı şu şekilde tahmin ettiğini yazıyordu: 'Kitlesel imha planı' çok güçlü bir genelkurmay başkanı olan Mareşal Fevzi Çakmak'in bilgisi dışında yapılmış olamaz; onu karar üzerinde yeniden düşünmeye ve Musevi vatandaşları himayesi altma almaya sürükleyen bir önemli tesir söz konusu olmalı... Garih'in babasının başvurduğu Küçük Hüseyin Efendi bunu sağlamış olmasın? Belki de, "Menemen Vak'ası" denilen olayın Nakşibendiler'le irtibatlandırılması bile, tarikatın Mareşal üzerindeki gücü anlaşıldıktan sonra ortaya çıkmış olabilir" Kıvanç yazısını, "Üzeyir Garih benim de dostumdu; dinince dinlensin" ibaresiyle bitiriyordu.

Cumhuriyet yazarı Necati Doğru da Garih'i yakından tanıyanlarla yaptığı konuşmalardan elde ettiği bazı anekdotlara yer veriyordu: "Bana, üç temel Özelliğini şöyle anlattılar: Çok cesur bir insandı; vahşi bir hayvanı bile bakışlarıyla, sözleriyle, tavırlarıyla etkisi altına alabilecek doğuştan getirdiği yetenekleri vardı, boğaz boğaza gelebilecek kadar sinirlendiği biriyle, en karşı olduğu insanla ya da fikirle 'uzlaşmasını' becerebilen biriydi. Uzlaşma üstadıydı. Karşısındakini hem durdurur.. Hem de teskin eder.. Hem de etkisi altına alırdı. 72 yaşındaydı, bugüne kadar her tür psikolojik yapıda, eğitimli, cahil, sağduyulu, çılgın çok sayıda insanı yönetmişti." *

"Mü'min olmanın önemini **hatırlattı"**

Zaman gazetesinden Hüseyin Gülerce de Garih'in uzlaşmacı kişiliğini vurguluyordu. Gülerce, Garih'in ölümünün derin bir krizden geçen Türkiye'de uzlaşma ihtiyacını bir kez daha hatırlattığını belirterek, "Dost insan Garih, Türkiye'de uzlaşma kültürü adına başlıbaşına önder bir şahsiyetti. Mütevelli Heyet Başkanı bulunduğum Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın istişare toplantılarına zaman zaman katılan, diyalog ve hoşgörü çabalarına gönülden destek veren bir insandı. Ancak bu desteğin, bir Nakşibendi şeyhinin dualarına, rahmetlinin babasıyla olan dostluklara kadar indiğini Zaman'in haberinden öğrendik. Meğer, çok değil bundan 70 80 yıl öncesine kadar farklı dinlere mensup insanların birlikte yaşamalarından doğan ne güzellikler varmış. Çocuğu olmayan bir Musevi diş doktoru, bir Nakşibendi şeyhinden dua isteyebiliyor, doğan erkek çocuğuna onun arzusu üzerine Üzeyir adını koyabiliyormuş" diyordu. 28 Şubat sürecinde 1995'lerde başlayan ve epey mesafe alan diyalog ve barış ortamının hançerlendiğini ifade eden Gülerce, "Bölücülük ve irtica ile mücadele adı altında, bilerek ya da bilmeyerek, atılan toplumsal barış adımları çelmelendi. Kutuplaşma ve gerilim, diyalog ve hoşgörünün önünü kesti. Ne gariptir ki, aynı dönemde, banka hortumlamalarının, soygunların, ahlakî kirlenmenin ve üst katmanlardaki çürümenin her nedense farkına varılmadı" diyor ve ekliyordu: "Belki de, cinayeti planlayanların hiç arzu etmediği bir şekilde, Müslüman mezarlığında can veren Garih, bu gidişiyle bir toplumsal uzlaşma, diyalog ve hoşgörü vasiyetinde bulunuyor.Türkiye'yi içinden geçtiği krizlerden de kurtaracak, demokratikleşmenin önünü de açacak, dünya ile entegre olmamızı da sağlayacak kıymetli bir vasiyettir bu. Ülkemizin hoşgörü ve uzlaşma iklimine olan ihtiyacını, sahabenin adını taşıyan bir mezarlıkta, kendisine adını koyan bir İslâm aliminin mezarı başında hunharca bıçaklanan ve cebinden Müslüman dindarların taşıdığı cevşen çıkan bir Musevi bilge kişinin ahiret âlemine gidişinden daha güzel anlatabilecek bir olay olabilir iniydi? Garih, insanların dine yaban cılaştığı bir fetret döneminde, mü'min olmanın önemini hatırlattı. Bulunduğu dünyevi konuma rağmen, bir oyun ve eğlenceden ibaret olan dünya hayatına, hak ettiğinden daha fazla kıymet biçmemek gerektiğini hatırlattı. Az bir görev değil bu." *

"Kaynaşmış **bir toplumun temelleri atılıyor"**

Ertuğrul Özkök de Hürriyet'teki köşesinde derinlerden gelen bir toplumsal uzlaşma ve hoşgörü mayalanmasınına dikkat çekerek, "Biz görmesek de, bazılarımız kabul etmese de artık bir şeyler oluşmaya başlıyor. Kaynaşmış bir toplumun temelleri atılıyor. Siyasi planda bölünmüşlük, bazıları için hâlâ 'iyi bir rant' malzemesi olarak görülse de Türkiye'nin derin katmanlarında başka bir şeyler gelişiyor" diyordu.*

Yeni Şafak'tan Nazlı Ilıcak da Garih Cinayeti'nin saklanmaya çalışılan veyahut yanlış anlatılan bazı gerçeklerin su yüzüne çıkmasına vesile teşkil ettiğini yineliyordu. "Maraşal Fevzi Çakmak, Nakşi Tarikatı'na bağlıydı. "Beni, Şeyhimin yanına gömünüz" diyecek kadar kendisini Şeyh Küçük Hüseyin Efendi'ye yakın hissediyordu. Onun bu tavrı, ne Türk Ordusu 'nun gücünü azaltmış ne de Türkiye'de laikliği tehlikeye sokmuştu!" diyen Ilıcak, "Sinagog'ta düzenlenen törende, kadınlar ve erkekler ayrı oturdu. Ve hiç bir sosyetik laik kadın, öne, erkeklerin safına geçmek için en ufak çaba dahi sarfetmedi. Müslüman cenaze törenlerinde rastlanan "çağdaş" direnişler nedense hiç sergilenmedi. Tayyip Erdoğan veyahut Erbakan'ın namaz kılarken kullandığı takkeye takılanlar, Musevilerin kippasını doğal karşıladılar" şeklinde yazıyordu. *(1 Eylül 2001 Cumartesi)*

Ölümü gerçekleri ortaya döktü

Üzeyir Garih'in, yeri kolay doldurulamayacak bir Türk aydını olduğunu vurgulayan Toktamış Ateş, pek çok panel ve söyleşiye birlikte katıldıklarını belirterek, "Kendi özgün yapısı ve değerlerinin üzerinde, bu toplumun tüm değerlerine, sonuna kadar sahipti. Birlikte katıldığımız toplantıların bir bölümü gençlere yönelik idi. Gençlerimizin iyi yetişmesi ve çağdaş aydınlar olarak dünyanın diğer yörelerinin gençleriyle yarışabilmesi, sanıyorum en önde gelen ideallerinden biriydi" diyordu Cumhuriyet'teki köşesinde. ** Yeni Şafak'ın liberal yazarlarından Kürşat Bumin de Garih'in ölümüyle pek çok bilinmeyen gerçeklerin gümşığma çıktığını kaydediyordu.

**(27 Ağustos 2001, Hürriyet Gazetesi)*
***(28 Ağustos 2001 Cumhuriyet)*

Bumin, şaşkınlığını yazısına yansıtıyordu.* Üzeyir Garih'in, arkasından rahmet okunmasını isteyen bir insan olduğunu belirten Bumin, "O halde, Eyüp Sultan mezarlığında sevdiklerine rahmet okurken öldürülen Garih'e de Allah rahmet eyleye.." diyordu yazısında. Garih'in yakın çevresinden Nakşibendi Şeyhi Hüseyin Efendi ve Mareşal Çakmak'la ilgili bilgilere yer veren Bumin, "Hadi çıkın işin içinden, çıkabilirseniz... Bu ülkenin insanları olarak ne kadar da az şey biliyoruz!.. Mareşal ve Şeyh yanyana yatıyor ve Üzeyir Garih kabirlerini muntazam olarak ziyaret ediyor? Bilmemekten, anlamamaktan şikayet ettiğimiz husus, tabii ki, Garih'in özel dünyası değil. Bu ziyaretlerde sanki bizi de ilgilendiren, bizim de bilmemiz gereken bir husus var" diyordu. Bumin, Garih'in öldürüldüğü cumartesi günü, CNN Türk haber kanalında, Prof. Emre Kongar ve Vitali Hakko'nun Çakmak ve Museviler arasındaki ilişkiler anlatan sözlerini de yorumluyordu. Hakko ve Kongar mealen şöyle demişlerdi; "Garih, Mareşali severdi, çünkü Türkiye Cumhu riyeti'nin ilk yıllarında hükümet gayri müslimleri ortadan kaldırmayı düşünürken, Mareşal Fevzi Çakmak onları himayesine alarak korudu". Bumin, CNN Türk'ün defalarca ekrana getirdiği bu yorumun aynı gruba bağlı gazetelerde yer almadığına dikkat çekerek, "CNN Türk'ün yorumunu dinleyince birkaç kez kulağıma çalınan şu söylentiyi de ben hatırladım: Türkiye'deki gayri müslimler "Mareşal'ı sever, İsmet İnönü'yü sevmezler. Çünkü "Mareşal" kendilerini sözü edilen ikinci şahsa karşı korumuştur" diyordu. Bumin'in son sözleri ise şöyleydi: Biz nasıl bir toplumuz böyle? Bir toplum daha yakın (çok yakın) tarihinden bile bu derece habersiz olabilir mi? Bir toplum "tarihi"nden bu derece bihaber olarak "talihini" değiştirebilir mi?"

Birbirine zıt fikirlere sahip olan ve farklı yerlerde duran iki kesimin Üzeyir Garih hakkındaki düşündükleri böyleydi. Garih, iki uç arasında duran ve uçlarla çatışmadan varolmaya çalışan, bunu yaşam felsefesi haline getiren bir kişilik olarak kendisini kabul ettirmeyi başarmıştı.

**{27 Ağustos 2001 Yem Şafak)*

"Yahudileri sevmiyorlar"

Basında Garih hakkında söylenen bazı cümlelerden rahatsız olan Museviler de vardı. Garih'in bir Nakşibendi şeyhinin mezarını ziyaret etmesi, üzerinden cevşen i kebir çıkması, babasının gizli bir müslüman olduğu iddiları Musevi Cemaati'ini rahatsız etti. Öte yandan İlber Ortaylı, Metin Toker ve işadamı Sakıp Sabancı'mn açıklamaları da Şalom gazetesinden İvo Molinas tarafından eleştirildi.

5 Eylül günkü Şalom'da Molinas, Prof. Ortaylı'nın bir televizyon kanalında, Üzeyir Garih'in Neve Şalom Sinagogu'nda yapılan cenaze törenini yorumlarken sarfettiği, "Türk Yahudi Toplumu ile Türkiye bütünleşmiştir" cümlesine takmıştı. Ortayh'nın yorumunu kuşkulu bulduğunu ifade eden Molinas, "Bu bütünleşmenin gerçekleştiği savı acaba ne kadar doğruydu? Türkiye'nin ilginç yörelerinde arada bir yapılan kamuoyu araştırmalarına göre Türk Yahudilerinin, geniş toplumda en az sevilen, diğer bir deyişle genelde sevilmeyen etnik, dinsel toplumların başında geldiğini duymuştuk. Ve, doğruluğu her zaman soru işareti kalacak bu bulguyu pekiştirecek söylemi de bildiğimiz gibi geçenlerde ünlü işadamımız Sakıp Sabancı, Garih için, 'Yahudi olmasına rağmen Türkiye'yi çok seviyordu' diyerek ortaya koymuştu. Kendisi hala bunu yalanlamadığına göre düz mantıktan hareketle, Yahudiler Türkiye'yi az seviyordu veya sevmiyordu. Anti semitizmin en güçlü olduğu Almanya'da ya Fransa'da böyle konuşan birine tepkiler nasıl olurdu acaba?" şeklinde yazıyordu köşesinde.

Şalom yazarı Toker'e neden kızdı?

Şalom yazarı İvo Molinas, Sabancı'dan sonra Metin Toker'in bir yazısını da ikinci şok olarak yorumluyordu. Toker'in, "Ben Garih'i hep bir Musevi Türk kimliğiyle gördüm, tanıdım ve izledim. Hiç şüphe etmiyorum ki öyleydi de. Makbul bulmadıklarım kendilerine 'Türkiyeli Yahudi' gözüyle bakanlardır" şeklindeki sözlerini eleştiren Molinas, "İşte size yeni bir ayrımcılık türü! 'Musevi Türk' ve 'Türkiyeli Yahudi'. Birincisi 'Makbul', diğeri değil. Türk Yahudi Toplumu'nda olmayan bir düşünce ayırımını varmış gibi göstermek ve üstelik yarısının makbul olmadığına

inanmak bu satırların yazarına elem veriyor, bir Türk Yahudisi olarak. 'Makbul' bulunmayan bu tip 'Türkiyeli Yahudi' tanımı neyi içeriyor acaba?" diyordu. Molinas "Keşke Sabancı ve Toker Bur gazada Spor Kulübü'nde 30 Ağustos Zafer Bayrarnı'nda yüzlerce kişinin Onuncu Yıl Marşı'nı nasıl coşkuyla söylediğini görselerdi; yine örneğin Avrupa Basketbol Şampiyonasında beraberce seyredilen ve Türkiye'nin son saniyede kotardığı maçlardaki zafer ve coşku selini görselerdi.. Emin olun onların arasında da anlamını hiç düşünmeden kimliğini 'Türkiyeli Yahudi' olarak tanımlayacaklar vardı belki de! Ama onlar makbul insanlardı çünkü Türkiye'yi çok seviyorlardı" ibarelerine de yer veriyordu. Molinas'ın son cümleleri ise çok daha ilginçti:

"Ama her 'keşke' ile başlayan cümlelerde hep bir hüzün, bir ıskalanmıştık, bir geri dönülemezliğin dayanılmaz ağırlığı vardır.

Gerçek 'Keşkeler'de değildi. Gerçek söylenenlerdeydi." •

BÖLÜM X

Garih'in Şeyhi kimdi?

Azra Garih'in intisaplı olduğu, oğlu Üzeyir Garih'in de rüyasında görerek mezarını yaptırdığı ve sık sık ziyaret ettiği belirtilen Küçük Hüseyin Efendi'nin ismini pek çoğumuz ilk kez duydu. Tasavvufi kaynaklarda ismi Küçük Hüseyin Efendi, Mevlana Küçük Hüseyin ya da Hüseyin Hüsnü Ankaravi olarak geçiyor. Nakşibendiliğin Halidiyye Kolu'na mensup bir şeyh olan Küçük Hüseyin Efendi 1828 yılında Ankara'nın, Arslan Bey Mahallesinde dünyaya geldiği belirtiliyor. 120 santimlik boyu nedeniyle Küçük lakabı ile anılıyor. Babası , Gökmenoğullarından Katırcı Ali Abdullah Efendi, annesi Havva hanım'dı. Tarikat kaynaklarına göre 12 13 yaşına kadar Ankara'da yaşayan Hüseyin Efendi, babasının angaryaya tabi tutulması üzerine valiye çıkıyor, angaryanın kaldırılması konusunda sonuç alamayınca Eskişehir'in Mihalıkçık kazasına hicret ediyor. Babasının vefatı üzerine Ankara'ya dönen Hüseyin Efendi, ailesini güç bela ikna ederek İstanbul'a göç izni alıyor. Ünlü Osmanlı biyografi yazarı Hüseyin Vassaf'in Sefine i Evliya'sın da ise Hüseyin Efendi'nin 5 6 yaşına kadar Ankara'da bulunduğu, burada besmelekeş olduklarını ve babasıyla birlikte Ankara'dan Mihaliç'e hicret ettikleri belirtiliyor. Hicret, müslüman literatüründe, bir eziyet ya da baskı karşısında bir başka yere göç etmek an

lamında kullanıldığını hatırlatmak gerekiyor. İster tek başına isterse babasıyla, Mihalıkçık'a seyahatin zorunlu nedenlerden olduğu anlaşılıyor.

Mevlevi ustaya çıraklık

On dört ya da onbeş yaşında İstanbul'a göç eden Hüseyin Efendi, Saraçhane semtinde Mevlevi bir ustanın yanında çıraklığa başladı. Ustası onu okuma yazma öğrenmesi için Bayezid Camii avlusundaki bir tesbihçinin yanına verdi. Hüseyin Efendi sabahları Sü leymaniye Camii'ne giderek ders okumaya başladı. Yanı sıra Fatih'in Çarşamba semtindeki Murad Molla Dergahı'nda ders alıyor. Hüseyin Efendi 31 yaşında iken Topkapı'da ikamet eden Nakşibendi Tarikatı'nın Halidiye Kolu'ndan Şeyh Hacı Feyzuliah Efendi ile tanışarak intisap etti. Şeyh Muhammed Halid Ziyaüddün i Nakşibendi'nin halifesi olan Feyzuliah Efendi, Fatih'in Halıcılar semtindeki bir dergahta ders veriyor. I826'da Şam'da vefat eden Şeyh Mevlana Halid Ziyaüddün, Nakşibendi, Şafii ve Eşari idi. Nakşibendilerin ulu kişileri arasında yer alıyor, hatta zamanın mü cedditlerinden kabul ediliyor. Şeyh Feyzuliah, Mevlana Muhammed Halid'in halifelerinden sadece biridir. Mevlana Hacı Feyzuliah Efendi Silistre'nin Hezargrad kasabasına bağlı Sazlı köyünde ikamet eden ve Kolzadeler olarak anılan bir aileye mensup. 1805'de doğan Feyzuliah Efendi, Asakir i Mansure i Muhammedi ye'nin teşekkülünden sonra 1826'da asker sınıfına dahil oldu. Sirozlu Ömer Paşa'nın divitdaıiığını yaptı. Bir ara fırka mihmandarlığı ve Enderun Kileri Eminliği görevlerinde bulundu.

Anadolu Valisi (Eski Sadrazam) Reşit Paşa'nın Mühürdarlığını da yapan Feyzuliah Efendi pek çok savaşa katıldı. Mısır Hüküme ti'nde de görev aldı. Mısır'dan Antalya'ya gemi ile giderken bir İngiliz korsanına esir düştü. Fırtınadan ötürü Alanya yakınlarında karaya vuran gemiden sağ kurtuldu. 1854'de Rus savaşına katıldı. Bir süre Rumeli'de kalan Feyzuliah Efendi daha sonra İstanbul'a döndü. 1856'da Şehremini'de bir mescit inşa ederek orada irşad faaliyetine başladı. Sultan Abdulmecit döneminde 1859'da Kuleli Va kası'na adı kasten karıştırılarak beş sene kürek cezasına mahkum edildi ve Midilli Adası'na sürüldü. Feyzuliah Efendi, ordu içinde

Abdulmecit'e karşı inkılap yapmak isteyen bir örgütün üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklanıyor, Kuleli Kışlası'nda öne idam cezasına çarptırılıyor. Abdulmecit, "Meydanda fiilen kati yok, düşüncede kalmış. Ben adam öldürmek istemem. Cezaları kalebendliğe çevrilsin" diyor.

Midilli'de geçen sürgün günleri

Küçük Hüseyin Efendi 'nin Feyzuliah Efendi'ye bağlanmasının hikayesi ise şöyledir: Hüseyin Efendi, karnında meydana gelen ve hekimlerin çaresiz kaldığı bir şişlikten rahatsızdır. Bir tavsiye üzerine Feyzuliah Efendi'ye gidiyor. Hüseyin Vassaf'a anlattığına göre, Feyzuliah Efendi iki kez bu isteği kabul etmiyor. Üçüncüsünde ise, "Oğlum bu karnınızdaki şiş geçer, ancak bize intisap etmelisiniz. Yoksa biz üfürükçü takımından değiliz" diyor. Hüseyin Efen di'nin rahatsızlığı Şeyh Feyzullah'a intisap ettikten sonra yok oluyor.

Küçük Hüseyin Efendi, Hacı Feyzuliah Efendi'nin Midilli Adası'na sürgün edilmesi üzerine Dağıstanlı Hacı Musa ve Mühte di Cevdet Efendilerden Molla Cami'ye kadar okuyor. Şeyhinin hasretine dayanamayan Hüseyin Efendi, Midilli'ye gidiyor. Bir süre Midilli'de kalan Hüseyin Efendi, 1859'da tahta geçen Sultan Abdulaziz'in Feyzuliah Efendi'ye dönüş izni vermesi üzerine birlikte İstanbul'a dönüyorlar. 1876'da Feyzuliah Efendi'nin vefatından sonra, onun halifesi olan Edirneli Şeyh Mehmet Nuri Efendi'ye intisap eden Hüseyin Efendi, 8 yıl da onun sohbetlerine katılıyor. Bab ı Ali civarında Beşir Ağa Dergahı'nda ders veren Mehmet Nuri Edirnevi'nin vefatından sonra yerine Hasan Visali Efendi geçiyor. Küçük Hüseyin Efendi 18 yıl kadar Visali Efendi'ye bağlı kalıyor. Hasan Visali'nin 1902 yılında vefat etmesi üzerine, onun postuna da 72 yaşındaki Küçük Hüseyin Efendi oturuyor.Hü seyin Vassaf, Hüseyin Efendi'nin posta oturmasını, "Visali efendi'nin gülşen saray ı cinana azmeti vaki olunca, makam ı mualla yı irşada Hz. Hüseyin kaid olmuşlardır. El'an İstanbul'da neşr i feyz etmekte ve çeşme i zülal i irfanlarından erbab ı aşk u muhabbeti siyrab eylemektedir" cümleleriyle anlatıyor.*

"Ateşli bakışları vardı"

Vassaf'ta bildirildiğine göre Küçük Hüseyin Efendi, Bala Mektebi ve Kocamustafa Paşa Mahalle Mektebi Kalfalığı'nda, reji hizmetinde, Güihane Askeri Anbarı ile Esvab Eminliği'nde bulunuyor. Üç evlilik yaptığı belirtilen Hüseyin Efendi'nin önceki eşlerinin vefat ettiği, bir eşinden de boşandığı ifade ediliyor. 1907 yılında Mahalle Mektebi Kalfalığı'ndan ayrılan Hüseyin Efendi, Kocamustafa Paşa'daki Nuh Efendi Medresesi'nde müritlerine ders vermeye başlıyor. Cuma günleri ikindi vaktinde umumi meclis zikiri ni idare ediyor. Hüseyin Efendi, kendisine intisaplı olmayan kişileri de zikir ayinine kabul ediyor. 1923 yılında böyle bir zikire katıldığını ifade eden Hüseyin Vassaf, Küçük Hüseyin Efendi'nin gayet mükrim, iltifatkar, gönül alıcı, gönüle bakıcı, az konuşan, Hz. Mu hammed'in adabına riayetkar büyük bir rehber olduğunu söylüyor. Vassaf, Hüseyin Efendi'nin ateşli bakışlara sahip olduğunu da eklemeden geçmiyor. Hüseyin Efendi'nin debdebe ve gösterişten kaçınan, sade yaşamayı tercih eden, safsatadan uzak, kendisinde garip hallerin vuku bulduğu bir kişi olarak söz ediyor Vassaf. Şeyh Küçük Hüseyin Efendi'nin evi; Kocamustafa Paşa Sancaktar Hay reddin Mahallesi Tekke Sokağı 36 numaradaydı. Uzun bir süre hasta yatan Hüseyin Efendi 14 Mart 1930 günü, yılı Ramazan ayının ikinci günü, Cuma gecesi saat 00.5'de yaşama veda ediyor. Hüseyin Efendi Eyüp Sultan'da; Karlık tepe (Gümüşsüyü) diye bilinen yerde, ikinci şeyhi Mehmed Nuri Efendi'nin kabrine yakın yerde toprağa verildi. Küçük Hüseyin efendinin kabri şerifinde baş taşında şunlar yazılıdır: "HU. Meded Allah. Mazhar ı Feyz i Huda. Ankara'lı Şeyh Küçük Hüseyin Hüsnî Efendi Hazretleri. Doğumu: 22 ramazan 1244 cuma günü, ölümü: 12 şevval 1348"

Bilim küpü'nün babası da Nakşi'ydi?

Yirmi üç kadar halife yetiştiren Küçük Hüseyin Efendi'nin müritleri arasında pek çok ünlü isim de yer alıyor. "Son Sadrazamlar", "Son Hattatlaı" ve "Son Asır Türk Şiirleri" isimli biyografik eserlerin yazarı Mahmut Kemal İnal'in babası Mühürdar Mehmet Emin Paşa da Feyzullah Efendi'nin hem de Küçük Hüseyin Efendi'nin müritlerindendi. Emin Paşa'nın Küçük Hüseyin Efendi için "Asitan ı devletin ilm i ledünni kanıdır/Say'u verzişle değil Hakkın sana ihsanıdır/Halk ı alem sofra i irşadının hayranıdır/Nail i hayri'l verasın ya Hüseyn i Nakşıbend" şeklinde yazdığı bir şiiri de var. Hüseyin Vassafın yakın arkadaşı olan ve 'bilim küpü' nitelemesiyle anılan Mahmut Kemal İnal 1957'de İstanbulda öldü. İnal, yakın dostu İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Kazım İsmail Gürkan'ın döneminde meşhur kütüphanesini bir törenle üniversiteye bıraktı, yaşadığı tarihi konağı ise İlim Yayma Cemiyeti'ne bağışladı.

Şiire düşkün bir şeyhti

Küçük Hüseyin Efendi'nin şiire düşkünlüğü ile bilinen bir Şeyhti. Engin bir insan sevgisi öğretisine sahip olan Hüseyin Efendi'nin defterinde pek çok ünlü şairden dizeler yer alıyor. Abdulka dir Akçiçek tarafından hazırlanan ve 1988'de yayınlanan "Mevlâ nâ Küçük Hüseyin Efendi" isimli kitapta yer alan bilgilere göre Şeyhin Defterinde Lütfi, Nesimi, Kuddusi, Vasfi, Emin Bey, Ruhi gibi ünlü şairler var.

"Hayat ı cavidanı, şeyh i kamilden sual ettim/Ölmeden evvel ölmektir deyince intikal ettim" dizelerinin yanı sıra Nesimi'ye ait aşağıdaki şiir de Şeyhin eğilimleri hakkında bilgi veriyor: "Çünkü bildin müminin kalbinde Beytullah var/Niçin izzet etmedin ol evde kim Allah var/ Yılda bir kez hac olursa Kabe'de ey hacegan/Gir gönüller Kabe'sine nice bin haccullah var//Pehlivandır ol kişi kim nefsini İslah eder/Hep erenler meclisinde ana eyvallah var/ Kenz i mahfidir hakikat ey Nesîmî ebsem ol/Sırrını faş etme zira bu yolda, çok gümrah var."

Topçu'nun şeyhi de Küçük Hüseyin'in talebesi

Küçük Hüseyin Efendi, Garih'in rüyasında gördüğü Şeyh Yahya Efendi gibi Üveysi olarak da biliniyor. Halifelerinden olan Ömer Fevzi Mardin Arusi Tarikatı'nın Türkiye kolunu oluşturuyor.

Kazanlı zengin bir tüccarın oğlu olan Nakşibendiliğin Halidiye Kolu'ndan Gümüşhâne'li Dergâhı Şeyhlerinden Abdülaziz Bekkine Efendi'de Küçük Hüseyin Efendi'nin sohbetlerine katılan ünlü isimlerden. Bekkine Efendi, Mehmet Zahit Kotku ve Prof. Esat Coşan ile temsil edilmiş bulunan şimdiki İskender Paşa Cemaati'inin bağlı olduğu Şeyh Ahmet Ziyaeddin Gümüşhanevi Dergahı şeyhlerinden. İskender Paşa Cemaati kaynaklarında Bekkine Efendi'nin Küçkük Hüseyin Efendi ile olan ilişkisi şu şekilde anlatılıyor: "

Çok mülayim, zarif bir zât olan ve zamanında çok sevilen Küçük Hüseyin Efendi bir duvar saatinin altına oturmuş, başını eğmiş murakabe yapmaktadır. Aziz Efendi de başını eğer, karşısına oturur, bekler, bir müddet sonra saatin Allah'ı zikrettiğini duymaya başlar. Saat her vurduğunda ism i Celâl söylemektedir. Devamını kendileri şöyle anlatıyorlar: O zaman ben gözümü açtım. Şeyh Efendi de gözünü açtı. Bana dedi ki bizim derviş, saatin zikrine agâh oldunuz galiba? onun üzerine ben tamam, bu Hoca Efen di'den ders alınır, dedim. Kendisine, Efendim, ben müsaadenizle sizden ders alacağım dediğim zaman nasibin bizde değil oğul, ara bulacaksın. Ama dervişliğe talip ol, derviş ol, sakın mürşidliğe talip olma. Mürşidlik çok zor, diye nasihat etti. Şimdi anladım ki çok zormuş."

Sorbonne'de felsefe doktorası yapan ilk Türk olan ünlü fikir adamı Prof. Nureddin Topçu da Abdülaziz Bekkine Efendi'nin mürididir. Topçu, mürşidinin vefatıyla ilgili bir yazısında, "Ruhlarımızın önünde yürüyen o büyük varlığı kaybettim. Acılarım zamanın ve kaderin kollarıyla kucaklanmayacak kadar engindi. Onun bende şimdi muamma olan son bakışında melek masumluğu ile ilâhî bir emir birleşmiş gibiydi. Hicap ile ihtarın bir bakışta böyle birleştiğini ömrümde görmemiştim. Peygamberâne sakalının üstünde nânütenâhiye kolayca dalan mavi gözler de kapandıktan sonra, sahipsiz kalmıştım . Sanki hakikat ve aşk aleminden atılmış da gölgeler ve yoksul mücrimler dünyasına sığınmıştım" diyordu.

Özbekler Tekkesi önemli bir merkez

Üsküdar Sultantepe'de Hacı Hesna Hatun Mahallesi Münir Er . tegün Sokağı'ndaki ünlü Özbekler Tekkesi'nin son şeyhlerinden Necmettin Özbekkangay(ölümü 1971) da Küçük Hüseyin Efendi'nin müridi ve halifesiydi. Tekke, Nakşibendi Tarikatına bağlı Orta Asyalı seyyah dervişler barınağı olmak üzere 1752 yılında inşa edildi. Tekkenin şeyhleri Buhara'dan İstanbul'a göç eden Necmettin Efendi'nin dedeleridir. Tekke, 93 Harbi olarak da bilinen 1877 Osmanlı Rus Harbi sırasında hicret eden müslümanlar için bir barınak oldu. Özbekler Tekkesi'nin son postnişini, 1936 yılında vefat eden Şeyh Ata Efendi'dir. Ata Efendi, Şeyh Necmettin'in ağabeyidir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'nin Amerikan Büyükelçisi olan ve 1944'de görevi başında vefat ettikten sonra cenazesi 1946'da Missouri Zırhhsı'yla Türkiye'ye getirilen Münir Ertegün de aynı aileden. Münir Ertegün, Özbekler Tekkesi'ne gömüldü. Münir Ertegün'ün babası ise Evkaf Nazırlarından Mehmet Cemal Bey. Ertegün'ün oğlu Ahmet Ertegün bugün ABD'nin ünlü plak sanayicisi. Atlantic Recording Corparition'un sahibi. Arif Mardin de Amerikan müzik dünyasının dev isimleri arasında. Arif Mardin ise Necmettin Efendi'nin şeyhi Küçük Hüseyin Efendi'nin halifesi olan Arusi Selami Tarikati Şeyhi Ömer Fevzi Mardin'in akrabası oluyor. Ertegün ve Mardin ABD'de birlikte ortaklık da yaptılar. Ahmet Ertegün'ün babaannesi Şeyh İbrahim Edhem'in kızı Ayşe Hamide Hanım. Ahmet Ertegün, Hezarfen unvanlı İbrahim Et hem'in torunu. Münir Ertegün'ün eşi Hayruıvıisa Hanım ile oğlu Nasuhi de Tekkede toprağa verildiler.

Tckkc'de Küçük Hüseyin etkili oldu

Özbekler Tekkesi'nin son dönemine Küçük Hüseyin Efendi vasıtasıyla Nakşiliğin Halidiyye Kolu egemen oldu. Aynı zamanda Yeseviliğin Nakşilik içindeki derin izleri de tekkede temsil edildi. Öte yandan Özbekler Tekkesi şeyhlerinden Mehmet Sadık Efendi Buhara'da öğrendiği ebru sanatını İstanbul'da devam ettiren isimlerden. Bu bakımdan Tekke ebru sanatının ihya edildiği mekanlar arasındadır. Aileden Hezarfen(bin sanat sahibi) unvanıyla anılan Şeyh İbrahim Edhem 1869 yılında Mithat Paşa tarafından kurulan Sanayi Mektebi'nin başına getirildi. İbrahim Edhem ilk kurşun borunun dökümünü de bu okulda gerçekleştiriyor. Saraya, "tekkede top döküp sarayı havaya uçurur" şeklinde yapılan bir jurnal üzerine bir bahane ile Hicaza gönderiliyor Ethem Efendi. 1867 Uluslararası Paris Fuarı'nda madalya alan Ethem Efendi döneminde Tekke, ünlü matemetikçi Salih Zeki, Harbiye Mektebi Nazırı Galip Paşa, Ressam Hüseyin Zekai Paşa, Halide Edip'in babası Edip Bey ve filozof Rıza Tevfik Bölükbaşf nin da uğrak yerleri arasında yer alıyor.

Karakol örgütünün üssüydü

Tekke Kurtuluş Savaşı yıllarında da önemli bir mevki işgal ediyor. Tekkenin o dönemdeki şeyhlerinden Ata Efendi, İstanbul'un

İngilizler tarafından işgal edilmesinden sonra oluşturulan ünlü Karakol Örgütü'nün aktif üyelerindendi. Tekke o yıllarda Anadolu'ya cephane ve adam sevkiyatının gerçekleştirildiği bir şube vazifesi gördü. İsmet İnönü, Halide Edip, Mehmet Akif Ersoy da İstanbul'dan Özbekler Tekkesi kanalıyla Anadolu'ya geçen ünlü isimler arasında yer alıyorlar. Tekke, işgal güçleriyle çıkan çatışmalarda yaralananların tedavi edildiği ve saklandığı bir mekandı. İngiliz gizli servisi Karakol Örgütüyle olan ilişkisini saptadıkları Şeyh Ata Efendi'yi tutukladılar. Bir süre tutuklu kalan Ata Efendi, kurtulduktan sonra da Kuva yı Milliyecilerle ilişkisini sürdürdü. Hatta Mustafa Kemal Atatürk'ü temsilen Enver Paşa ile görüşmek üzere Türkistan'a gönderildi. Üzeyir Garih'in babası Azra Garih'in de Karakol örgütüyle ilişkisi vardı. Tekkelerin kapatılmasından sonra Özbekler Tekkesi'nin ikametgah olarak kullanılan harem kısmında musiki ve sanat sohbetleri devam etti. Orta Asya kültürünün yaşatıldığı bir mekan olan Tekke Münir Nasuhi Ertegün tarafından restore edildi. Özbekler Tekkesi, Münir Ertegün Tarih Araştırma Vakfı olarak devam ediyor.

Çakmak'ın büyük büyük dedesi ilk nakşilerden

Küçük Hüseyin Efendi ile manevi ilişkisi olduğu iddia edilen Kurtuluş Savaşı komutanlarından Mareşal Çakmak da anne tarafından Özbek asıllı ünlü bir Nakşibendi Şeyhi olan Horasanlı Mehmet Efendi ailesine mensup. Fatih Sultan Mehmet zamanında İstanbul'a geldiği bilinen Şeyh Mehmet Efendi, Nakşiliğin Türkiye'deki ilk öncüleri arasında sayılıyor. Aynı zamanda nakkaş olan Mehmet Efendi Çatalca'ya bağlı, (eski adı Babanakkaş) Nakkaş köy'e yerleştirildi. Fatih'in sohbet meclislerine katılan isimler arasında olan Mehmet Efendi, Osmanlı sarayında ilk nakkaş atölyesini de kuran bir kişi olarak da biliniyor. Kendisine verilen Kutlubey Köyü'nde Nakşibendi dergahı da inşa eden Mehmet Efendi, Babanakkaş olarak anılıyor. Oğlu Himmetullah Çelebi ve torunu Mahmut Defteri ile Mustafa Çelebi de ünlü Nakşibendi şeyhlerinden. Kanuni'nin deftardarı Derviş Çelebi de Mustafa Çelebi'nin kardeşi oluyor. Çatalca'da Babanakkaşzadeler olarak bilinen aileye ait vakfiyeden, anneleri kanalıyla uzun süre yararlanan ünlü isimler arasında Mareşal Çakmak'ın yanı sıra tarihçi Yılmaz Öztuna, Ord. Prof. Süheyl Ünver ile şaire Şuküfe Nihal Başar da var.*

Dünya çapında tıpçı mürit oldu

Ünlü tıp tarihçisi Ord. Prof. Süheyl Ünver'in de Küçük Hüseyin Efendi'nin talebeleri arasında yer aldığı rivayet ediliyor. Ün verl898'te İstanbul'da doğdu. Tıbbiyede okudu. Pariste iç hastalıkları ihtisası yaptı. 1939'da profesör, 1954'de ise ordunaryüs prof esör oldu. Geçtiğimiz yıllarda vefat eden Ünver, deontolojinin kurucularından.

Küçük Hüseyin Efendi'nin müritleri arasında yer alan bir diğer ünlü isim de Prof. Hasan Reşat Sığındım. Uluslararası ün sahibi olan Prof. Sığındım, Osmanlı'nın ilk cildiyyecileri arasında yer alıyor. 1884 yılında İstanbul'da doğan Hasan Reşat Sığındım 1971 'de vefat etti. Mekteb i Tıbbıye i Mülkiye'ye bitiren Sığındım, aynı yerde frengi ve deri hastalıkları fahri asistanlığı yaptı. 1908'de Muallim Muavini oldu. Berlin'de fizyoloji ve deri hastalıkları alanında.uzmanlaştı. Almanyada bulunduğu yıllarda o güne kadar bilinmeyen monositer lösemi tipini tanımlayarak, 1913'de V. Schlling ile birlikte tıp dünyasına tanıttı. Şam ve Beyrut Tıbbiyelerinde müdürlük, 1916'da Darülfünun ı Osmani Tıp Fakültesi Dahiliye Müdürlüğü yaptı. 1933 yılındaki üniversite reformunda kadro dışı bırakılan Prof. Sığındım, Afgan Hükümeti tarafından Kabil'e davet edildi. Kabilde tıp fakültesi kurdu, dekanlığını yaptı. 1941 'de Haydarpaşa Numune Hastanesi'nde Deri ve Zührevi Hastalıklar Kliniği şefliği yaptı. Emekli olduktan sonra 1954 1956 yılları arasında Yüksek Sağlık Şurası Üyeliği de yapan Sığındım'in "Frengi, Bel Soğukluğu "(1924) ve "Darus ı Seririye i Cildiye" (1926) isimli kitaplarının yanı sıra uluslarası nitelikte olmak üzere çok sayıda bilimsel makalesi yayımlandı. Sığındım, Türk Dermatoloji Derneği'nin de kurucularından biri.

Sosyete **kadınları da Şeyhe gidiyor**

Prof. Sığındım'ın Küçük Hüseyin Efendi'nin müridi olduğunu kızı Ender Mermerci de doğruluyor. İstanbul ve dünya sosyetesinin ünlü isimlerinden olan Ender Sığındım, ünlü Mermerci ailesinden. Ayşe Ender Mermerci, Vehbi Koç'un kızı Sevgi Gönül'ün teyzesinin oğlu Mehmet Ata Mermerci'nin eşi. Ata, Ahmet Süha ile Sa dıllah Sefa'nın anneleri Adile Aklar, Sevgi Gönül'ün annesi Sad berk Hanım'ın da mensubu olduğu Ankara'nın köklü ailelerinden

Attarbaşızadelerden. Aktar ailesi de Hacı Bayram ı Veli'nin soyundan gelen bir tali kol. Ata Mermerci Türkiye'nin ilk tekstil sanayicilerinden. Ender Mermerci'nin kızları Sedef Yosun, Tansa ve Berrak Mermerci de İstanbul sosyetesinin ünlü isimlerinden. Akfil A.Ş'nin patronu olan Mehmet Ata Mermerci'nin 1993 yılında ölümü, aile içinde bir miras kavgasını da başlattı. Ender Mermerci ve kızları, Ata Mermerci'nin kardeşleri olan Akfil A.Ş'nin yöneticileri Sadullah Sefa ve Ahmet Süha Mermerci kardeşleri kar payını dağıtmamak ve Ata Mermerciye ait kasayı boşaltmakla suçlayarak mahkemeye verdiler. Dava, "Yüz milyon dolarlık dava" olarak 1998'de basına yansıdı.

Torunu Hayyam Şarapçısı'yla evlendi

Vehbi Koç'un kızı Sevgi Gönül, 2 Eylül 2001 tarihli Hürri yet'in pazar ekindeki köşesinde, "Meğer bizim Ender Mermerci de Küçük Hüseyin Efendi'nin müridiymiş" başlıklı yazısında, kendisinin de Hacı Bayram ı Veli soyundan geldiğini hatırlatarak, Küçük Hüseyin Efendi ailesi hakkında ilginç bilgilere yer veriyordu. Rivayetler üzerine Ender Mermerci ile görüştüğünü belirten Sevgi Gönül, Ankaralı olan Hüseyin Efendi'nin torunu Küçük Sabiha Hanım'ın aile dostları olduğunu da açıklıyordu. Sevgi Gönül yazısında "Küçük Sabiha Hanım teyzemiz de 1.30 boyunda idi. Ara sıra alafrangalığa özenip 'Petite Sabiha Hanım' derdik. Elmacık kemikleri çıkık, koyu renksaçlı, ufacık tefecik bir hanımdı. Hoşgörülü ve hoşsohbet bu hanım, Ankaralı Ademzadelerden olup eşi, Kütahyalı Ekmel Kahyaoğlu Bey'di" diyordu. Gönül, Sabiha Hanım'ın, teyzelerine sık sık bezik oynamaya geldiğini, kızı Nurinisa Kahyaoğlu'nun ise Ankara'da Hayyam Şarapları'nı imal eden Ce lalettin Rodoslu ile evli olduğunu belirtiyordu. Rodoslu, "Rodosta Türk Mimari Eserleri" ve "Rodos'ta Yaşamış Olan Türkler" isimli kitapların yazarı.

Dr. Salih Alazraki de müridiymiş!

Ender Mermerci'nin Sevgi(Koç)Gönül'e anlattıklarına göre, babası Prof. Hasan Reşat Sığındım'ın yanı sıra Üzeyir Garih'in babası Azra Garih ve bir başka Musevi doktor Salih Alazraki'nin de Küçük Hüseyin Efendi'nin müritleridir. Üzeyir Garih gibi Şeyh Hüseyin Efendi'nin mezarını ziyaret ettiğini belirten Ender Mermerci, "Kimseyi ilgilendirmez. Bu benim yaşam biçimim" diyor yakın çevresine. Sosyetenin ünlü isimlerinden Ender Mermerci'nin sözleri, Türkiye'de tasavvufun, toplumun krema tabakasını da etki altına aldığını gösteriyordu. Mermerci'ye göre Üzeyir Garih'in asıl adı Hezakiyer idi. Üzeyir, babasının ismiydi. Oğul Garih daha sonra adını değiştirerek babasının adını alıyordu. Çetin Yetkin'in "Devlet Yaşamında Yahudiler" isimli kitabında da Azra Garih'in adı Üzeyir Azra Garih olarak yer alıyor. Bir rivayete göre de Üzeyir, Azra Garih'in babasının ismiydi. Osmanlı döneminde erkek çocuklar babalarının adıyla anıldığı için bu seçenek daha doğru görünüyor. Prof. Hasan Reşat Sığındım ile Üzeyir Garih de tanışıyorlardı. Çünkü Prof. Sığındım ile diş hekimi Azra Garih ile Şişhane'de aynı muayenehaneyi paylaşmışlardı. Azra Garih ile Prof. Sığındım'ı bir araya getiren neden de böylece ortaya çıkıyordu. Öte yandan Koç Holding'in ünlü duayenlerinden Can Kıraç'ın eşi İnci Kıraç'ın da Şeyh Küçük Hüseyin Efendi'nin torunlarından olduğu ortaya çıktı.Eşi Can Kıraç'la büyük dedesinin Eyüp Sultan Mezarlığı'ndaki kabrini ziyaret eden İnci Kıraç, Üzeyir Garih'i de orada bir kaç kez gördü.

Hatice Suat'ın annesi de Nakşi

Şeyh Yahya Dergahı'nın son postnişini olan Abdulhay Öztop rak'ın eşi Naciye Hanım'ın da Küçük Hüseyin Efendi'ye intisaplı olduğu belirtiliyor. Bu iddia İskender Paşa Cemaati'nin, "Küçük Hüseyin Efendi ile Abdulhay Öztoprak'ın müritleri de, onların ölümünden sonra aynı tarikatin Gümiişhanevi Kolu'na intisap ettiler" ifadesiyle çakışıyor.^Burada ortaya çıkan bir sonuç da Küçük Hüseyin Efendi'nin İstanbul'da Özbekler Tekkesi ve Yahya Efendi Dergahı başta olmak üzere pek çok çevreyi etkilemiş olmasıydı. Yahya Efendi Dergahı Şeyh Abdulhay'in eşi Naciye Hanım, Def ter i Hakani Taşra Senedat ı Umum Müdürü Zeki Bey'in kızıdır. Yeni Şafak gazetesi yazarı Fatma Barbaros Karabıyıkoğlu, Naciye Hanım hakkında ilginç bir anekdot aktarıyordu: "Naciye Hanım Küçük Hüseyin Efendi'ye intisabı olan bşr hanımdır.Birgün eşi Abdulhay Efendi Mahkemeden çağırılır. 'Şapka Frenk işareti olmaktan çıktı' dediği için dava edilmiştir. Naciye Hanım, eşi Abdul

hay ile birlikte şeyhi Küçük Hüseyin Efendi'yi ziyaret eder. Hazret kendilerini 'Defolun, defolun' diye karşılar, geri dönerler. Naciye Hanım bir taraftan şeyhi kendisini 'defolun' diye karşıladığı için bir taraftan eşine karşı mahcup olduğundan üzüntüyle evine döner. Ertesi gün Mahkemeye gittiklerinde Hakim önündeki dosyaya bakar ve davacıları aynı Küçük Hüseyin Efendi'nin yaptığı gibi 'Defolun, defolun' diyerek kovar. Naciye Hanım şeyhinin defolun diye karşılık vermesinin O'nun kerameti ile ilgili olduğunu anlayarak rahatlar.."(31 Ağustos 2001) Barbarosoğlu ilginç bir bilgiye daha yer veriyordu yazısında. Buna göre 1960'ların sonunda Ankara İlahiyat Fakültesi'ne ilk kez başörtülü olarak gelen Hatice Suat Babacan'ın da Naciye Hanım'ın kızı. Barbarosoğlu, Hatice Suat'ı şehirli üniversite mezunu tesettürlü kuşağın manevi ikliminin hazırlayıcısı olmak niteliyordu. •

BÖLÜM XI

FEVZİ ÇAKMAK YAHUDİLERİN SHİNDLER'İMİYDİ?

Fevzi Çakmak, mürit değil!

Mareşal Fevzi Çakmak'in Nakşi Şeyhi Küçük Hüseyin Efendi'nin müridi olduğu iddiası, torunu A. Fevzi Çakmak tarafından reddedildi. Murat Bardakçı, Çakmak'ın Hüseyin Efendi'nin müridi olduğunu, vefat ettiğinde Eyüp Sultan Mezarlığı'nda yatan şeyhinin yanına gömülmesini vasiyet ettiğini iddia etti. Bardakçı,'ya göre, 12 Eylül döneminde Çakmak'ın naaşının devlet büyükleri mezarlığına nakledilmesi şeklindeki teklif, vasiyet nedeniyle ailesi tarafından kabul edilmiyerek geri çevriliyor. *

31 Ağustos'ta Hürriyet'e açıklama gönderen Çakmak'ın torunu A. Fevzi Çakmak, dedesinin Nakşibendi tarikati müridi olduğunu reddetti. Torun Çakmak, dedesinin Atatürkün vefatına kadar ilişkilerinde en ufak bir sorunu olmayan sayılı kişiler arasında olduğunu vurguluyordu. Mareşal Çakmak'ın 22 yıl Genelkurmay Başkanlığı yaptığını belirten torun Çakmak, "Çok iyi bir asker, büyük bir vatansever olduğu kadar dini bütün bir Müslümandı. İlk din eğitimini eski Tophane müftilerinden olan dedesi Hacı Bekir Efen

di'den almıştı" diyordu. Torun Çakmak, dedesinin Eyüp Sultan Mezadığı'nda gömülmeyi vasiyet ettiğini doğruluyor, ancak bunun nedeninin iddia edildiği gibi Küçük Hüseyin Efendi ile ilgili olmayıp, kızı Ayşe Muazzez ve dedesi Hacı Bekir Efendi'nin yattığı aile kabristanına defnedilmek isteğinden kaynaklandığını savundu. Dedesinin devlet mezarlığına nakledilmesini ailesinin uygun bulmadığını ifade eden torun Çakmak, "Ancak bu yazıldığı gibi 'Mareşalin kemiklerinin nakline yanaşılmadığından şeyhinin yanından alınmasına izin vermediler' ifadesi gerçek dışı olup, aile kırk yıl önce ölmüş bu büyük insanın kemiklerinin aile mezarlığından alınıp Ankara'da Devlet Mezarlığı'na naklini uygun görmediği için buna izin vermemiştir" ibarelerine yer veriyordu. Torun Çakmak, dedesinin 10 Nisan 1950'de vefat etmesi üzerine dünya radyolarının matem yayınına geçtiği halde Türkiye radyolarının oyun havası çalmasının halkı galeyana getirdiğini, cenaze töreninin bu nedenle kontrol edilemediğini ifade ediyor, "Bunun daha sonraları yazıldığı gibi Türk siyasi tarihinde çok önemli bir gelişme olarak nitelenmesi, Atatürk'ün vefatından sonra ve özellikle son 20 30 yıldır belirli çevrelerce yeniden yazılmak istenen Türk tarihinin bir yorumudur" diyordu.

Nazileri destekleyen subaylar

Üzeyir Garih'in Mareşal Çakmak'ın kabrinin yanında öldürülmüş olarak bulunmasıyla birlikte,Türkiye'nin yakın tarihinde dindar çevrelerle Musevilerin ilişkisi de gündeme geliyordu. Gazetelere akan bilgiler, iddialar yakın tarihte cereyan etmiş pek çok önemli olayın resmi tarihin dışına itilmiş olduğunu gösteriyordu. Sözkonusu bilgiler, Museviler ile tasavvuf çevreleri arasında bir dayanışma olduğunu, mutasavvıflarla ilişkisi olan ve önemli mevkiler işgal eden pek çok kişinin, Musevileri kollayıp koruduklarını ortaya çıkarıyordu. Özellikle 1933 yılında Nazilerin Almanya'da iktidara gelmelerinin ardından Birinci Cihan Harbi'nda Almanlarla birlikte çalışmış bazı emekli askerler de Alman yanlısı bir siyaset izlenmesini savundular. Atatürk'ün ölümünden sonra çıkan İkinci Dünya Savaşı'nda Alman yanlısı siyaset iktidar çevresinde belirginleşmeye başladı. Almanların bütün Avrupa'yı işgal etmeleri, Bulgar hududuna kadar gelmeleri ve Rusya'ya saldırmaları Türkiye Alman yanlısı bir siyaseti savunanları güçlendirdi. Aynı şekilde basında ve siviller arasında da bu akım yayılmaya başladı. Cumhuriyet gazetesi de Almancı yayın yaptı.

Trakya Olayları'nı kim yaptırdı?

Almanya'da naziler iktidara geldikten sonra, 1934 yılında Trakya'da yaşayan musevilere yönelik pek çok olay gerçekleşti. Bu olaylar sonucunda binlerce Musevi Trakya'dan İstanbul'a göçtü.

1934 Trakya Olayları'ndan CHP Hükümeti ve CHP'nin yerel örgütleri sorumlu bulunuyor. Konu 1990'larda Tarih ve Toplum ile Toplumsal Tarih Dergisi'nde tartışıldı.Haluk Karabatak Tarih ve Toplum'un 146. Sayısında 1934 Olayı ve Yahudiler, Ayner Levi ise aynı derginin 151.sayısında "1934 Trakya Yahudi Olayları:Alınamayan Ders" başlıklı yazılarda olayların Hükümet ve CHP tarafından organize edildiğini ve Trakya'nın Yahudilerden arındırılmasını amaçladığı belirtiliyordu. Zafer Toprak ise Toplumsal Tarih'in 34.sayısmda Trakya Olaylan'nda CHP'nin yerel örgütlerinin payı olduğunu kabul etmekle birlikte CHP'nin ve dolayısıyla Hükümetin bu olaylardan haberdar olmadığını savundu. Toprak, "Trakya Olayları şüphesiz Tek Parti yönetiminin menfi hanesine yazılacak bir gelişme. Ancak Hükümetin doğrudan dahli olduğunu söylemek elimizde değil" diyordu. 21 Haziran 1934'de Çanakkale'de Musevilere yönelik ilk saldırıların ardından, gönderilen tehdit mektupları, derken Temmuz başlarında Trakya'nın pek çok bölgesinde aynı günlerde olaylar meydana geliyor. İstanbul'a kaçan Yahudiler, Bakıl ve Hasköy civarına yerleştiriliyorlar. Aktar bir yazısında da Trakya Olayları'nın Hükümetin bilgisi dahilinde gerçekleştirildiğini iddia ediyor, İngiliz arşivindeki gizli belgelerde bunu doğrulayan veriler olduğunu kaydediyordu.*

Konunun TBMM'de gündeme gelmesinin ardından Hükümet tarafından yapılan açıklamada soruşturma açılacağı ve sorumluların cezalandırılacağı belirtildi. Bazı yayın organları da kapatıldı.

**(Ayhun Aktar, Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları, sh.7l 99. iletişim Yayınları)*

Çakmak, Musevileri nasıl kolladı?

Türkiye Musevileri İkinci Dünya Savaşı yıllarında çok tedirgin oldular. Varlık Vergisi ve Aşkale sürgünler bu tedirginliği daha da artırdı. Bu arada Almanların Bulgar hududuna kadar dayanmaları, Musevileri de kitlesel olarak imha edilebilecekleri kuşkusunu doğurdu.

42 yaşına kadar, askerliğini yapmış ya da yapmamış olsun, Musevi asıllı binlerce kişinin Nafia Vekaleti'ne bağlı olarak askere alınmaları kuşkulan daha artırdı. İşte bu dönemde Çakmak'ın yaptığı söylenen ve Musevilerin Çakmak'a karşı muhabbet duymalarına neden olan müdahale gerçekleşti. İddiaya göre Üzeyir Ga rih'in Çakmak'a olan sevgisinin temelinde de bu müdahaleden Musevilerin duyduğu şükran borcu vardı. Musevi araştırmacı Rıfat N. Bali, "Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri: Bir Türkleştirme Serüveni" isimli kitabında bu iddiaları şöyle yorumluyordu: ""Azınlıklar arasında çok yaygın bir söylenti de neredeyse sarsılmaz bir kanaat olarak hepsinin ortak belleklerinde yer etti. Bu, ihtiyat olarak silâh altına alınmalarının nedeninin kitlesel olarak imha edilmelerinin önlenmesi olduğu söylentisiydi. İnanç haline gelen bu söylentiye göre azınlıkları kitlesel olarak imha etme tasarısı hükümetin bir planı idi. Genelkurmay başkanı Mareşal Fevzi Çakmak, bu tasarıdan haberi olunca Nafia Vekaletine bağlı olarak askere alınan azınlıkları Milli Müdafaa Vekâleti emrine aldırmak kendi emir kumandası altına soktu ve böylece onları imha edilmekten kurtardı."

Garih'in ölümü tartışmaları canlandırdı.

2 Eylül 2001 tarihli Zaman gazetesine konuşan Rıfat N. Bali, Çakmak'ın müdahalesinin somut bir delile dayanmadığını belirterek şu görüşlere yer veriyordu: "Bu iddia, sadece Yahudilerin değil bütün azınlıkların ortak belleklerinde yer etmiş bir kanaatten ibaret. Belki de o donemde azınlıkların İsmet İnönü'den hoşlanmamasından kaynaklanabilir. Ancak bir tarihçi olarak, Trakya sınırına dayanmış Almanların Türkiye'yi istila edecekleri söylentilerinden ötürü siyasi otoritenin bir Alman istilası karşısında azınlıkların Almanlar hesabına beşinci kol olarak faaliyet gösterecekleri endişe siyle onları bir süre enterne etme ihtiyacı gördükleri kanaatine vardığımı söyleyebilirim. Bu vesileyle ABD'nin de 2. Dünya Savaşı yıllarında Japon kökenli Amerikan vatandaşlarını beşinci kol kaygılarıyla enterne ettiğini hatırlatmak isterim. Bu olayın ikinci bir muhtemel izah tarzı da azınlıkları uzun bir süre İstanbul'daki işlerinden alıkoyup iktisadi açıdan güçlerini azaltmak ve dolayısıyla bir Türk Müslüman burjuvazisinin gelişmesini hızlandırma amacıyla yapıldığıdır. Bu da bir ihtimaldir; ama ben şahsen beşinci kol teorisine daha fazla inanıyorum."

Rıfat Bali Musevilerde toplu askere alma olayının bir travmaya yol açtığını, Mareşal Çakmak'ın dindar bir kişi olmasından ötürü onun böyle bir kıyım yapamayacağına inandıklarını ve onu hafızalarında bir kurtarıcı olarak resmettiklerini de belirtiyordu aynı gazetede. Jak Kamhi de daha önce Varlık Vergisi Olayı'nı anlatırken Fevzi Çakmak'ın Yahudilerin en büyük müdafii olduğunu vurguladı.

Toktamış Ateş **neden rahatsız oldu?**

Aslında Rıfat N. Bali de 19 Aralık 1999 tarihli Cumhuriyet Dergi'de "20. Sınıf ihtiyat Olayı" başlıklı yazısında aynı iddialara yer verdi. Bali'nin "Cumhuriyet yıllarında Türkiye Yahudileri: Bir Türkleştirme serüveni (1923 1945)" kitabında, Musevi araştırmacı Elli Kohen'in bazı gözlemlerine de yer veriyordu. Kohen o dönemde etkili olan iki kişiyi, Başbakan Şükrü Saraçoğlu ile Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ı karşılaştırıyordu: "Saraçoğlu ekalliyetler için yumuşak bir kalbe sahip bir kişi olarak tanınmıyordu; Mareşal Çakmak ise İslâm dininin en yüksek ahlâkî ilkelerine göre yaşamaktaydı." Kohen'in sözleri Çakmak'ın dindar kişiliğini, Musevilere şefkat duymasının bir nedeni olarak göstermeye çalıştığı söylenebilir. Çakmak'ın Musevileri kıyımdan kurtaran bir kahraman olarak karşılanmasından rahatsız olan Prof. Toktamış Ateş, 28 Ağustos tarihli yazısında, Jak Kamhi'nin de daha önce benzer şekilde yaptığı bir konuşmaya atıfta bulunarak, "Sayın Kamhi'nin, hiç istemeyeceği yerlere çekilebilecek böyle şeyler yazabilmesine, hem üzüldüm hem de şaşırdım. Fevzi Çakmak gayrimüslim azınlıkları böyle bir kıyımdan kurtardığına göre , acaba bu kıyımı kim yapacaktı?" diyordu. Ateş, "Böyle saçma şey olmaz. Üzüntümüz

kendimize yeter, başka üzüntüler çıkartmayalım" demekten kendini alamıyordu. Rıfat N. Bali, Ateş'in yazısı üzerine zehir zemberek bir cevap gönderiyor. 1 Eylül 2001 tarihli Cumhuriyet'teki köşesinde Bali'ye cevap verdi. Yazısında Kamhi'yi suçlamadığını belirten Ateş, Bali'nin üslubunun saygısız olduğunu ve kendisini bilgisizlikle suçladığını kaydediyordu. Bali, Hürriyet'e yaptığı bir açıklamada da azınlıkların Çakmak'in kendilerini büyük bir kıyımdan kurtardığına inandıklarını belirtiyor, "Bu bütün azınlıklar için söz konusudur. İnönü kötü, Çakmak iyi türünden bir kutuplaşmanın ürünü bence bu. Çakmak'a şükranlarını sunmak gibi bir şey olsa, bütün azınlıklar için Çakmak'ın mezarı bir türbe olurdu" diyordu.*

Yenilikçi fikirlere açık bir tarikat

Fevzi Çakmak'ın yanı sıra Rauf Orbay'ın da Küçük Hüseyin Efendi'ye bağlılık duyduklarını iddia eden sadece Murat Bardakçı değildi. Dini çevrelerle ilgili araştırmalar yapan Avni Özgürel de çeşitli yazılarında aynı iddiaları dile getirdi. Kendisi de bir Bektaşi Şeyhi'nin torunu olan Özgürel, 2 Eylül 2001 tarihli Radikal İKİ'de "Okuryazarların şeyhi" başlıklı yazısında Çakmak'ın Küçük Hüseyin Efendi'ye manen bağlı olduğunu iddia ediyordu. Özgürel, Osmanlı İmparatorluğu döneminde kentlerde özellikle aydın muhitinde Nakşibendiliğin ve Mevleviliğin; kırsal bölgelerde ve İstanbul'un kenar mahallelerinde de Kadiri Rufailiğin yaygın olduğu bilindiğini belirtiyor, "Abdülhamid döneminde asker sivil bürokrasi ve okur yazar çevresinde bunlara iki dergâh daha eklendi: İlki padişahın da intisab ettiği Şazeliye, diğeri Arusiye. Yıldız Sarayı'nın Barbaros Bulvarı üzerindeki girişine yakın, şimdi Conrad Oteli'nin karşısında kalan cami, medrese ve türbe mevkii Şazeliye'ye tahsis edilmişti. Arusiye ise özellikle yenilikçi fikirlere açık askerler arasında yayıldı" diyordu. Arusiliğin Küçük. Hüseyin Efendi'nin halifesi Ömer Fevzi Mardin'le yıldızının parladığını belirten Özgürel, Arusiliğin Orta Asya'da Horasan'da doğduğunu, ancak 16. yüzyılın ortalarında Libya'nın Zileytin bölgesinde Seyyid Ahmed El Esmer'in ortaya çıkışına kadar fazla varlık gösterememiş bir tarikat olduğuna dikkat çekerek şunları söylüyordu:

* *(11 Eylül 2001 Hürriyet, Sefa Kaplan)*

"Ekol olarak Nakşibendilikle Kadiriliğin iç içe girmiş hali sayılabilir. Yani Nakşiliğin 'gizli zikir' ilkesinin yanında, 'açık zikir'i kabullenmiş, törenlerinde müzik aletlerinin kullanılmasına izin veren bir dergâh. Ancak 'yol'u İstanbul'a taşıyan ilk müntesipler döneminde varla yok arasında.. Arusiliğin parlayışı Nakşibendi dergâhı şeyhlerinden Küçük Hüseyin Efendi'nin 'halifesi' Ö. Fevzi Mardin'le oldu. Küçük Hüseyin Efendi 1930'da, 102 yaşında vefat edene kadar pek çok 'halife' yetiştirdi. Bunlar arasında en çok dikkat çekeni ise şeyhlik tacını eliyle giydirdiği ve Arusiyiye de dahil uhdesindeki tarikatları temsil icazetini verdiği Ö. Fevzi Mardin oldu"

"Beni şeyhimin ayakucuna gömün"

Bir deniz subayı olan Ömer Fevzi Mardin'in Küçük Hüseyin Efendi'nin izniyle onun dergâhında Nakşibendilerin de benimsediği Halidiye kolunun usulüne uygun olarak ders verdiğini ifade eden Avni Özgürel ilginç bir iddia daha ortaya atıyordu sözkonusu yazısında: "Mardin'in müridleri arasında donanmanın önde gelen isimleri, bu arada Rauf Orbay da vardı ve Hamidiye zırhlısında Orbay, Mardin'in komutanıydı. İran'da askeri ateşelik de yapan Mardin'in dönüşünde Orbay vasıtasıyla Atatürk'le de tanışıp konuştuğu, Samsun'a hareketinden önce de onu ziyaret ettiği biliniyor. Mustafa Kemal, Arusiliğe ve Şazeliye'ye, Trablusgarp cephesindeki görevi dolayısıyla aşinaydı. Ve orada Şeyh Sunusi'nin kendisine hediye ettiği el yazması küçük musafı Sofya ateşemiliterliği görevine gidene kadar sürekli üzerinde taşımış, İstanbul'dan ayrılırken annesine emanet etmişti. Bu Kuran, Kurtuluş Savaşı boyunca Zübeyde Hanım'ın sürekli hatim indirdiğini söylediği Kuran'dır; Zübeyde Hanım vefatından önce kızı Makbule Hanım'a verdi ve oradan da Halil Nuri Yurdakul'un ailesine intikal etti...Mareşal Çakmak da bu halkanın üyesiydi. Dolayısıyla Ö, Fevzi Mardin'in şeyhi Küçük Hüseyin Efendi'ye manen bağlıydı. Mareşal 1950'de öldüğünde Mardin hayattaydı. Bu yüzden vasiyeti üzerine Nakşibendiye mensuplarının sıklıkla defnedildiği Eyüp Mezarlığı'nda toprağa verildi. Çakmak'ın, 'Beni şeyhimin ayakucuna gömün' dediğini başka vesilelerle de yazmıştım.. Mardin 15 sene daha Kadıköy Kızıltoprak'ta İlahiyat ve Kültür Telifleri Derneği çatısı altında

Arusiye esasına uygun faaliyet gösterdi. Karacaahmet Mezarlığında parmaklıkla çevrili müstakil bir ada görünümünde olan ve daha sonra dergâh mensuplarının dahil defnedildiği özel alanda toprağa verildi. Gerek Küçük Hüseyin Efendi'nin ve gerekse Mardin'in, Yahudi cemaatine mensup ve dini eğitim de görmüş bir kişi olan Üzeyir Garih'in ilgisini çekmesi de hiç sebepsiz değil."

Avni Özgürel, yahudiliğe tedirgin yaklaşan diğer Müslüman cemaatlerle kıyaslandığında (Üstelik 2. Dünya Savaşı ortamında Hitlerciliğin Türkiye'de prim yaptığı ortamda) tedrisinden geçtiği Şeyh Küçük Hüseyin Efendi ile Ömer Fevzi Mardin'in Musevilik'le ilgili görüşlerinin hayli dikkat çekici olduğunu belirtiyordu. Özgürel, Mardin'in 'Kur'an Şerhi' adlı eserinde Musevilerle ilgili şu satırları iktibas ediyordu yazısında: "Allah'tan başka kimse kendiliğinden değil bir milleti, hatta bir ferdi bile tahkir, tezlil etmek hakkını haiz değildir. Allah filan kavme ağır tenkitte bulunmuştur diye onlara karşı aynı lisanı kullanmak kimsenin hakkı ve haddi değildir. (...) Museviler ta bidayetten itibaren ıstırap çekerler, fakat dertlerinin ilacı da ıstıraptır. Allah'a sarıldıkça ıstıraptan kultulmuşlar, gaflete düştükçe ıstıraba uğramışlar, yine Allah'a sarılmaya mecbur olmuşlardır."

Mareşal Çakmak kim?

Mareşal Çakmak'ın dindar kişiliği sonraki yıllarda kendisine yöneltilen suçlamalar arasında yer alıyordu. Ailesinin bir tarafı köklü bir Nakşibendi ailesi olan Babanakkaşzadelere dayanan Çakmak'ın annesi Hasene Hanım'ın babası ise Varnalı Müftü Hacı Bekir Efendi'ydi. Çakmak'ın babası da Çakmakoğullarından Tophane Katibi Miralay Ali Sırrı Bey'di. 1876'da İstanbul'da doğan Çakmak, Dedesi Hacı Bekir Efendi'den Arapça, Farsça ve Fıkıh öğrendi. Tasavvufla ilgilenmesini sağlayan dedesi tarafından kendisine Fevzi mahlası verildi. Kuleli Askeri Lisesi ve Harbiye Mektebi'ni bitiren Çakmak, 24 Temmuz 1908'de İkinci Meşrutiyetin ilanından sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girdi. Ancak partiden hep uzak durdu.

Balkan savaşlarına katılan Çakmak, 1913'te Beşinci Kolordu Komutanlığı'na getirildi. Çanakkale savaşlarında Anafartalar Grup Kumadan Vekilliği yaptı. Doğu cephesinde Kafkas Kolordusu Kumandanlığı'na, arkasından da Diyarbekir'deki İkinci Ordu Kumandanlığına, Halep'te 7.nci Ordu Kumandanlığı'na getirildi. Mondros Ateşkes Sözleşmesi'nden sonra Genelkurmay Başkanı olan Çakmak, bu dönemde gizli Karakol örgütü ile eşgüdüm halinde çalıştı. İngilizlerin baskısı sonucunda 14 Mayıs 1919'da bu görevinden azledildi. Ancak Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçmesini öngören vazifelendirilmesi de gerçekleştirilmişti. Daha sonra Harbiye Nazırlığı'na getirilen Çakmak, Kuva yı Milliye hareketini desteklemeyi sürdürdü. 16 Mart 1920'de İstanbul'u işgal eden İngilizler, Çakmak'ı zor kullanarak görevinden azlettiler. Ankara'ya kaçan Çakmak, Kozan Milletvekili olarak Meclis'e girdi. İcra Vekilleri Heyeti'ne Milli Savunma Vekilliği'ne getirildi. Aynı zamanda İcra Vekilleri Heyeti'nin başına seçildi, böylece Meclis Hükümeti'nin ilk başkanı sıfatını kazandı. 1921'de Genelkurmay Başkanlığı'na getirilen Çakmak, vekillikten istifa etti. 30 Ağustos Zaferi'nde gösterdiği yararlık nedeniyle, Atatürk'ün teklifiyleBüyük Millet Meclisi kendisine mareşal unvanını verdi. Kuva yı Milliye döneminde Atatürk ile birlikte önemli görevler üstlenen Çakmak, 22 yıl Genelkurmay başkanlığı yaptı. Atatürk'ün ölümünden sonra İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçilmesinde önemli bir rol oynadı.

Çakmak'ın partisi MHP'ye dönüştü

İsmet İnönü ile birlikte Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'na girmesine karşı çıkan Çakmak, 1944'de İngilizlerin baskısıyla emekliye sevkedildi. İnönü ile arası açılan Çakmak, CHP'den milletvekili seçilmesini isteyen İnönü'nün teklifini geri çevirdi. İlk İnsan Hakları Derneği'nin kuruluşunda bazı solcu isimlerle birlikte yer aldı. Demokrat Parti'yi destekledi. 1946'da DP listesinden bağımsız olarak İstanbul Milletvekili seçildi. 1947'de DP'den ayrılan Çakmak, sağ eğilimli Millet Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı, partinin onursal başkanı oldu. 14 Nisan 1950'de teşvikiye sağlık yurdunda vefat etti. Hükümet yas ilan etmediği gibi radyolarda oyun havaları çalmaya devam etti. Kurtuluş Savaşı komutanı Çakmak'a gösterilen vefasızlık halkı galeyana getirdi. Çakmak'ın Beyazıt Camii'de kılınan cenaze namazına neredeyse bütün İstanbul halkı ve üniversite gençliği katıldı. Hükümeti ve İnönü'yü protesto eden halk, Çakmak'ın cenazesini eller üstünde tekbirlerle Eyüp Mezarlığı'na götürdü. Çakmak burada Küçük Hüseyin Efendi'nin

kabrinin yakınında toprağa verildi. Çakmak'ın cenaze töreni Cumhuriyet Halk Partisi'ne ve Parti Rejimine yönelik en önemli protesto harekeketi olarak nitelendirildi. Olaylardan 1 ay sonra yapılan seçimlerde Demokrat Parti çoğunluk sağlayarak iktidara geldi. Kurucusu olduğu Millet Partisi ise daha sonraları yapılan birleşmelerle 1960'larda Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi oldu. 1965'de 27 Mayıs darbesinin önemli isimlerinden olan Alpaslan Türkeş CKMP başkanı seçildi. Partinin ismi ve amblemi değiştirilerek Milliyetçi Hareket Partisi oldu. 12 Ocak 1944'de yaş haddinden emekliye sevkedilen Çakmak'ın genelkurmay başkanlığı döneminde Türkeş genç bir topçu asteğmeniydi. Çakmak'ın ayrılmasından 3.5 ay kadar sonra Türkeş ve pek çok asker ve sivil arkadaşı tutuklanarak askeri mahkemede yargılandı. Askeri Yargıtay, Türkeş ve arkadaşları için beraat kararı verdi. Bu olay, MHP camiasında 3 Mayıs Türkçüler Günü olarak anılıyor. CHP Hükümeti'nin, İkinci Dünya Harbi sırasında izlediği Alman yanlısı siyaseti terkettiğini, savaştan pay çıkarmak isteyen Türkçülük ve Turancılık akımını tasfiye etmek istediğini sözkonusu tutuklamalar ve yargılamalar ile kanıtlamaya çalıştığı kabul ediliyor.

"Mareşalin dedesi Kadiri'ydi"

Mareşal Çakmak'ın dindar kişiliğinin sonraki yıllarda müfrit İnönücüler ve Kemalistler tarafından aleyhinde kullanıldığını belirtmiştik. İlber Ortaylı, 9 Eylül 2001 tarihli Milliyet Pazar'da, "Birtakım çevreler oldukça saldırgan bir ifadeyle mürteci yakıştırması yaptı. Alakası yok. Çünkü onun döneminde tarikatlerle epey mücadele edildi. Ordu terfilerinde son derece objetif davrandı. Diğer bir özelliği ise dindar olarak bilinmesi. Namaz kılan, oruç tutan, Kur'an okuyan bir zat olarak bilinir. Geceleri geçtiği yerlerde fenerlerle karşılanırdı. Erken öldü, seçimden önce. Ölümünde matem yapılmadı diye uzunca bir süre cenazesi gömülmedi. Cenazesi Beyazıt'ttan Eyüp'e kadar elden ele getirildi.Mahşeri bir kalabalık vardı. Yahudi, Ermeni, Rum diye ayırmazdı.Başına geçtiği orduda her tipten adam var. Herkesle çalışmıştır" derken bir başka araştırmacı da Çakmak'ın Nakşilikle ilişkili olduğu iddialarını ele alıyordu. Çakmak üzerine bir araştırma yapan Dr. Nilüfer Hatemi, "Nakşibendi tarikatiyle hiçbir ilgisi yok. Hiçbir tarikate üye olmamış. Yani Nakşibendiliği doğru değil" diyordu. Dr. Hatemi Çakmak'ın Küçük Hüseyin Efendi'yi tanıyor ola

bileceğini, ama kayıtlarda böyle bir bilgiye rastlamadığını belirterek, "Dedesi ve babasının gayrimüslimleri de üye kabul eden liberal bir tarikat olan Kadiri tarikatına üye olduğunu biliyoruz" dedi. Çakmak'ın İkinci dünya savaşında Musevileri kolladığı, zarar görmelerine engel olduğu, bunun o zamanlar musevi cemati arasında takdirle karşılandığını bazı musevi tarihçilerin kitaplarından öğrendiğini ifade eden Hatemi, "Belgelerle ispatlanmış böyle bir tespitim yok. Ancak azınlıklara karşı hoşgörülü olduğunu, hiçbir zaman önyargılı davranmadığını biliyoruz. Bir grubu diğer bir gruptan da üstün görmüyor" ibarelerine yer veriyordu. Hatemi, Çakmak'ın gayrimüslimlerle ilişkisine dair bir kaç belgeye rastladığını, "Bir tanesi 1912'de Balkanları ziyaretinde İttihat ve Terakki'nin merkezine gidiyor. Burada Rum Mektebi'ni ziyaret ediyor. Ayrıca bir Musevi yemeğine katılıyor. 1911'de Filistinde Yahudilerle Araplar arasında huzurzuzluğu dile getiriyor. 1950'de bir Yahudi sefirine Çankaya'daki evini kiraya veriyor" diyecekti. Taha Kıvanç da bir yazısında Çakmak'ın 'Nakşi' olmasının gerçek bir sürpriz olduğunu, onun en önemli askerî koltukta oturduğu dönemde bağlı olduğu tarikatla epey uğraşıldığını belirterek, "Şeyhi Küçük Hüseyin Efendi'nin vefatından sadece sekiz ay sonra meydana gelen 'Menemen Vak'ası' yüzünden, aynı tarikatın büyüklerinden Şeyh Esat Efendi ve müritleri muhakeme edildi. Şeyh Esat Efendi mahkeme sırasında vefat etmeseydi, oğlu ve 37 bağlısıyla birlikte onun hayatı da muhtemelen darağacında sona erecekti. Ne diyelim; Musevilere kol kanat germeyi başarmış Fevzi Çakmak'ın Nakşilere fazla bir yararı olamamış" cümlelerine yer veriyordu. * Hem Museviler hem de çeşitli renkleriyle sağ eğilimli vatandaşlar tarafından çok sevilen Mareşal Fevzi Çakmak hakkındaki bilgiler, iddialar böyleydi.

Gizli Müslüman zahiren Yahudiler

Türkiye'de bazı tarikatlerin gayr i müslimleri de müricl olarak kabul ettikleri biliniyor. Kimbilir, Dr. Azra Garih, Dr. Salih Alaz raki ile Üzeyir Garih'in durumu da böyledir. Yanı sıra Yahudilikten dönmedikleri halde Müslüman görünenler olduğu gibi(Dönmeler gibi), Müslüman oldukları halde Yahudi görünen Musevilerin de

**(29 Ağustos 2001, Yeni Şafak)*

olduğu ve bunların bazı tarikatlerde toplandıkları iddia ediliyor. Kimi iddialara göre de Türkiye'de bazı dönmeler de Sabataist oldukları halde hatta Bektaşi ve Mevlevi tekkelerine sızdılar. Prof. Mete Tuncay da bazı tarikatlerin gayrimüslim üyeleri kabul ettiklerini belirterek, "Nakşilerde de olabilir; ama Kadirilikte bu var. Rum, Ermeni, Yahudi insanlar olduğunu biliyorum; zaten bu sufil ik bir hayli dışarıya açık. Yahudi tasavvufunda da bunu görüyoruz, bir çok ortak noktalar var" diyordu. * Ancak Abdurrahim Güzel yazıcı'nın, babası Hulusi Güzelyazıcı'dan duyduğuna göre Azra Garih, Müslümanlığını gizleyen bir Musevi. •

(9 Eylül 2001, Milliyet Pazar)

BÖLÜM XII

ARUSİLİK NASIL BİR TARİKAT

Musevileri koruyan tarikat: Arusiler

Öte yandan Fevzi Çakmak, Rauf Orbay, Küçük Hüseyin Efendi, Ömer Fevzi Mardin, Azra Üzeyir Garih ile Alpaslan Türkeş'i bir noktada çakıştırdığı iddia edilen Arusilik nasıl bir tarikattı? Türkiye'ye nereden ve nasıl gelmişti? Bugünlere kadar devam eden Arusilik kimler tarafından destekleniyordu? Arusi Şeyhleri, Musevilere nasıl bakıyordu? Bu soruların cevaplarını aramaya çalışacağız. Bu soruların cevapları aynı zamanda tasavvufun toplumsal ve kültürel dokudaki yerinin irdelenmesi kadar yakın tarihin gizli ilişkiler yumağının çözülmesine küçük bir katkıda bulunacağını söylemek mümkün.

Genç okurların resmi tarihte bulamayacakları pek çok gerçeğin günışığına çıkması, Türkiye'nin geleceğinde yer almak isteyenlerin oluşturacakları devlet siyaseti için de önemli ipuçları sağlayacak. Bu herşeyden önce toplumu, kültürel dokuyu iyi okumaktan geçiyor. 28 Şubat sürecinde iyice örselenen dindarlık, muhafazakarlık, laiklik ve çağdaşlık gibi kavramların yakın tarihin gerçekleriyle birlikte yeniden ve daha sağlıklı şekilde yorumlanmasına yararı da olabilir. Arusilik, Türkiye'ye geç dönemlerde giren Kuzey Afrika meşeli bir tarikat. Arusilik hakkında ilk bilgiler, yine bu ta

rikatın bilinen ilk müntesiplerden meşhur Şehbenderzade Filibeli Ahmet Hilmi tarafından verildi. İkinci Abdulhamit döneminde Türkiye'ye gelen Arusiliğin yıldızı ise Osmanlı Devleti'nin son yıllarında parlıyor.

İlk Arusi Filibeli Ahmet Hilmi

Arusiliğin Türkiye'de bir tekke ve tarikat biçiminde örgütlenmesi Ömer Fevzi Mardin tarafından gerçekleştiriliyor. Bu nedenle Ömer Fevzi Mardin, Arusiliğin bilinen ilk şeyhidir. Öte yandan Şeyh Küçük Hüseyin Efendi'nin de Arusilik icazeti verdiği de ifade ediliyor. Ömer Fevzi Mardin de Mevlana Küçük Hüseyin Efendi'nin halifeleri arasındadır. Sultan II. Abdulhamit tarafından Fi zan'a sürgün edilen Filibeli Ahmet Hilmi, burada Arusilik ile tanıştı. Asitane i Arusi Selamiye'yi ziyaret eden Ahmet Hilmi, Arusi Dergahı'nın Şeyhi'ne intisap etti. İstanbul'a döndükten sonra Arusi ligi tanıtan bir de broşür hazırladı. Ahmet Hilmi, Şeyh Mihriddin Arusi takma ismiyle "İki gavs ı Enam: Abdulkadir ve Abdusclam" ismindeki risaleyi 1913 yılında neşretti. Ahmet Hilmi kitabında Kadiri Tarikatı'nın kurucusu Şeyh Abdulkadir Geylani ile Arusili ği canlandıran Şeyh Abdusselam El Esmer'i anlattı. Ahmet Hilmi, iki tarikat arasındaki yakın ilişkiye de ele alıyordu. Bu nedenle Arusilik ile Kadirilik, Türkiye'de Ömer Fevzi Mardin tarafından birbirine geçiriliyor. Ömer Fevzi Efendi, Abdulkadir Geylani'nin soyundan geldiği belirtilen Mardin'deki Kasımiye Medreselerini kuran Mardinizadelerdendir. Mardinizadeler arasında pek çok Kadiri Şeyhi de bulunuyor. Bir Nakşibendi şeyhi olan Mevlana Küçük Hüseyin Efendi'nin halifesi Ömer Fevzi Mardin, Arusi Selami Ömeriye Tarikati'nin de kurucusu sıfatını alıyor.

Tef çalıyor diye **kuyuya atıldı**

Ömer Fevzi Mardin'in Türkiye kolunu oluşturduğu Arusuliğin kökeni 1400'lü yıllara uzanıyor. Arusiliğin kurucusu Ahmed bin Mulıammed el Arus'tur. 1463 yılında vefat ettiği belirtilen Ahmet bin Arus, Şazeliye Tarikatı'nın Kuzey Afrika kollarından olan Arusiliğin ilk şeyhidir. Şazeli tarikatının Fas kollarından biri olan Zer rukiye'nin kurucusu Ahmed ez Zerruk da Ahmet el Arus'un halifeleri arasında yer alıyor. Arusiliğin Kuzey Afrika'ya, tarikat silsi

leşinde yer alan Fethullah el Acemi vasıtasıyla Horasan'dan geldiği iddia ediliyor. Şeyh Arus'un Horasan menşeli tarikat prensipleri ile Şazeli tarikatı esaslarını birleştirdiği ifade ediliyor. Ancak Arusiliğin, asıl olarak 1574 yılında vefat eden Şeyh Abdusselam el Es mer döneminde canlandığı ve bütün Kuzey Afrika'ya yayıldığı kaydediliyor. Bundan ötürü El Esmer, Arusiliğin Selamiye kolunun kurucusu olarak tanınıyor. Coşkulu bir kişiliği olan El Esmer, gençliğinde Arusilere ait bir medresede okurken Bendir denilen bir def çaldığı için cezalandırıldı. O dönemde Bendir çalmak şeriate aykırı olarak kabul ediliyor. Tarikat kaynaklarında konuyla ilgili bir keramet de anlatılıyor. Buna göre Abdusselam el Esmer Bendir çaldığı için bir kuyuya hapsediliyor. Ancak kuyudan bendir sesleri gelmeye de devam ediyor. O günlerde medreseyi ziyaret eden tarikatın şeyhi durumdan haberdar ediliyor. Şeyh, "Hele çağırınız, huzurumuzda çalsın bakalım nasıl şeydir" diyor. El Esmer elinde bendiri ile içeri girip çalmaya başlayınca, Şeyh'i aşk ı ilahi kaplayıp, iradesine hakim olamayarak ayağa kalkıyor, cezbe ve mestlik içinde bazı hareketlerde bulunuyor, hatta sema ediyor, dönüyor. Abdusselam el Esmer'i kucaklayan Şeyh, "Oğulcuğum! Mevla'nın fazlına nihayet yoktur. Diğer müridlerime izin vermemekle beraber, seni Allah! Allah! diye inleyen bu acayip defi çalmadan men etmiyorum" diyor. Öte yandan Şeyh Ahmet bin Arus'un şeyhi Ebul Abbas Ahmed bin ükbe el Hadrami'nin Kadiri Tarikatı silsilesi içinde yer almasından ötürü, Arusiliğin aynı zamanda Kadiri tarikatının kollarından biri olduğunu savunanlar da bulunuyor. Arusilik halen Kuzey Afrika'da faaliyetlerini sürdürüyor. 19.yüzyılda Türklere bağlılığı ile tanınan Arusiler, Birinci Dünya Savaşı 'nda da Osmanlı Devleti'nin yanında oldular. Çanakkale savaşlarına katılan bazı Arusi şahsiyetler, Nezihe Araz'in Anadolu Evliyaları isimli kitabında da tanıtılıyor. Şeyh Abdusselam'ın dergahı Libya Zileytin kasabasında bulunuyor. Şeyhin türbesi de dergahın içinde. Trablusgarp Savaşı'nda pek çok Türk subayı Arusilik ile tanıştı. Bunlar arasında Hamidiye Kahramanı Rauf Orbay ile yakın arkadaşı Ömer Fevzi Mardin de yer alıyordu.

Arusi Filibeli'yi kim zehirledi?

Filibeli Ahmet Hilmi İkinci Meşrutiye! döneminin ünlü fikir

adamları arasında yer alıyor. Konsolos (Şehbender) Süleyman Bey ile Şevkiye Hanım'ın evliliğinden 1865'de Filibe'de(Bulgaristan) doğan Ahmet Hilmi, Galatasaray Lisesi'ni bitirdi. 1890'da Düyun u Umıımiye'de işe başladı. Posta ve Telgraf Nezareti'nde çalıştı. Jöntürklerle ilişki karan Ahmet Hilmi Beyrut'ta görev yaparken Mısır'a kaçtı. Burada Terakki i Osmani Cemiyeti'ne girdi. Orada Çaylak isimli bir mizah dergisi neşretti. 1901'de İstanbul'a döndü, siyasi suçlu olarak yakalanarak Fizan'a sürüldü. Burada tasavvufa meyletti, Arusi Tarikatı'na girdi. Meşrutiyetin ilanından sonra İstanbul'a döndü. İttihad ı İslam adlı haftalık gazete çıkardı. Darul fünun'da felsefe hocalığı yaptı. Gazetenin kapanması üzerine pek çok gazetede yazarlık yaptı. 1910'da haftalık Hikmet ceride i İsla miyesi'ni ve Hikmet Matbaa i İslamiyesi'ni kurdu. İslam dünyasında pek çok bölgeye gönderilen Hikmet dergisinde Mihriddin Arus müstear ismiyle makaleler yazdı. İttihad ı İslam siyasetini savunan Ahmet Hilmi 1911 'de Hikmet'i günlük olarak çıkarmaya başladı. İttihat ve Terakki'yi eleştirmeye başladı. Beş defa kapatılan Hikmet'in yayınına süresiz olarak ara verildi. Bursa'ya sürgün edilen Ahmet Hilmi, 1912'de Hikmet'i yeniden çıkardı, dergide Balkan Harbi ve Birinci Dünya Savaşı'nın çıkacağına dair yazılar yazdı. Hikmet adlı felsefe dergisi çıkardı. Dergiyi daha sonra gazeteye çevirdi. Batı felsefesine vakıf olan Ahmet Hilmi, tasavvuf ve vahdet i vücuf felsefesini savundu. Yazılarında tasavvuf felsefesi ile Batı felsefesini birbirine yaklaştırmaya çalıştı. Felsefi konulan halka indirmeyi görev sayan Ahmet Hilmi, Amak ı Hayal(Hayalin Derinlikleri) ismindeki meşhur romanında kahramanını uzun bir fikir ve felsefe yolculuğuna çıkardıktan sonra onu vahdet şehrine ulaştırdı. Feminizm üzerine makaleler de yazan Ahmet Hilmi'nin İslam Tarihi isimli iki ciltlik eserinin Vehhabilerle ilgili bölümü, Vehhabiliği tanımak isteyenler için önemli bir kaynak olarak zikrediliyor. Fırtınalı bir hayat yaşayan Ahmet Hilmi'nin 1914 yılındaki erken ölümü kuşkuyla karşılandı. Bakır zehirlenmesinden öldüğü belirtilen Ahmet Hilmi'nin Siyonizm ve Masonluk meselesini ilk ele alan isimlerden olması nedeniyle masonlar tarafından zehir letildiği şeklinde bir iddia bulunuyor.*

Türk Arusilerin ilk şeyhi: Ömer Fevzi Mardin

Türkiye'de Arusiliğin asıl olarak Ömer Fevzi Mardin ile kurulduğunu belirtimiştik.Hatta tarikatın, kaynaklarda Ömer Fevzi'ye nispetle Arusi Selamiye Ömeriye olarak nitelendirildiğine de değinmiştik.

Ömer Fevzi Mardin, Mardin'de yerleşik, Peygamber soyundan gelen ve bu yüzden Seyyid diye anılan Şirin Dede adıyla maruf zatın ailesindendir. Mardinizadeler olarak bilinen ailenin ünlü isimleri arasında diplomatlar, sanayiciler, edebiyatçılar, bilimadamları ve hukukçular da yer alıyor. Ord. Prof. Ebul'ula Mardin, Prof. Şerif Mardin, Betül Mardin ve Arif Mardin ailenin bugün bilinen ünlü isimleri arasında yer alıyorlar. Avni Özgürel, Türkiye'nin ilk ABD büyükelçisi Münir Ertegün'ün de aynı aileden olduğunu iddia ediyor. Buna göre Amerika'nın ünlü müzik sanayicilerinden Ahmet Ertegün de Ömer Fevzi Mardin'in akrabaları arasında yer alıyor. Öte yandan Ertegün ailesi Özbekler Tekkesi şeyhleriyle de akraba oluyorlar.

Ömer Fevzi Mardin, 1903 yılında İstanbul'da vefat eden Mar dinizade Yusuf Sıdkı Efendi'nin torunudur. Ünlü hukukçu Ord. Prof. Ebul'ula Mardin, Ömer Fevzi Bey'in amcası oluyor. Yusuf Sıdkı Efendi, müftilik, kadılık, vali vekilliği, kazaskerlik yaptı. Kadiri, Mevlevi ve Nakşi olarak biliniyor. İmam Gazali'nin İhyaül Ulum'unu 9 cilt halinde ilk kez olmak üzere Türkçe'ye tercüme ve şerh etti. 12 yıl süren bu çalışma sonucunda görme yeteneğini büyük ölçüde yitirdi.Yusuf Sıdkı Efendi, bu eseri yüzünden kendisini çekemeyen ve Abdulhamit'e yakınlığıyla bilinen Ebül'huda tarafından jurnal edildi. Bitlis'e sürülen Sıdkı Efendi yıllar sonra İstanbul'a dönebildi. Yusuf Sıdkı Efendi'nin babası Ömer Şevki Efendi de müftilik yaptı. Kadiri ve Rufai olan Ömer Şevki Efendi dini ilimlerde bilgisine güvenilen bir şahsiyet. Yusuf Sıdki Efendi, Fatih Camii naziresinde defnedildi.

Şerif Mardin'in amcasıydı

Ömer Fevzi Mardin, Ebul'ula Mardin'in kardeşi Mehmet Arif Bey'in oğlu. 1852'de Mardin'de doğan Mehmet Arif Bey, kaymakamlık, savcılık, mahkeme reisliği, Şura yı Devlet azalığı, Basra, Suriye ve Yemen Valiliklerinde bulundu, Mısır'da Kavalalı Prens

Mustafa Paşa'nın Kethüdalığını yaptı. İngilizce, Fransızca, Arapça ve Farsça bilen Mehmet Arif Bey, 1920 yılında 68 yaşında Kahi re'de vefat etti

Ömer Fevzi Mardin'in annesi Halil Şeref Paşa'nın kızı Şerife Leyla Hanımdır. Ömer Fevzi'nin kardeşi emekli büyükelçi Şemsettin Mardin 1989'da Kahire'de vefat etti. Şerif Mardin'in babası. Ömer Fevzi Mardin'in kızkardeşi Fatma Aliyye Hanım, Süreyya İlmen Paşa'nın oğlu Atıf İlmen ile evlendi. 1927 1930 yıllan arasında İstanbul Milletvekilliği yapan Süreyya İlmen, Serbest Fırka'nın kurucuları arasında yer aldı. 1949'da Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi'nin de kurucularından. 1957'de ölen Süreyya İlmen, İstanbul'un ünlü Süreya Plajı, sineması ve hastanesinin de sahibiydi. Atıf İlmen'in oğlu Erdem İlmen ise İsmet Paşa'nın ye ğeniyle evlendi.

Ö. Fevzi Mardin yeğeni vasıtasıyla İsmet Paşa ailesiyle hısım oluyor. Ömer Fevzi Mardin'in diğer kardeşi Muhiddin Arif Mardin ise Betül Mardin ile ABD'nin ünlü plakçılarından Arif Mardin'in babasıdır.

Ömer Fevzi nasıl Arusi oldu?

Arusi kaynaklarında Ömer Fevzi Mardin'in Rauf Orbay ile birlikte Flamidiye Kahramanları arasında yer aldığı belirtiliyor. Aynı kaynaklarda Ömer Fevzi Mardin'in Arusiliğe girmesi şöyle anlatılıyor: "1911 1912 Trablusgarp Savaşı'nda Libya'da Gazi Ha midiye'nin kumandanı iken Hazreti pirin manevi daveti şöyle gerçekleşmiştir: Ömer Fevzi Mardin hazretleri büyük bir manevi edeple 500 metre kadar uzaktan Hazreti piri ziyaretleri sırasında devamlı olarak yalnız Cenabı Pirin soyundan gelen türbedarların dan o günkü zat ı şerif aldığı emirle doğruca kendilerine gelir ve der ki: 'Ömer Fevzi Bey siz misiniz?' sorusuna evet cevabını alınca 'Pirimiz Seyyid Abduselam el Esmer Hazretleri sizi huzur u şeriflerine davet ediyorlar. Buyurunuz' demesi üserine Ömer Fevzi Mardin hazretleri, kızgın çölde ve hararetli güneşin altında 500 metrelik mesafeyi dizleri ve dirsekleri üzerinde kat ederek Türbe i Şerifin eşiğine başını koyarlar. Vaki davet üzerine de huzuru şerife dahil olurlar. İki ulu zatın aralarındaki çok mahrem görüşmenin bundan sonraki safahatı insanların bilgisi dışında tutulmuştur. Cenabı Allanın Ömer fevzi Mardin hazretlerine lütfettiği Piri sanilik

unvanı da bu gizlilik içerisinde aleniyet kazanmıştır. Demek ki yüce manevi makamlar ilahi bir nimet olarak hep bu ve benzeri mi sulli hallerle elde ediliyor. Cenabı Allah sırlarını takdis eylesin ve ali himmetleri üzerimize olsun"

İsmet İnönü'ye niçin mektup yazdı?

6 Mayıs 1878'de doğduğu, askeri okullarda eğitim gördüğü ve Deniz Binbaşılığına kadar yükseldiği Arusi kaynaklarında belirtilen Ömer Fevzi Mardin, Sultan Mehmed Reşad zamanında Tahran Sefareti'nde Askeri Ateşe olarak görev yaptı. Tahran'da iki kez suikast girişimine maruz kaldığı ifade edilen Ömer Fevzi Efendi'nin Almanların düşmanlığını üzerine çektiği kaydediliyor. Selanik Rüştiyesi'nde Atatürk ve İsmet İnönü ile aynı dönemde okuyan Mardin, Harp Okulu'nu Topçu Subayı olarak bitirdikten sonra Avusturya'da Atış Okulu'nda eğitim gördü. Tarikat kaynaklarında Ömer Fevzi Mardin'in Hamidiye harbinden sonra Rauf Orbay'in işaretiyle istanbul'da Nakşibendi FIalidi Meşayihinden Hüseyin Hüsnü Ankaravi namı ile maruf Küçük Hüseyin Efendi'ye intisab ettiği ve ondan Nakşibendi İcazeti aldığı kaydediliyor. Deniz kuvvetlerinden kurmay yarbay olarak emekliye ayrılan Mardin, Şeyh Hüseyin Hüsnü Efendi'nin 1930 yılında vefatından sonra irşada başladı, Nakşibendi, Kadiri, Mevlevi, Şabani dersi verip talebeler, müridler yetiştirdi. Arusi tarikatindan ilk ders verdiği kişi, daha sonra yerine geçecek olan Bedirhanzade Seyyid Mustafa Aziz Çınar Efendi'ydi. Aksiyon dergisinin 15 21 Eylül 2001 tarihli sayısında Ömer Fevzi Efendi'nin 1930'larda İstiklal Mahkemeleri kurulduğunda Ömer Fevzi Bey'in ismi de gündeme geliyor. Mardin, yakın arkadaşı Başbakan İsmet İnönü'ye bir mektup yazarak haya tınıntehlikede olup olmadığını sorar. İsmet Paşa cevaben yazdığı mektupta, "Siyasete girmezsen hayatın müemmendir" ifadesini kullanıyor. Ömer Fevzi bey'de karşılık olarak, Siz iktidarda olduğunuz sürece siyasetle ilgilenmeyeceğimden emin olabilirsiniz" diyor. Gerçekten de Ömer Fevzi Bey, çevresindeki insanlara günlük politikadan uzak olmaları tavsiyesinde bulunuyor. Ömer Fevzi bey, 1946'da Demokrat Parti'nin kurulmasından sonra halk arasında demokrasi bilincinin kökleşmesi için kitaplar yazmakla yetiniyor. "Köylü Kardeş, Türk ve Demokrasi" kitaplarını yazıyor.

Musevilere yardım ettiler

Yine Aksiyon dergisinde anlatıldığına göre 1940'ların başında Museviler ile dindarlar arasındaki dayanışmada da Ömer Fevzi Bey önemli bir rol oynuyor. Varlık Vergisi olayı'ndan bunalan ve Aşkale gönderilen Musevilerin ailelerine yardımlarda bulunuyor Arusiler. 1942'de Kadiköy'de kurduğu İlahiyat Kültür Telifleri Derneği, Müslümanlar ve gayr ı müslimler arasındaki diyalogda etkili oluyor. Ömer Fevzi Bey, şeyhi Küçük Hüseyin Efendi'nin Azra Garih ile olan yakın dostluğunu hatırlatarak çevresine, "Hepimiz aynı Allah'ın kullarıyız. Hidayet ancak ve ancak Allah'ın elindedir. İnsanların içindeki inancı ancak Allah bilir. Biz sadece sevgi ve saygı göstermekle mükellefiz" şeklinde telkinlerde bulunuyor. Aynı dönemde Kitab ı Mukaddes Yayınevi'nin sorumlusu Dr.Lee Mc Gallum bir mevlit kandilinde Süleymaniye Camii'ne gidip tebriklerde bulunurken, ünlü mevlithan Kani Karaca da Musevi Sinagogu'na giderek okunan Hallilere elleriyle ritim tutuyor. Pek çok Musevi de Ömer Fevzi Efendi'yi ziyaret ediyor. Fethullah Gülen Hoca ile uzlaşma kültürüne katkıda bulunmaya çalışan Üze yir Garih, babasının yakın dostu olan Küçük Hüseyin Efendi'nin halifesi Arusi Şeyhi Ömer Fevzi Mardin ve çevresinde gelişmelerden haberdardı. Ömer Fevzi Mardin Türkiye Musevileri için pek de huzurlu olmayan 1940'lı yıllarda "Musevilere Çıkış Yolu" isimli bir de kitap neşrediyor.

Arusi Şeyhleri kimlerdi?

Arusi Selamiye Tarikatı'nın Ömeriye kolunu kuran.Ömer Fevzi Mardin 1953'de vefat etti, Karacaahmet'te aile kabristanında toprağa verildi. Mardin vefat ettiğinde yerine zat halifelerinde Na fiz(Baba) Uncu (1886 1958) geçti. Nafiz Baba'dan sonra, onun yerine Bedirhani Mustafa Aziz Çınar(19Ü9 1979)geçti. Vasıf Çınar ve Cemal Kutay ile aynı aileden gelen Mustafa Aziz Çınar eski Ka dıköylü olarak biliniyor. Çınar'ın sohbetleri yakınları tarafından derlenerek Varidat ı Şerifeler(Hatıra düşen notlar) ismiyle neşredildi. Çınar'dan sonra Necmettin Oyman görevi uhdesine aldı. Cami ve Türbe Koruma Yaptırma ve Yaşatma Derneği kurucusu, Saldır Şeyh Camii ve Türbesinin inşası ile ibadete açılmasının yanı sıra 6 kadar türbenin restore edilmesine öncülük eden emekli lise ta

rih hocası, 1995'de 1995'de vefat eden Mahmut Murat Tengiz de Tarikatı Arusi yi Selami şeyhlerinden. Üzeyir Garih'in babasının gizli müslüman olduğunu babası Hulusi Efendi'den işittiğini açıklayan Abdurrahim Güzelyazıcı da Ömer Fevzi Mardin'e intisap eden isimler arasında yer alıyor.

Ömer Fevzi Mardin'in Musevilere bakışı

Ömer Fevzi Mardin'in 1950'de neşrettiği Kur'an ı Kerim'in mevzulara göre tasnifinin şerhli Türkçesinde, "Te'dip iradesi tecellisi" başlıklı bölümde Musevilerle ilgili ilgili te'dip ayetlerinden 5.nci sure'nin 64. Ve 81 ayeti ile 7.sure 168. vel38. ayetlerini şöyle açıklıyordu: "Dikkat: Fakat iyi dikkat edelim ki: bu lanet; Haz ret i Davud veya Hazret î İsa tarafından değil, Allah tarafından edilmiştir. Allah, ettiği lanet için Hazret i Davud ve Hazret i îsayı ifade vasıtası olarak kullanmıştır. Şimdi, Allahtan gayri hiç kîmse, (Nebî olsun, velî olsun, her kim olursa olsun) kendiliğinden değil bir milleti, hatta bir ferdi bile tahkir, tezlîl etmek hakkını haiz değildir. Bu hak; yalnız Allahındır. insanların Rabbı; Allah ı azîmüş şanındır. Yaradan, yaşatan O dur; O ister azarlar, ister över, hak O'nundur, mahluk O'nundur. İnsanlara düşen vazîfe; bîr insan veya kavim hakkında Allah'ın ettiği muahaze veya medihden ibret, hisse, ders almak, muahaze edilen hallerden, hareketlerden kaçınmak, övülenlerine doğrulup özenmektîr. Yoksa, Allah falan kimseye veya falen millete ağır tenkitte bulunmuştur diye onlara karşı ayni lisanı kullanmak, ayni tavrı takınmak kimsenin hakkı, haddi değildir. Bundan büyük küstahlık, terbiyesizlik olmaz. İyi bilelim ki böyleleri; azarlanıp muahaze edilenden daha tehlikeli bir gaflete kendini kaptırmıştır. Allanın gayreti; kulu kula ezdirmeğe, hırpalatmağa müsait değildir. Musevî mukaddes kitabında bir Allah kelamı vardır. Meali sudur. 'Sen, harab ettin, gel şimdi de sen harab edileceksin.' buyurulduğu gibi böyle küstahlara da bir gün Allah; (sen hırpaladın gel şimdi de sen hırpalanacaksın) diye hakkında ga zab izhar edebilir. Hakikat sudur : Allanın kulunu tahkîr eden; Al laha hürmetsizlik etmiş olur. Allanın kulunu inciten; Allah'ı incitir. Kula eziyet eden, Allaha eziyet eder. İnsanlara düşen vazife, cümle hakkında salah niyazıdır; Şimdi su ayet i kerîmeyi okuyalım: (5 __14)_: 'Mîsak ve ahidlerinde durmamaları sebebiyle onlara lanet

ettik, ve kalplerini katı kıldık. Kelamı (Tevratı) tağyir ve tahrif ederler. Onda zikr ve ihtar olunan şeyden nasiblerinî unutup terk ederler. Sen onların hıyanetlerine daima muttali olursun. Onlardan ancak pek azı hiyanet etmezler. [Fakat] onlara af ve saftı ile muamele et, Allah ü taala iyilik ve ihsan edenleri sever' İşte : Cenab ı Hak ayet î kerîmede de ayni muahazayı tekrar ediyor ve Peygamber efendimize (sen de onların hiyanetlerine daima muttali oluyorsun) buyuruyor. Fakat sen onlara af ve müsamaha ile muamele et dîye îkaz ediyor. Demek ki tenkît ve takbih hakkı yalnız Allahın dır. Kulun kula fena muamelesine cevaz yoktur."

1940'lı yıllarda Ömer Fevzi Mardin'in Museviler hakkında yaptığı açıklamalar böyleydi. Bundan Garih'in haberdar olmaması zor.

Kore'ye asker göndermeyi savundu

Ömer Fevzi Mardin, "Kitap Ehli Ailesi", "Dinde Güzel Sanatlar Telakkisi", "Dinde askerlik kültürü", "Müslüman Olmayanların Din Durumları" ile "Kan Gütme Davası" isimli kitapların da yazarıdır. Mardin, 1950'de DP iktidarında Kore'ye asker gönderilmesi kararını da savunan bir din adamı olarak dikkat çekti. Hatta bu amaçla, "Kore Savunmasına katılmamızda Dini ve siyasi Zaruret" isimli kitabı yazdı. Kur'an ı Kerim'in her yirmibeş yılda tefsir edilmesi gerektiğini savunan Ömer Fevzi Mardin, "Dini Hasbihal" isimli kitabında ilginç bir muhafazakarlık tanımı da yapıyor. "Din saik i terakkidir" başlığı altında Mardin, "Muhafazakarlık, yalnız esasat ı diniyyede ve asalet i milliyeye aid hususat ve an'anatda makbuldür. Hatta Farzdır. Maada hususat için merduddur, mennu dur. Çünkü zaman nasıl mütemadiyen ilerliyorsa herşeyin de zaman ile birlikte terakki etmesi lazımdır. Hayat demek sa'y ve amel demektir. Bu ise terakki içindir. Tarih i hilkat i Adem ile bugünkü devri arasındaki zaman safahat ı terakkiden ibarettir. Yoksa kurun u ula(ilkçağlar) mebde'indeki insanların hayat ı maişeti ile bugün kilerin arasında bir fark olmazdı. Bakınız Seyyidil kainat efendimiz ne buyuruyor: 'İki gününü müsavi kılanın bir günü zayidir'. Demek ki bugünün dünden, yarının bugünden daha müterakki, daha mes'ud geçmesi için çalışmak; bir vazife i diniyedir. Nerede kaldı ki hal i sabıktan beter olmak" ibarelerine yer veriyordu. *

Afrikalı Arusiler Türkleri seviyor

Arusiliğin bugün önemli isimlerinden biri de Mehmet Faik Er bil'dir. Ünlü denizci komutan Koca Turgut Reis soyundan geldiğini belirten Mehmet Faik Erbil, Arusilik hakkında şunları anlatıyor: "Hz. Pir Seyyid Abdusselam el Esmer ülkemizde layıkı veçhiyle tanınmamakta ve bilinmemektedir. Halbuki Filibeli Ahmet Hilmi beyin de bildirdiği gibi, Cenabı pir tavsiyelerinde dervişanına "Türkler İslam'ın hizmetkarı ve İslam'ın muzaffer askerleridir. Onlara muhabbet ediniz" buyurmuşlardır. Osmanlıları Libya'ya davet eden de bizzat Hazreti Pirdir. Sözkonusu işbu manevi telkinlerin Türk leventlerinin ve özellikle Kaptanı derya Malta Fatihi ve Kuzey Afrika Beylerbeyi Şehit Turgut Reis Paşanın Kuzey Afrika'yı ve Trablusgarb'ı Osmanlı mülküne dahil etmede tesiri olmakla beraber Hazreti Pirin büyük himmetini gördükleri de gerçeğin ta kendisidir. Yine kendisi gibi öz be öz Türk evladı ve yardımcısı olan değerli bir kumandan Trablusgarp Valisi Murad Ağa Hazretleri de bizzat Hazreti Pirin huzurlarında bulunmuş, halifesi olmuş ve himmetlerini görmüşlerdir. Her iki mübarek zatın türbe i şerifleri de Libya'dadır. Buradan da anlaşılıyor ki, Hz. Pirin Türk milletine muhabbeti ziyadedir. Mevzu ile alakalı çok daha geniş bilgi "Gerçek Tanrı erleri" kitabımızdadır" ibaresine yer veriyordu. Arusilerin Türkleri kardeş gibi sevip Osmanlıya samimiyetle bağlandıklarını ifade eden Erbil, "Bu muhabbet hala devam etmektedir. Hazreti pirin manevi işaretleriyle Hacı Mesut Çanakkale savaşlarına iştirak etmiş, muhaberelerin en kararnlık devresinde savaşın kazanıldığını müjdelemiştir. Milli mücadele sırasında Arusi tarikatı şerifi mensupları, Senusiler gibi Türklerin yanında olmuşlardır" diyor.

Kıbrıs Harekatı'nda Arusilerin kerameti

Erbil'in Arusi Şeyhi Abdusselam el Esmer ile ilgili olarak anlattığı menkıbeler sadece bu kadar değildi. El Esmer manevi şahsiyeti ile Kıbrıs Harekatı sırasında da Türk askerlerine yardım ediyor. Erbil bu arada çok ilginç bir açıklamada daha bulunuyordu.

**(Ömer Fevzi Mardin, Dini Hasbihal, sh. 58 63, İrfan Yayınevi)*
***(Seyyid Abdusselam, İrfan Yayınevi, M. Faik Erbil'in takdimi)*

MHP Lideri Alpaslan Türkeş de Arusi Şeyhi Abdusselam'a büyük saygı duyuyordu. İşte Erbil'in anlattıkları: "Kıbrıs hareketi sırasında da her türlü aksaklığa rağmen Hazreti Pir Gavs ı Azam Esseyyid Abdusselam el Esmer'in himmetleriyle netice alınmıştır. Mevzu ile alakalı olarak, Rahmetli Alpaslan Türkeş'in bize naklettiği veçhile, bu harekata Diyarbakır'dan kalkan uçak filomuzun kumandanı Hava Kurmay Albay Ertuğrul Sabuncu Bey, 'yüzde altmışımızın döneceğini sanmıyorum' diyerek pilotlarla telsiz vasıtasıyla helalleşmiş ve Ada üzerine geldikleri zaman Kıbrıs Adası büyüklüğünde bir elin aşağıda yine Kıbrıs Adası büyüklüğünde bir elin de yukarıda olduğunu ve kendilerinin de bu iki elin himayesi altında bulunduklarını aleni müşahade etmişler ve heyacandan titreyerek, harekatı hiçbir zayiat vermeden tamamlayarak tekrar üslerine dönmüşlerdir.. Nur içinde yatsın."

Türkeş, Arusilere niçin teşekkür etti?

Alpaslan Türkeş'in Arusi Şeyhi Abdusselam el Esmer'in manevi yardımlarına muhatap olduğu da Türkeş'in ağzından aktarıyordu Mehmet Faik Erbil aktarıyor: "Muhterem Alpaslan Türkeş acizaneme üç şeyi heyacanla nakletti: Birincisi 11 aralık 1987'de Hz Mevlana ihtifaline giderken karşılaştığımda başbaşa sohbet ederken şöyle demişti: 'Hakkımdaki idam fermanı önceden verilmiş ve üç bacaklı sehpa kurulmuştu. Çok büyük bir evliya olan Hazreti Pir Seyyid Abdusselam el Esmer Sultanın yüzü suyu hürmetine bu belanın üzerimden ref i def olması için Cenab ı Allah'tan niyaz ettim. O mübarek zat bir tekme attı sehpaya, üç bacağını birden kırdı. Kendilerine medyun u şükranım. İkincisi: haksız yere yattığım hapisten sonra çoluk çocuğumla Avrupa'ya gittim. Alman hükümeti, yapılan fitne üzerine, hava meydanından geri dönmemi istedi. Yarım saat içerisinde Seyyid Abdusselam Hazretleri'nin himmetini gördüm. Alman istihbarat Başkanı benden özür diledi ve Frankfurt'a girdim. Üçüncüsü: Yine İngiltere'ye gitmek üzere iken Fransa'ya inmek zarureti hasıl oldu. Aynı şekilde Paris'e girmeme müsaade edilmedi. Yine o mübarek Pirin himmetleri ile onbeş dakika içinde bizzat Paris Emniyet Müdürü gelerek özür diledi. Paris'e oradan da İngiltere'ye geçtim. Ya Allahım! Bu büyük evliyayı nasıl sevip de ona hürmet etmeyeyim'. Ayrıca acizaneme hitaben şöyle dedi: "Beni herkesin terk ettiği en kara günlerimde ve en zor zamanlarımda gerçek bir karagün dostu olduğunu unutmam mümkün değildir. Evlatlarımın, katillerin, vatan hainlerinin zalim kurşunlarına hedef olmaması hususunda bize gösterdiğin alaka beni çok mütehassıs etmiştir. Allah senden razı olsun." *

Arusilerin önde gelen isimlerinden olan Erbil'in sözlerinden Türkiye'deki Arusilerin 12 Eylül öncesinde MHP'ye yakın oldukları en azından moral destek sağladıkları anlaşılıyor.

Gün Sazak'ın eşi Arusilere yardım etti

MHP camiasından 1980 Mayıs'ında sol bir örgütün kurşunlarına hedef olarak hayatını kaybeden Gümrük ve Tekel Bakanı Gün Sazak'ın eşi Nilgün Sazak da Arusilere yakınlık duyan isimler arasında yer alıyor. Nilgün Sazak'ın Filibeli Ahmet Hilmi'nin Mihriddin Arusi ismiyle 1913'de yazdığı "İki Gavs'ul Enam" isimli kitabın neşredilmesinde maddi yardımda bulunduğu, adı geçen kitabın önsözünde belirtilerek, kendisine teşekkür ediliyordu. "Bu eserin meydana getirilişinde maddi olarak hiçbir yardımı esirgemeyen ve edep ölçüleri içerisinde gizli gizli, herhangi bir karşılık beklemeksizin Allah'ın rızasını tahsil hususunda nice Allah kuluna çeşitli sahalarda yardım eden hayırsever insan Sayın Nilgün Sazak'a müştereken teşekkür etmeyi bir borç bilir, Cenabı Allanın kendilerinden razı ve hoşnut olmasını niyaz ederim. Allah Fakiri Esseyyid Mehmet Faik Erbil"**

Filibeli Ahmet Hilmi'nin 'İki Gavs ı Enam" isimli risalesi ile Ömer Fevzi Mardin'in İrfan Yayınevi'nden neşredilen, "Dini Hasbihal" kitabını bugünkü dile çeviren kişi ise Prof. Mim Kemal Öke'ydi. Dünya sosyetesinin ünlü isimlerinden Ender Mermerci'nin yanı sıra MHP Eskişehir Milletvekili Süleyman Servet Sazak'ın annesi Nilgün Sazak'ın da özel yaşamlarında tasavvufa meyletmeleri ilginçti.

Başörtüsü sorununa farklı bir bakış

Mehmet Faik Erbil, Türkiye'de uygulanan başörtüsü yasağına da farklı bir çözüm öneriyor. Ömer Fevzi Mardin'in Ahzap Suresi 59 ayetinin manasını, "Tesettür, yani örtünmek keyfiyeti, kadınla

nn emniyet ve tahaffuzu esasında bir zaruret olarak emir buyurul muştur" şeklinde şerh ettiğini belirten Erbil, "Kur'an ı Kerim ile kurulan Yüce İslam dini bil cümle yaratılmışlar üzerine güneş gibi doğmuştur. Bu noktada insanlık alemi hususiyet arzeder. Tevhid esasını getiren yüce dinimiz, adalet, müsavat, hakkaniyet, hoşgörü ve bağışlayıcılık ile çalışmayı ve selamet üzere huzur içerisinde kazanan insanların birbiriyle yardımlaşma esasını amir olan bir iç-timai birliği emretmekle devletin bölünmez bütünlüğü nokta ı na-zarından bizlere orta yol üzere olmamızı göstermiş bulunmaktadır. Öyle ise birbirimize karşı merhametli ve muhabbetli olmak mecbu-riyetimiz bizatihi doğmaktadır. Önemine binane bir hadisi şerifi dercediyoruz; 'Bir ülke küfürlü yaşar, zulümme yaşamaz'.İş bu ha dis i şerife göre beyanımız şu olmalıdır: Her devletin kendine mah-sus idare şekli vardır. İcra vekillerinin kendi milletinin yönetimine mahsus devletini korumak için vazettiği kanunlar çerçevesinde ve-ya yönetmelik ölçüleri içerisinde aşırı olmayan bazı sakındırıcı ka-rarlarına uymak, nizamı temin etmek, içtimai hayatta zaruret hali-ni alır. Huzurun temini bakımından medeni ölçüler dışında aksi davranış hoş karşılanmaz. Mevzu ile alakalı olarak bir hadis i şeri-fi burada kayda değer buluyoruz: 'Muhakkak Allah, dini fücur eh-li bir kimse ile de teyid eder'. En doğrusu orta yolu bulmaktır. Çok güzel bir örnek olarak mübarek Ehl i Beyti Resulullah ailesi hak-kında yüce kitabımız Ahzap Suresi 33. Ayet i kerimesinde şöyle öğüt buyurur: 'Evlerinizde karar edin. İlk cahiliyettekilerin(putpe restlerin devrindeki kadınların) süslenip sokaklarda dolaştıkları gi-bi süslenerek sokaklarda dolaşmayın.Namazınızı kılın, zekatınızı verin. Allah ve Resulüne itaat edin. Ey Ehl i Beyt Allah sizden murdarlığı musaffa kılıp kemale erdirmek ister.' Bu emri ilahi doğ-rudan doğruya Resulullah Efendimizin mübarek aile efradına aittir. İsteyen akıl sahibi kimseler ne güzel bir örnek olarak benimserler." *

Arusiliğin önde gelen isimlerinden M. Faik Erbil'in başörtüsü yasağına karşı önerdiği çözüm böyleydi. Arusilik, Türkiye'de dev-letle çatışmamaya, günlük politikaya bulaşmamaya özen gösteren geleneksel bir eğilimi temsil ediyor. Kuzey Afrika Arusileri de Os-manlı Devleti'ni desteklediler. İkinci Meşrutiyet döneminde Tür

(Seyyid Abdusselam. irfan Yayımcılık, Sh. 292 293)

kiye'ye girdiği anlaşılan Arusilik, Osmanlı Devleti'ni, İstanbul'u İslam dünyasının merkezi olarak gördüler. Türkiye'yi merkeze alan bu eğilim Cumhuriyet döneminde de aşağı yukarı varlığını sürdürdü. Üzeyir Garih'in öldürülmesiyle birlikte Türkiye'de pek çok insan Arusilik diye bir tasavvufi akımın varlığından haberdar oldu. Oysa Türkiye'de Arusiliğin tarihi neredeyse bir yüz yılı buluyor. •

BÖLÜM XIII

GARİH CİNAYETİ'NİN PANORAMASI

Tinar'la bir gün önce görüştü

Üzeyir Garih, 25 Ağustos Cumartesi günü erken saatlerde uyandı. Yüklü bir program bekliyordu kendisini. Öğle saatlerinde Bulgaristan Başbakan Yardımcısı ve Ekonomi Bakanı Nikolay Vassilev'in de aralarında olduğu bir heyeti kabul edecekti. 4 gün önce İsviçre'ye giderek vasiyetini yenilemişti. Kazakistan ziyareti-ni de programlan nedeniyle iptal etmişti. Eşi Lili Garih'in Bod-rum'da yaptırdığı yazlık evi bile henüz görememişti. Lili Garih'in "Sen de gel" teklifini savsakladı. Garih, öğleden sonrasını Küçük Hüseyin Efendi'yi ziyarete ayırmıştı. Öğleden önce araya bir de gazeteci Leyla Umar'ı sıkıştırmıştı. Garih bir gün önce de Ertaç Ti nar ile görüşmüştü. Tinar Susurluk Davası'nda ismi geçen bir işa-damıydı. 1990'lı yılların başlarında İsrail'den Türk Emniyeti için alınan silahlar için aracı olmuştu. İsrail'e yapılan ödemeler de Ti nar'ın İsviçre'deki banka hesaplarından yapılmıştı. 24 Ağustos Cuma günü bir saat kadar süren görüşmede Tinar'ın yanında İsra-il'den gelen 3 Musevi vardı. Tinar'ın açıklamasına göre üç işada-mıydı. Türkiye'ye yatırım imkanlarını araştırmak üzere gelmişler-di. Tinar, önceden planlanan bir iş görüşmesi olduğunu söylüyor-du Zaman'dan Faruk Mercan'a.

Tinar, "Uluslararası danışmanlık yapıyorum. Uluslararası tavsiyeler için bana geliyorlar. Türkiye'ye ne yatırım yapalım, ne lazım, kredi lazım mı? Onun için yurtdışındaki arkadaşlarımız bana geliyorlar. İsrail'de çok yakın bir politikacı arkadaşımın tavsiyesiyle bu üç kişi bana geldiler. Ben de bu ziyareti organize ettim. Başka birçok kişiyle de görüştürdüm. Bu tip danışmanlıkları İsrailliler bana yaptırıyorlar" diyordu. Tinar'ın 5 Eylül 2001 günü Zaman Gazetesi'nde Faıuk Mercan'a anlattıklarına göre görüşme olumlu sonuçlanıyor, İsrailli yatırımcılar aynı gün Alarko'nun Gebze'deki tesislerini de ziyaret ediyorlardı. Tinar 3 İsrail'li işadamının isimlerini ise açıklamıyordu.

Mezarlığa yalnız gidiyordu

Üzeyir Garih, Bulgar Heyeti'ni Ortaköy'deki ofisinde saat 11.00'de kabul etti. Oldukça sıcak bir havada geçti görüşme. Başbakan Yardımcısı Nikolay Vassilev ile bir saat kadar görüşen Garih, saat 12.45 sıralarında ofisinden ayrıldı. Üzerini değiştirmeden spor kıyafetiyle siyah renkli mercedesine binen Garih, tahminen saat 13.30 civarında Eyüp Sultan Mezarlığı'na geldi. Yanında şoförü yoktu. Garih koruma da bulundurmuyordu. Mezarlığa yalnız gidiyordu. Ayrıca özel şoförü izindeydi. Yakınlarının korumasız çıkmaması için yaptıkları uyarıları, "Öldürmek isteyen mutlaka öldürür. Yanımdaki korumalara birşey olursa ben ne yaparım" diyerek karşılık veriyordu çoğu kez. Arabasını otoparka bıraktıktan sonra yayan olarak Eyüp Mezarh'ğına doğru yürüdü. Mezarlıkta bir küçük kıza ve Fuat N'ye bozuk para verdikten sonra Küçük Hüseyin Efendi'nin kabrine doğru yöneldi. Garih, ölümün onu avlamak için sinsice beklediğinin farkında değildi. Ölüme yürüyordu. Bir kaç dakika sonra baba dostu Mareşal Fevzi Çakmak'ın kabrinin başındaydı. Çakmak da ilginç bir rastlantı(!) sonucu Hüseyin Efendi'nin yakınında yatıyordu. Biraz sonra yaşanacak olanlar, Türkiye'nin gündemine bomba gibi düşecekti. Üzeyir Garih'in bu on onbeş dakika içinde gerçekte neyle karşılaştığını henüz kimse bilmiyor. Ama pek çok senaryo var.

Alo, Mezarlıkta bir ceset var!

155 Polis İmdat telefonu saat 13.48'de çaldı. İsmini açıklamayan bir kişi Eyüp Mezarlığı'nda bir ceset olduğu ihbarında bıılun

du. İhbarı değerlendiren polis, ikinci aramada cesede ulaşıyor. Cesedin Garih'e ait olduğu bir iki dakika içinde kesinlik kazanıyor. Garih'in Eyüp Mezarlığı'na en geç 13.30 civarında geldiği tahmin ediliyor. 155'i arayan şahsın, Garih'in cesedini ise en geç saat 13.35 civarında gördüğü tahmin ediliyor. Garih'in cesedinin bulunduğu yer ile 155 Polis İmdat'ın arandığı Eyüp Karakolu'nun yanındaki ankesörlü telefon arasında epey mesafe var. Cesedin bulunduğu yerden ankesörlü telefona ulaşmak en az beş dakika alıyor. Buna göre Üzeyir Garih 13.25 ve 13.35 saatleri arasında cinayete kurban gidiyor.

Saat 15.00 sıralarında Üzeyir Garih'in Eyüp Mezarlığı'nda öldürülmüş olarak bulunduğu kesinlik kazandı. Resmi bir açıklama yapılmadı. Ancak Üzeyir Garih'in öldürüldüğü haberi hemen duyuldu. Holding yöneticileri, arkadaşları, eşi Lili Garih söylentiler üzerine Üzeyir Garih'in telefonuna mesaj bıraktılar. Eşi Lili'nin "Seni öldürecekler miymiş ne, hatta senin için öldü diyorlar. Beni ara." şeklindeki mesajının yanı sıra Alarko yöneticilerinden Oktay Bey de saat 1.5.17'de patronunun telefonuna, "Alo Üzeyir Bey... Ben Oktay. Bir haber duydum, doğru mu diye arıyorum sizi, ama ulaşamıyorum" mesajı bırakıyordu. Oysa aynı saatlerde polis güçleri, Eyüp Sultan Mezarlığındaki cesedin çevresindeki araştırmalarını sürdürüyorlardı. •

BÖLÜM XIV

Katil "Tinerci Fuat"

Adli Tıp'ta yapılan inceleme sonucunda Üzeyir Garih'in vücudunda 10 bıçak yarası tespit edildiği açıklandı. Yaralardan 7'sinin öldürücü bölgelerde olduğu, göğsünde ve karın bölgesinde 4 yara bulunduğu kaydedildi. Cinayet mahallinde ayrıca bir kadına ait kan izi tespit edildi. Garih'in 10 yerinden bıçaklanarak öldürülmesi, cinayetin birden fazla kişi tarafından işlendiği iddialarını da gündeme getirdi. Bacı bıçak yaralarının birbirinden farklı olduğu gerekçesiyle yapılan yorumlar böyleydi. Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk de, cinayetin birden fazla kişi tarafından işlendiğini belirterek, "Ancak, bu örgütlü ve siyasi cinayet olduğu anlamına gelmez" şeklinde konuşuyordu.

İçişleri Bakanı Rüştü Kazım Yücelen, 25 Ağustos günü yaptığı açıklamada işadamı Üzeyir Garih'i öldüren zanlının kimliğinin kendilerince bilindiğini belirterek, "Şüpheler bir şahıs üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu şahıs aranıyor" dedi. Yücelen'in arandığını söylediği zanlı, 13 yaşındaki Fuat N'ydi. Birkaç saat içinde yakalandı.. İçişleri Bakanı Yücelen de katil zanlısının yakalandığını açıkladı. Her şey 5 6 saatte aydınlığa kavuşmuş görünüyordu. Oysa öyle olmadığı, 24 saat içerisinde anlaşılacaktı. Yücelen'in olay tam olarak aydınlatılmadan yaptığı açıklamalar bir Bakan için skandaldi.

Basında yer alan bilgilere göre, Garih, cinayetten bir süre önce mezarlık bölgesinde rastladığı Fuat N'ye para vermişti. Parayı yeterli bulmayan Fuat N, Garih'ten cep telefonunu vermesini de istemiş, reddedilince de Garih'i bıçaklayarak öldürmüştü. Aynı gün Fuat N, Eyüp'te elinde bir bıçakla görünmüştü. Ertesi gün polis kaynaklarına dayanılarak verilen haberlerde cinayet adi nitelikliydi, katil de "Deli Fuat" ya da "Tinerci Fuat" olarak bilinen 13 yaşındaki Fuat N'niydi

Bu arada Garih'in birden fazla bıçakla öldürüldüğü şeklindeki açıklamalar da Fuat N senaryosu eşliğinde unutulup gitti.

Deli Fuat arkadan saldırmış'

Üzeyir Garih'in elli yıllık ortağı İshak Alaton, Alarko Holding'in Ortaköy'deki Holding Merkez binası çıkışında gazetecilere yaptığı açıklamada Olayı adi bir cinayet olarak niteliyordu. "Deli Fuat denilen tinerci şahıs, cep telefonunun alıp kaçmak istemiş. Ortağım hiç bir karşılık vermemiş. Telefon yerine para teklif etmiş. Parayı verdikten sonra arkasını dönüp giderken iki saldırgandan biri olan Deli Fuat, arkasından bıçakla saldırmış" diyen Alaton, "Cumartesi günü Garih ile görüşmedim. Ben tenis oynadım, o da Bulgaristan Başbakan Yardımcısı ile buluştu" şeklinde konuşuyordu.

Polisin verdiği bilgilere güvenen Alaton, ""Türkiye'de en fazla üzerinde durduğu olay eğitimdi. Bu olay kara cehaletin olayıdır. Bu kadar kıymetli bir insanın, bu kadar ucuz bir şekilde gidişi hepimiz için bir utanç vesilesidir. Bu cinayet, sevgili ortağımın eğitime önem vermekte ne kadar haklı olduğunu göstermiştir" diyordu.

"Üzeyir Bey keyifliydi"

Üzeyir Garih'in en son görüştüğü isimler arasında yer alan ve İzmir'e gitmek üzere Atatürk Havaalanı'nda bulunan Bulgaristan'ın Ekonomi Bakanı Nikolay Vassilev de gazetecilerin karşısındaydı. Vassilev de şoktaydı. Öğleden önce 11.00 ile 12.00 saatleri arasinda Garih ile Bulgaristan'daki yatırım imkanlarını görüştüklerini belirterek, "Garih ile ilk kez görüştüm. Ölüm haberini duyunca şok oldum. Bu, bizim için beklenmedik bir olaydı. Görüşmemiz çok dostane geçmişti. Üzeyir Bey'in morali çok iyiydi. Keyfi yerindeydi. Dünya liderleriyle çektirdiği fotoğrafları gösterdi. Kendi firmasının mükemmel bir tanıtımını yaptı. Beraber fotoğraflar çektirdik" diyordu.

Fuat N, "Ben suçsuzum"

İkna olan sadece Alaton değildi. Olayı izleyen ilk iki gün basın da "Deli Fuat" ve "Tinerci Fuat" senaryosunu manşetlerine taşıdı.

Örneğin Zaman gazetesinin 26 Ağustos tarihli başlığı, "Katil balici" idi. Haber, "Üzeyir Garih, ziyarete gittiği Eyüp Sultan Mezarlığı'nda "Deli Fuat" olarak tanınan bali bağımlısı bir psikopatın bıçaklı saldırısı sonucunda hayata veda ettiği" şeklinde veriliyordu. Polis açıklamalarına kuşkuyla yaklaşan pek çok yazar olmasına karşın, gazetelerin manşetleri aşağı yukarı aynıydı. Garih cinayetini neredeyse gölgede bırakacak şekilde tinerci çocuklar gerçeği tartışılmaya başlandı. İstanbul Organize Suçlar Şube Müdürlüğü tarafından gözaltına alınan 13 yaşındaki Fuat N ise, Garih ile mezarlıkta karşılaştığını, Garih'in kendisine ve bir kız çocuğuna 200'er bin lira verdiğini belirterek, "Suçsuzum. Kokoreççi bileyletmek için bir bıçak vermişti. Elimde gördükleri o bıçaktı" diyordu. Kokoreççinin bıçağı da, Fuat N'nin evlerindeki bütün bıçaklar da incemeleye gönderildi. Bıçaklar üzerinde Garih'e ait kân lekesi tespit edilmedi. Olay yerinde ve Garih'in üzerinde yapılan incelemelerde Fuat N'ye ait parmak izi de yoktu. Fuat N, senaryosu 24 saatte çözülüyordu.

Cinayet masası harekete geçiyor

Tinerci ve sabıkalı olduğu söylenen 13 yaşındaki Fuat N'nin tinerci ve sabıkalı olduğu iddiası fiyaskoydu. Fuat N, yoksul bir ailenin zeki bir çocuğuydu. Geçim zorluğu nedeniyle okuldan ayrılmış, ayakkabı boyacılığı yapıyordu. Tinerci Fuat senaryonun ömrü 24 saat bile sürmüyordu. Fuat N', polis tarafından sorgusu yapıldıktan sonra adliyeye getirildi. Savcı elde somut bir kanıt bulunmadığı gerekçesiyle Fuat N'yi serbest bıraktı. Sanık olarak adliyeye getirilen Fuat N'nin yaşı küçük olduğundan ifadesine başvurulması için Adli Tıp'tan alınması gereken rapor da eksikti. Polis, Garih cinayetinin şokuyla hata üstüne hata yapıyordu. İşadamı Üzeyir Garih'in "katil zanlısı" olarak gözlem altına alındıktan sonra ser

best bırakılan 13 yaşındaki Fuat N'nin avukatı, polisler hakkında savcılığa suç duyurusunda bulunuyordu. Bu arada yeni bir senaryo daha gündeme girdi: Sağır ve dilsiz bir tanığın verdiği ifadenin cinayet çözülme aşamasına getirdiği iddia edildi. Asayiş Şube Müdürlüğü'ne gelerek cinayetle ilgili bilgi veren özürlü bir genç, Garih'i üç kişinin öldürdüğünü söyleyerek, bunlardan birini de teşhis ediyordu. Bu ifadeden yola çıkan polis, Eyüp'te biri kadın 6 kişi gözaltına alarak Gayrettepe'ye götürdü. Gözaltına alınanların tiner kullandıkları biliniyordu. Gözaltına alınanların cinayetle ilgileri belirlenemediğinden serbest bırakıldılar.

Öte yandan Garih cinayetinin araştırılmasındaki polisiye hataları olduğu da tartışmaya açıldı. Adli Tıp Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Sevil Atasoy'a göre olay yerindeki önemli deliller acemice yok edildi, katilin ayak izi bile korunamadı. Bir diğer eleştiri de olay yerinin yeterince araştırılmadığı, bölgedeki kanın hemen yıkanmasıyla olası delillerin yok edildiği şeklindeydi. Soruşturmayı Cinayet Masası yerine Organize Suçlar Şubesi'nin yürütmesi de eleştirildi. Fuat N senaryosu çözüldükten sonra soruşturmayı Cinayet Masası ele aldı.

Bakan Yücelen herkesi şaşırttı

İçişleri Bakanı'nın alelacele "Zanlıyı yakaladık", şeklinde açıklamalar yapması, polisin de gazetecilere olayın büyük ölçüde çözüldüğü şeklinde bilgiler vermesi tepkiyle karşılandı. Cumhuriyetten Yalçın Doğan, "Hem yoğun ticari ilişkileri, hem bunlarla birlikte gelen siyasal bağlantıları, hem sosyal kimliği ortada iken polisin cinayetten bir kaç saat sonra yaptığı açıklamalar tam bir skandal. Bir katil zanlısı bulup, cinayeti onun üzerine yıkmak.ardından da cinayeti çözmüş pozları takınmak son derece yanıltıcı. Güven sarsıcı. Polisin zanlı diyerek yakaladığı kişiler, savcılıkça serbest bırakılıyor. Çünkü, elde hiçbir kanıt yok. Kaldı ki, cinayeti çözmek için, hemen ilk olasılığa bel bağlamak, polisiye filmlerde acemi dedektiflerin bile yapmadığı bir iş. Öyle tuhaf ki, sanki açıklamalar ve başındanberi anlatılanlar, soruşturulan bir cinayette, işin özünügözlerden kaçırmaya yönelik gibi. Üzeyir Garih, her cumartesi tek başına bir yere gidiyorsa, bunu bilenlerin olması gerekiyor. Yani, planlı bir cinayet olasılığı var. Burada kimse dedektiflik tas

lamıyor. Ne var ki, polisin yanılması ve yanıltması, daha başında diğer olasılıkları dışlaması, profesyonelce işlenmiş bir cinayetin üstüne şal örtüyor. Polis, şimdi bu hatasını aşmaya çalışıyor" diyordu köşesinde.*

Yeni Şafak'tan Fehmi Koru da Doğan'ın hislerine katılıyordu.

Üzeyir Garih cinayetinin polis ve medyayla ilgili kanaatleri zedelediğini ifade eden Koru yazısında, "Polisin insanları 'katil' ilân etmedeki aculluğu, delilleri toplamada sergilediği kabiliyetsizlik ve zanlıyı takipte verdiği hantal görüntü güven sarsıcı boyutlarda. Güvenlik ve istihbarat görevlilerinin her dediğini sorgusuz kabul eden, gözaltına alınanları derhal 'suçlu' diye yansıtan, olaya adı karışanları canlı yayına çıkarmak için meydan savaşı vermeye kalkışan bir medya manzarası da hiç iç açıcı değil " ibaresine yer veriyordu. Cinayetle ilgili kanaatlerin önemli bir bölümünün polis tarafından medyaya verilen bilgiler üzerine oturduğunu vurgulayan Koru yazısına şu şekilde devam ediyordu: "İlk gün 'küçük F.N.' senaryosu polis tarafından kurgulanmıştı; hemen ardından sözü edilmeye başlayan mezarlığı mekân tutmuş küçük kadınlarla aşna fişna 'firari er' ile ilgili bilgileri de medyanın gündemine yine polis soktu. Güvenlik güçlerinin bağlı oldukları içişleri bakanını yanılttıklarını da biliyoruz. Bugünkü bilgi kirliliğinin çoğu emniyet kaynaklı. Bilgi kirliliği, başta işe yarar görünse de, sonraları kirleten aleyhine döner. İstanbul emniyeti, bilgi sızdırarak yönlendirdiği polis adliye muhabirlerini, bir kaç gün sonra kendisi itip kakmaya başladı. Önceleri cinayet mahalline ve cinayet soruşturmasını yürütenlerin burnunun dibine kadar sokulmasına izin verilen kameralara yasak getirildi, canlı yayın araçları kamuya açık binaların yakınına alınmamaya başlandı" ** •

(28 Ağustos 2001 Cumhuriyet)
**(8 Eylül 2001. Yeni Şafak)*

BÖLÜM XV

Tel Aviv'den gelen **gelene**

Garih cinayeti İsrail'de de büyük bir yankı uyandırdı. Uluslararası bir kişiliği olan Garih'in öldürülmesinden sonra İsrail'den İstanbul'a gelen yolcuların sayısı da hızlı bir artış gösterdi. İsrail'den gelen yolcular arasında gizli servis görevlileri de vardı. İsrailliler, Türk istihbaratı ve emniyet makamlarının bilgisi dahilinde Türkiye'ye geliyorlardı. Basında yer alan bilgilere göre Üç İsrailli yetkilinin ilk durağı Emniyet İstihbarat Daire Başkanı Sabri Uzun'du. İsrailli yetkililerin cinayetteki ipuçları konusunda Emni yet'ten bilgi aldığı ve Garih'in ilişkileri konusunda da Emniyet'e bilgi verdiği iddia edildi. Bu grubun cinayet soruşturmasında da Türk birimleriyle eşgüdümlü olarak çalışacağı belirtildi. Üzeyir Garih'in bağlantıları konusunda bilgi sahibi olan İsrail güvenlik birimlerinden başka görevlilerin de Türkiye'ye sıradan bir vatandaş mış gibi giriş yaptığı ve soruşturmaya katkıda bulunduğu iddia ediliyordu. İstanbul'a Cumartesi ve Pazar günleri içinde gelen İsrailli yolcu sayısı yüzde 50'ye yakın arttı. İsrail Devlet Havayolları El Al ile Cumartesi günü 72 İsrailli yolcu İstanbul'a inerken, Pazar akşamı bu sayı 138'e çıktı. İsrailli yolcuların çoğu seyahat acenta ları aracılığıyla Türkiye'ye turistik amaçlı ziyarette bulunduğunu beyan eden yolculardı. Cumartesi günü Türk Hava Yolları ile İsra

il Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Arız Arazi de İstanbul'a geldi. Arazi'nin geliş nedeni resmi bir ziyaret olarak açıklandı. Öte yandan İsrailli yolcularının çoğu Tel Aviv İstanbul seferlerinde THY'yi de tercih ettikleri ortaya çıktı. *

MOSSAD devreye **girdi mi?**

Aydmlık'a göre MOSSAD'ın Bulgaristan sorumlusu bile İstanbul'daydı. Aydınlık'tan Uğur Yıldırım, MOSSAD'ın soruşturmanın merkezinde yer aldığını İstanbul Emniyeti'nin 'Teknik Takip' bölümüne kadar girdiklerini iddia ediyordu.** İsrail Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı ve beraberindeki MOSSAD görevlilerinin İstanbul Emniyet Müdür Vekili Hasan Özdemir ve katil zanlısı olarak göz altına alınan 13 yaşındaki Fuat N. İle görüştükleri ileri sürüldü. MOSSAD'la ilgili iddialar İstanbul Emniyet Müdür Vekili Özdemir tarafından yapılan bir açıklamayla reddedildi. MOSSAD'ın devreye girmesini doğal karşıladığını belirten terör hareketleri uzmanı Doç. Emin Gürses ise bir yorumda bulunuyordu. "İsrail'le Türkiye arasında bu tür olaylarda işbirliği yapılabileceğine dair karşılıklı anlaşma var. Fakat MOSSAD elemanları kendi istedikleri gibi Türkiye'ye gelmez. Bunu anlaşmaya uygun olarak, Türkiye'nin daveti üzerine yaparlar" diyen Gürses, "Yani Türk polisi işbirliği için davet eder onlar da gelir. Öte yandan dünyadaki bütün Yahudi işadamları İsrail devletine yıllık vergi öder. Bu, yasal olmayan bir vergidir. İsrail devletinin kuruluş temelinde de bu vardır. MOSSAD bu insanları bu yüzden korur" şeklinde konuşuyordu. ***

Öte yandan Hürriyet ve Orta Doğu gazetelerinde Rus kaynaklı ilgi nç bir iddia yer alıyordu. İddiaya Ulusal Kanal'ın 29 Ağustos Çarşamba tarihli ana haber bülteninde yer verildi. Rusya'da yayınlanan Trud Gazetesi'nde Garih'in MOSSAD tarafından öldürüldüğü iddia ediliyordu. 27 Ağustos tarihli Trud'da Oleg Triguşin imzasıyla yayınlanan haberde MOSSAD tarafından doldurulan bir kasetten sözediliyordu. Kasette, "Garih'in başına bir gün bir şey gelirse bizimle olan ilişkisinde uzaklaşma olduğundan gelir" denil

(27.08.2001 Yeni Şafak, Ferhat Ünlü)
**(2 Eylül 2001, Aydınlık)*

diği belirtiliyor. Haber, bütün ayrıntılarıyla birlikte,"Garih'i MOSSAD Öldürdü" başlığıyla 2 Eylül 2001 tarihli Aydınlık'taydı. Gazetede kasedin kaynağı da belirtiliyordu. İsvestiya ve Trud'a göre kaset MOSSAD tarafından doldurulmuştu ve MOSSAD'ın elindeydi. •

BÖLÜM XVI

Kayıp telefon sinyal verdi

Rus gazeteleri MOSSAD iddiasını ortaya atarlerken Türkiye'de polis katil zanlısına doğru adım adım ilerliyordu. Üzeyir Garih'in kullandığı T 18 tipi Ericsson marka cep telefonu kayıptı. Polisin saptadığı tek somut bilgi buydu. Bu nedenle polisin elinde takip edebilecekleri başka bir ipucu şimdilik görünmüyordu. Polis ilk iş olarak Garih'in son bir haftalık görüşmelerinin dökümlerini elde etti. Bu dökümler açıklanmadı. Garih'in kayıp telefonu cevap vermiyordu. Eğer katiller cep telefonunu, Garih'in telefonundaki isim ve telefon listesini ya da o gün görüştüğü kişilerin telefonlarını saptamak için almışlarsa, yapacak bir şey yoktu. Muhtemelen katiller, istediklerine ulaştıktan sonra sim kartını imha edeceklerdi. Eğer katiller, Garih'in sim kartını çıkardıktan sonra kendi sim kartını kullanacak olursa, işte o zaman yakayı ele vereceklerdi. Sonuncu seçenek en düşük olanıydı. Bu en düşük ihtimal, polisi katil zanlısına ulaştırdı. Polis her türlü ihtimali değerlendirerek Üzeyir Garih'in cep telefonunun bağlı olduğu GSM şebekesiyle temas kurdu. Cep telefonunun yer bildirme sinyali incelendi. Cinayetten 2.5 saat kadar sonra saat 16.00 sıralarında Garih'in cep telefonu "Eminönü" sinyali verdi. Operasyon Eminönü bölgesine kaydırıldı, ancak sinyal saat 17.00 sıralarında kesildi. Polis daha sonra telefonun Eminönü sinyali verdiğini de reddedecekti.

Sinyal Hasdal Kışlası'ndan geldi

Pazartesi günü polisin telefon takibinde çok önemli bir bulguya ulaşıldı. Ancak bu bulgu polisleri şok etti. Bir kaç dakika suskun kalan görevliler, durumu Emniyet Müdür vekili Hasan Özdemir'e bildirdiler. Hasan Özdemir de şoktaydı. Hemen İçişleri Bakanı Yücelen'i aradı. Yücelen de durumu Mesut Yılmaz'a aktardı. Kısa sürede Hükümet durumdan haberdar oldu. Yücelen, Özdemir'e elde edilen bilginin kesinlikle basına sızdırılmamasını istedi. Konu çok hassastı. Garih'in telefonu Hasdal Kışlası'ndan sinyal vermişti. Aslında Polis telefondan iki astsubayın konuştuğunu belirlemişti. Askeri birimlerle gerekli temaslar sağlandı. Garih'in cep telefonunu kullanan astsubay Nihat Özgür Bozkurt akşam saatlerinden itibaren Merkez Komutanlığı'nda sorguya alınıyor. Polis rahatlamıştı. Garih'in cep telefonu somut bir delildi. Gazetelerde yer alan haberlerde sözkonusu astsubayın Garih'in telefonunu Pazartesi gününe kadar kullandığı belirtildi.

Bozkurt'un kontürünün bitmesi nedeniyle sadece dışarıdan aranabildiği, polisin de Bozkurt'un, Tolga isimli arkadaşı tarafından aranması üzere sinyalleri takip edebildiği ileri sürüldü. Pazartesi günü Bozkurt'un sim kartı borcu nedeniyle saat 15.30 sıralarında kesiliyor.

Kaç tane Yermez vardı?

Aynı gün Merkez Komutanlığı'na giden polis, astsubayı bildiriyor.

Astsubay Bozkurt'un sorgusunda asıl zanlının Hasdal Kışlası'nda er olarak askerliğini yapan Yener Yermez olduğu ortaya çıkıyor. Bozkurt, telefonun Yermez'e ait olduğunu söylüyor. Buna göre Yermez, Cumartesi günü çıktığı çarşı izninden 17.15'te Kışlaya dönüyor. Nizamiye'de görevli olan astsubay Bozkurt, Yermez'in telefonunu alıyor, kendi sim kartını takarak Pazartesi günü saat 15.30'a kadar kullanıyor. Aynı gün Yermez, izne çıkacağını söyleyerek telefonu geri alıyor. Astsubayın ifadesinden sonra Merkez Komutanlığı Hasdal Kışlası'nda görev yapan Alay Komutanı'na durumu bildiriyor. Bundan sonrası hakkında ise farklı iddialar gündeme getirildi. Sabah'ın haberine göre askeri yetkililerle birlikte Hasdal Kışlası'na giden polis, nöbetçi subaydan o ana kadar Nevşehirli Yener olarak tanıdıkları Yermez'in kendilerine getirilmesini istiyor. Koğuşa giden ve Kayseri doğumlu Yener Yermez'e "Senden başka Yener var mı?" diye soran nöbetçi subay, "Var" cevabıyla karşılaşınca her ikisinin de giyinerek nizamiyeye gelmesini söyledi. Polis ve askeri yetkililerin nizamiyede beklediği sırada da Yermez firar ediyor. *

Kışladan esrarengiz firar

Zaman gazetesinden Faruk Mercan ve Ertan Gün'ün sonraki günlerde yaptıkları bir araştırmaya göre olay şöyle gelişiyor: Pazartesi gecesi saat 00.30 civarında Alay Komutanı, istihbarat subayından Yener Yermez'i almasını ve Merkez Komutanlığı'ndan gelecek olan ekibe teslim edileceği talimatını veriyor. İstihbarat yüzbaşısı, bölük komutanına, bölük komutanı da nöbetçi subaya bu talebi iletiyor. Koğuşa gelen astsubay, bir çavuşa Yener Yermez'in giyinmesini, nöbetçi subayın kendisini beklediğini, Yermez giyinirken kendisine nezaret etmesini söylüyor. Giyinmesini istenen Yermez, üzerindeki eşofmanları çıkarmadan resmi kıyafetlerini giyiyor. Bu sırada başında bekleyen çavuş, bu görevi başka bir çavuş arkadaşına bırakıyor. Astsubayın görevlendirdiği çavuşun ayrıldığını fark eden Yermez, merdivenlere doğru yöneliyor. Başında bekleyen bu çavuşa tuvalete gidip geleceğini belirtiyor. Tuvalete giden Yermez, pencereden atlamak isteyince karşıda bir nöbetçi er tarafından fark ediliyor. Nöbetçiye, kantine gidip çay içmek istediğini belirtiyor. Nöbetçi erin yasak cevabına rağmen Yermez atladıktan sonra kantine geçiyor. Oradan da hızla kışlanın içindeki ormana dalıyor. Yermez'in firar ettiği anlayınca kışlada alarm veriliyor. Ormanın içindeki aramada resmi kıyafetleri bulunuyor. Mercan ve Gün'ün anlatımı böyleydi.

Bu arada Yermez'in Garih'in telefonunu kantinde görev yapan Mehmet Kızılkaya ismindeki bir ere 20 milyona sattığı öğreniliyor.

Öte yandan Yermez'in "Kasıt olmamak suretiyle adam öldürmek" suçundan cezaevinde yattığı, şartla salıverilmeyi öngören yasadan yararlanarak tahliye edildiği, sonra da askere alındığı ortaya çıktı.

Kuş, son anda elden kaçmıştı. 11 gün boyunca da yakalanamayacaktı. Yermez ise polisteki ifadesinde o gece kışladan çıkmadığı

nı, birlik içindeki ağaçların altında sabahladığını, sabah erkenden de kışlanın tel örgüsünden yola çıkarak, Hasdal'dan uzaklaştığını ileri sürecekti.

Bir gün önce de çarşıdaymış

11 gün boyunca binlerce polisin peşinde olduğu Yermez, köprü altında yattığını söyleyecek, polisler de bu ifadeyi doğrulayacaklardı. Polis, Yermez'in "saklandım" dediği yerlerde yaptığı incelemelerde gazete kağıtları, ekmek kırıntıları, sigara izmaritleri elde etmişti, bunlarda da Yermez'in saç kılı tespit edilmişti. Yapacak bir şey yoktu.

Faruk Mercan ve Ertan Gün, Garih cinayetinden bir gün önce, Cuma günü çarşı iznine çıktığını tespit ediyorlar. Buna göre Yermez'in, Komutanından, "Annem para göndermiş. Bankamatik kartımı kaybettim, bankadan çekeceğim" diyerek izin istediği kaydediliyor.

Yermez'in askerlik yaptığı sırada psikolojik rahatsızlık gerekçesiyle askeri hastaneye başvurduğu da ortaya çıkıyor. Yermez'e doktorların direnç artıran etkisi olan melerin adlı bir ilaç verdikleri belirleniyor. Yermez, Cumartesi çarşı iznine çıkmadan önce bu haplardan kahvaltıdan önce iki, sonra da üç tane aldığı ifade ediliyor. Yermez'in Pazartesi gecesi firar etmesinden sonra dolabında yapılan aramada bulunan pantalonu da incelemeye alınıyor. Polis Kriminal Laboratuvan'nda yapılan inceleme sonunda pantalonun iç cebinde Garih'e ait kan lekesi saptanıyor. Kan izlerinin Üzeyir Garih'e ait olduğunu tespit ediliyor. Yermez artık tek önemli zanlıydı. •

BÖLÜM XVII

Beşiktaş köşe **bucak aranıyor**

Polisin yaptığı araştırma sonucunda Yermez'in çarşı iznine çıktığı günlerde Eyüp çevresinde fuhuş yaptığı iddia edilen bir kadınla birlikte olduğunu öğreniyor. Söz konusu kadının cinayet günü de Yermez ile birlikte olduğu iddia ediliyor. Garih'in öldürüldüğü yere çok yakın olan Piyer Loti Çay Bahçesi'nin girişindeki otoparkta çalışan Ayhan Yıldız, Yermez'i 19 yaşındaki hayat kadını Pınar Konuş kan'la bir kaç kez birlikte gördüğünü söylüyor. Polis Pınar'ı yakalayarak gözaltına alıyor. Bu arada İstanbul Polisi fellik fellik Yermez'in peşindeydi. Kayseri'deki ailesinin telefonları dinlemeye alındı. İstanbul'da saklanabileceği yerlere operasyon yapıldı. Yermez'in telefonunun bir ara Ümraniye sinyali verdiği iddia edildi. Yener Yermez'in İş Bankası Beşiktaş şubesi ATM'sinden para çekmeye çalışırken görüldüğü iddiaları da buna eklendi. Beşiktaş polis tarafından didik didik edildi. Beşiktaş, Kayseri'nin ilçelerinden ve köylerinden çok sayıda işçiyi barındıran bir muhit olmak biliniyor.

Yermez'in ATM'de bıraktığı bankamatik kartında parmak izi yoktu.

Garih'i Yener öldürdü

Yener Yermez ile cinayet günü birlikte okluğu iddia edilen Pınar Konuşkan'ın polisteki sorgusunda herşeyi itiraf ettiği, "Üzeyir

Garih'i Yener öldürdü " dediği ortaya çıktı. Konuşkan, sorgusunda, Yermez ile üç gün önce tanıştıklarını, olay günü ilişki kurmak için Eyüp mezarlığına gittiklerini söylüyordu. Konuşkan'in itiraflarına göre mezarlıkta sevişirken Garih, kendilerini görerek uyardı, kızıp bağırmaya başladı, çıkan tartışmada Yener, Garih'i bıçakladı.

Hürriyet'in haberine göre ise Pınar Konuşkan, cinayet gününü şöyle anlattıyordu. "Hap alıp, kendimizi jiletledikten sonra sevişirken mezarlığın kapısında biri göründü. Bize bağırıp çağırmaya başladı. Susmasını söyledik. Susmadı. Sinirlenip, çantamdaki bıçağı kaptım. Adamın üzerine gidip, bir kez sapladım. Sonra bıçağı Yener aldı. O da saplamaya başladı.". Konuşkan'ın bu sırada katıla katıla gülmeye başlayarak "Şaka yaptım. Hepinizi kandırdım" dedi. Bu kez sorgu yeniden başladı. Konuşkan'ın hap bağımlısı olduğu için şuursuz davranışlar içiresine girdiği, bu nedenle doktor kontrolünden geçirildiği belirtildi. Yapılan incelemelerde cinayet sonrasında mezarlıkta bulunan bir kadına ait kan lekesi ve parmak izinin de Konuşkan'ın kanı ve parmak iziyle uyuşmadı da ortaya çıktı.

Konuşkan'ın ilk ifadelerinde cinayetle bir bağı olduğu iddialarını reddettiği, Cuma günü mezarlık civarında Yermez ile seviştiğini, ama cinayeti görmediğini söylüyor. Daha sonra ise, "Biz cuma günü seviştik. Cumartesi de esrar içtik, olay sırasında o kişi üzerimize geldi, Yener de öldürdü" diyor. Konuşkan, Cuma günü Yener Yermez ile birlikte olduğunu söylemesi de ilginç bir gelişme. Çünkü Cuma günü Yermez, "bankadan para çekeceğim" bahanesiyle çarşı iznine çıkıyor.

Daha önce de cinayet işlemiş!

Yener Yermez, Garih Cinayeti'nin tek zanlısı olarak saptandı. Resmi açıklamalara göre cinayet bireysel ve adli nitelikte idi. Ancak kuşkular da vardı. Yermez, daha önce de bir cinayetten yargılanarak mahkum edilmişti. Cezaevinin ne olduğunu çok iyi biliyordu. Bu nedenle cinayeti sıradan bir sebeple değil, kuvvetli bir nedenle işlemiş olması akla daha yatkın geliyordu. Yener Yermez acaba bu cinayete yönlendirilmiş olabilir miydi? Pınar Konuşkan önceden kurgulanmış bir mizansenin parçası mıydı? Cinayete adi bir cinayet görünümü vermek amacıyla mı seçilmişti? İlk akla ge

len Yermez'in cezaevi ilişkileriydi. Kimlerle koğuş arkadaşlığı yapmıştı? Hasdal Kışlası'nda er olarak görev yaparken, dışarda kimlerle görüşüyordu? İrdelenmedi.

Bu ve benzeri soruları soranların başında Milliyet'ten Tuncay Özkan geliyordu. Özkan, başından beri cinayetin adi nitelikte olmadığına ilişkin kuşkularını dile getiriyor, bir takım önemli sorular soruyordu. Haberalma kaynaklarının çeşitliliği ile tanınan Tuncay Özkan, Yener Yermez yakalandıktan sonra da sözkonusu tavrını devam ettirdi.

Eymür kafaları karıştırdı

Özkan'ın kuşkularını haklı çıkaran bazı gelişmeler de olmadı değil. Önce özürlü bir gencin, cinayeti gördüğü, Garih'in biri kadın üç kişi tarafından öldürüldüğünü, hatta bunlardan birini de teşhis ettiği şeklinde bilgiler gazetelerde yer aldı. Ancak doğruluğu belirlenemedi.

MİT Kontr Terör Daire eski Başkanı Mehmet Eymür de kendisine ait atin.org isimli internet sayfasında ilginç bir iddiaya yer veriyordu. Cinayet sabahı, Eskişehir veya Bursa'da okuyan İBDA C'li bir genç bir takım resmi görevliler tarafından uçakla İstanbul'a götürüldü. Akşam saatlerinde de aynı şekilde geri getirilen genç, yanındaki görevliye, "Bu işlerden midem bulanmaya başladı. Bir daha bu işlere girmeyeceğim" şeklinde sözler sarfetti. Eymür ihtiyatlı davranıyor, sözkonusu kişinin Garih Cinayeti ile bir ilgisinin olmayabileceğini, belki başka bir operasyon için kullanılmış olabileceğini belirtiyordu.

MİT eski Daire Başkanlarından Prof. Mahir Kaynak ise 'Eymür'ün iddiasına kesinlikle inanmıyorum. Türkiye'nin yaptığına bile inanmıyorum. Bu, Yahudilerin kendi aralarında yapmış olduğu iç çatışmanın bir sonucu olarak gerçekleştirilmiş bir cinayettir. Bunun dışında varılan her türlü kanaat spekülasyondur' yorumu yapıyordu.

Süpriz tanıklar ortaya çıkıyor

Garih Cinayeti ile ilgili iddialara her gün bir yenisi ekleniyor, olaya tanık olduğunu söyleyenlerin yanı sıra, Türkiye'nin pek çok yerinde hatta Kıbrıs'ta bile Yener Yermez'i gördüğünü söyleyenler

çıkıyordu. Örneğin Salı günü Pendik/Kurtköy'de jandarmaya başvuran Koksal Y., cinayet günü iş aramak için Avrupa yakasına geçtiğini, Eyüp'te mezarlık çevresinde dolaştığını ifade ederek, "Mezarlığın girişinde iki kişinin koşarak uzaklaştığını gördüm. Yabancı plakalı, plakası sarı renkli Opel Vectra marka otomobille kaçtılar" dedi. Korktuğu için ortaya çıkmadığını belirten Koksal, polisi değil jandarmaya tercih etmişti. Koksal Y'nin söyledikleri gazetelere de farklı yansıdı. Sabah gazetesinde yer alan haberde, Koksal Y, "Mezarlıkta dolaşırken iyi giyimli iki kişiyi gördüm. Ellerinde çantalar ve poşetler bulunan bu kişiler sanki kavga etmiş, biriyle boğuşmuş gibi görünüyorlardı. Ben de merakla onları takip ettim. Biraz ilerde kırmızı renk Ford marka bir otomobile bindiler. Plakasını alamadım ama İran plakalı gibiydi." Koksal Y'nin verdiği eşkal doğrultusunda jandarma tarafından bu iki kişinin robot resmi çizildi. Koksal Y, daha sonra polise teslim edildi. Gayrettepe'deki Asayiş Şube Müdürlüğü'ne götürülen tanık sorguya alındı. Polis, Koksal Y'nin anlatımlarına itibar etmemişti.

Yücelen'den skandal sözler

Garih'in Eyüp Sultan Mezarhğı'na yalnız olarak gitmesi pek çok yorumu da beraberinde getiriyordu. Garih'in Küçük Hüseyin Efendi'in mezarını ziyaret ettiğine inanmayan ve Garih'in o gün çok önemli bir buluşma için orada bulunduğu yorumunu yapan eski istihbaratçıların yanı sıra cinsel yorumlar yapanlar da oldu. Hatta İçişleri Bakanı Rüştü Kazım Yücelen de skandal sayılabilecek sözler sarfetti. I Eylül'de Star'a konuşan Yücelen, Garih cinayetine ilişkin olarak, "Şimdi bazıları, 'O kişi bilmem ne miydi?' diye soruyor. Otopsi raporunda hepsi çıkar. Cinsel tercihinden ötürü cinayete kurban gitmişse, o zaman açıklarız. Yoksa, cinsel yaşantısı beni ilgilendirmez" diyordu. Yücelen'e tepki Garih'in elli yıllık ortağı İshale Alaton'dan geldi. Alaton, bu iddiaların mantık ve ahlak dışı olduğunu söylüyordu. Yücelen'in sözleri sadece kafaları karıştırdı.

İçişleri Bakanı Yücelen'in Garih ile ilgili sözlerini eleştiren ve kayda değer olmadığını belirten Taha Kıvanç, ilk günden itibaren Garih'in başına gelenin sıradan bir cinayet olduğuna inandığını belirterek, "Başka türlü açıklamalar aklıma yatmıyor çünkü. An

cak, cinayetin, kötü amaçlı birileri tarafından, çok başka bir sonuç almak üzere kullanıldığı kanaatim büyüdükçe, 'tesadüfi cinayet' teorime olan inancım da zayıflıyor. Gerilimi biraz daha devam ettirirlerse, bunu yapanların cinayetten de sorumlu olmaları gerektiğini düşünmeye başlayacağım" demekten kendini alamıyordu. Komplo teorilerine değinen Kıvanç, sözlerini,"Bildiğim şu: Hepimizi kuşkucu, vesveseli, komplolara inanan birer 'hasta' haline getirmeye çalışanlar var. Dün, hemen her gazetede, daha başlığında 'komplo' sözcüğünü kullanan bir veya birden fazla makale vardı. "Komplo yok" demek için yazılmış olsalar bile, yazanların zihninde, "Acaba komplo mu?" sorusunun yattığı o yazılardan o kadar belli ki... Ne yaparsak yapalım, akıl sağlığımızı korumamız şart 'diyerek bitiriyordu. *

**(2.Eylül 2001. Yeni Şafak)*

BÖLÜM XVIII

Pınar bilinen kadın Suna'ydı

Cinayet günü Yener Yermez ile birlikte olduğu gerekçesiyle gözaltına alınan Pınar Konuşkan ve 3 kadın arkadaşı için alınan ek dört günlük gözaltı süresi de bitmişti. Ek süre için gösterilen gerekçe, Pınar Konuşkan'ın hap alamadığı için sürekli krize girmesiydi. Bu nedenle sağlıklı bir ifade alınamıyordu. Konuşkan çelişkili ifadeler veriyordu. Bazen Yermez'i tanıdığını söylüyor, bazen tanımıyorum diyor. Cinayet günü Yermez ile birlikte olduğunu, mezarlıkta sevişirken Garih'in üstlerine geldiğini, çıkan tartışmada Yermez'in bıçakla saldırıp Garih'i öldürdüğünü iddia ediyordu. Pınar, olay sırasında Yener'in Garih'e saldırdığını kendisinin korkup kaçtığını belirtiyordu. Polisin en fazla rağbet ettiği senaryo da bu oldu. Buna göre Garih, Küçük Hüseyin Efendi'nin mezarının yanında sevişen iki kişiye müdahale etti ve çıkan tartışmada Yermez tarafından öldürüldü. Bu senaryo aklaryafkın görünüyordu. Pınar Konuşkan ile gözaltındaki öteki kadınlardan alınan kan örneklerinin, Adli Tıp Kurumu' nca yapılan incelemesinde olay yerindeki kan örneği ile uyuşmadığı belirlendi. Ortada ifade vardı, ancak bunu destekleyen herhangi bir delil yoktu. Pınar Konuşkan ve 4 kadın arkadaşı 3 Eylül'de Eyüp Cumhuriyet Başsavcılığı"na sevk edildi. Adliye'ye getirilen 4 kadın serbest bırakıldı. Eyüp Adliye

si'nden ilk çıkan, Suna Taşdelen oldu. Gazeteciler Taşdelen'i Pınar Konuşkan olarak biliyordu. Basında yayınlanan ve Pınar Konuşkan'a ait olduğu belirtilen fotoğraftaki kadın aslında Taşdelen'di. Polis nezaretinde dışarı çıkan Suna Taşdelen, basın mensuplarının yoğun ilgisiyle karşılaşınca, "Ben Suna'yım Suna. Benim olayla ilgim yok. Ne olur beni bırakın" diyerek ağlamaya başladı. Kameramanlar arasında Suna'yı canlı yayına çıkarmak için adeta birbirlerini ezdiler. Pınar Konuşkan'in ise Adliye'ye getirilen kadınlar arasında olmadığı, aksine hakkında 3 günlük yeni bir ek gözetim süresi alındığı da ortaya çıkıyordu. Bütün bu gelişmeler Yener Yermez'in çok kısa süre içinde yakalanacağı şeklinde yorumlandı. Yermez'in yakalanması halinde çapraz sorguya tutmak amacıyla, Pınar Konuşkan'ın gözetim süresi uzatılmıştı. Gerçekten de bir gün sonra Yener Yermez yakalandı.

Yermez Kayseri'de **yakalandı**

4 Eylül günü İçişleri Bakanı Rüştü Kazım Yücelen, işadamı Üzeyir Garih"in öldürülmesi olayına ilişkin aranan firari er Yener Yermez"in Kayseri"de yakalandığını açıkladı.Yücelen, Sivas'ta yaptığı açıklamada, "Bir haftadır aranan zanlı Yener Yermez"in Kayserimde yakalandığını güvenlik güçlerimiz haber verdiler. Gerekli kontrolleri yapacağız, gerekli ifadeleri aldıktan sonra geniş bir açıklama yapacağız ancak, bugün değil" diyordu. Yermez, Kayseri girişinde Boğazköprü Köyü yakınlarındaki polis kontrol noktasında yakalandı. Bir otobüs içinde yakalanan Yermez"in üzerinden kendi adına düzenlenmiş kimlik çıktığı bildirildi. Yermez adeta teslim olmuştu.

Yener Yermez" in Kayseri Emniyet Müdürlüğü" nde verdiği ilk ifadesinde, Garih"i para için öldürdüğünü itiraf ediyor, ancak bu sırada yanında herhangi bir hayat kadınının bulunmadığını söylüyordu.

"Gözaltına alınan kadınlarla önceden ilişkiye girmiştim. Ama olay günü yanımda bir kadın yoktu" dediği de basına yansıyordu. Yermez, Garih'i öldürdüğü bıçağı, olay yerine yakın bir mezara attığını da itiraf ediyordu. Olay yeri ve çevresinin dedektörlerle aranmasına rağmen bulunamayan bıçak, Yermez'in yer göstermesi üze

rine ortaya çıkıyordu. Bıçağın bulunduğu mezar da Küçük Hüseyin Efendi'nin müritlerinden olduğu mezar taşındaki şiirden anlaşılan bir kişiye aitti.

Cinayet yerine çok yakındı mezar. Bıçak mezarda toprağa gömülmüş olarak bulunuyordu. Bıçak, hemen kriminal laboratuvarı na gönderildi.

İlk incelemede bıçak üzerinde kan ve parmak izine rastlanmadı. Bıçakta Garih'a ait kan izi ikinci kez yapılan incelemede bulundu.

"Dua ederken bıçakladım"

İşadamı Üzeyir Garih cinayetiyle ilgili olarak yakalanan zanlı Yener Yermez, İstanbul Emniyet Müdürlüğü"nde verdiği ifadede Üzeyir Garih"i tanımadığını ve kim olduğunu bilmediğini belirterek, ""Olay günü üzerimde 2 milyonum vardı. Telefon kartı için 150 bin lira eksikti. Evi arayacaktım. Aşağıdan cafetaryaya doğru yürümeye başladım. Garih'in çocuklara para verdiğini gördüm. Takip ettim. Para istedim. Bana "Utanmıyor musun, koskoca adamsın. Git çalış" deyince sinirlenerek Eyüp Meydanı" na indim. İşlemlerimi yaptığım bankanın yanındaki bıçakçıyı tanıyordum. Bıçak fiyatını sordum. 1 milyon lira olduğunu öğrenince bir tane satın aldım ve mezarlığa döndüm. Mezarlıkta Küçük Hüseyin Efendi"nin mezarının yanında tekrar karşılaştığım adama bıçağı göstererek tekrar para istedim. Aramızda biraz mesafe vardı. "Beni bununla mı korkutacağını sanıyorsun?" dedi. Arkasını döndü, herhalde dua ediyordu. Arkadan bir tane salladım. Parmaklıklara tutundu. Telefonu düştü. Aldım. Cüzdanını çıkardı. İçinden para aldım. 50, 100, 200 milyon, daha fazlaydı. Sonra bir kaç adım attıktan sonra imdat diye bağırdı. Döndüm. Gelişigüzel salladım. Yere düştü. Bir kaç metre gittikten sonra bıçağı bir mezara sapladım" diyordu. Yermez cinayetten sonra Karaköye gidip Garih'in cep telefonunun kapağını değiştiriyor, sim kartını da çıkarıp atıyor. Akşam üstü birliğine teslim oluyor. Kışlaya girerken görevli astsubay telefona el koyuyor. Polisi Yermez'e götüren yol böyle açılıyor. Pazartesi günü "izne çıkacağım" diyerek telefonu geri alıp, bir arkasına 20 milyon liraya satıyor. Aynı gece yakalanacağını anlayınca firar diyor. Yermez, cinayetten sonra yaklaşık 6 gün Zincirlikuyu daki bir köprü

altında saklanıyor. Eskişehire, oradan Ankara'ya geçiyor, yakalandığı gün Kayseri otobüsüne binerek memleketine doğru yola çıkıyor. Kayseriye yakın bir yerde polis tarafından yakalanıyor. Daha önce Garih'in vücudundaki bıçak yaralarının çoğunun çift taraflı bıçak darbeleriyle oluştuğu iddia edilmişti. Yermez ismi ortaya çıkınca cinayetin kasatura ile işlenmiş olabileceği de tartışıldı. Oysa Yermez'in ifadesinde cinayet aleti plastik saplı bir meyve bıçağı olarak yer aldı.

Pınar, mezarlıkta sevişmem dedi

İstanbul DGM'ye çıkarılan ve 13 yaşından beri hayat kadını olarak yaşamını sürdürdüğünü belirten Pınar Konuşkan, polisteki ifadesini reddederek, Garih'i ve zanlı Yermez'i daha önce hiç görmediğini söyledi. DGM'de iki saatlik ifadesinin ardından serbest bırakılan Konuşkan, poliste daha önce verdiği "Yener Yermez ile mezarlıkta sevişiyorduk, işadamı karşı çıkınca Yener öldürdü" şeklindeki ifadelerinin baskı altında alındığını iddia ederek, "Otopark çı Ayhan'ı Eyüp'ten tanırım. Televizyonda ifade vermiş. Onun üzerine bizi akşam kız arkadaşlarımla kafeden aldılar. Bana bir resim gösterdiler. Sen de cinayet sırasında oradaydın, gördün dediler. Ben orada değilim deyince üstüme geldiler. İki tokat attılar, zorla ifade imzalattılar. Benim olayla hiç ilgim yok.Garih'i televizyonda gördüm. Tanımam. O adamın nerede öldüğünü bilen polisler, beni götürüp demir parmaklıklı yerde oturttular. Ben mezarlıkta sevişmem, böyle bir şey kimsenin başına gelmesin" şeklinde konuştuğu basına yansıdı.

Üzeyir Garih cinayeti soruşturmasını tamamlayan polis, 7 gündür sorgulanan katil zanlısı Yener Yermez'i İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne çıkarmaya hazırlanırken, Garih'in ortağı İshak Alaton'un bilgisine de başvuruldu. Alaton'un Milliyet'e verdiği röportajda; Garih'in dul bir kadının oğluna yardım için ondan 10 bin dolar para aldığını söylemesi üzerine, Garih'in hangi dul kadının oğluna ne kadar ve ne için yardım ettiğini ve bu olayın cinayetle bağlantısını soruşturmaya başlandı. Bilgisine başvurulan Alaton'un dul kadının ismini polise verdiği, ancak, dul kadına yardım olayının cinayetin seyrini değiştirecek bir nokta olmadığı belirtiliyordu.

Cinayette örgüt yok

İşadamı Üzeyir Garih'in katil zanlısı olarak gözlem altına alınan Yener Yermez, polisteki işlemleri tamamlanarak İstanbul DGM Cumhuriyet Başsavcılığı'na sevk edildi. Yermez'in DGM'ye sevkedilmesi Garih Cinayeti'nin organize bir şekilde gerçekleştirildiği şeklindeki kuşkularını güçlendiriyordu. Ancak, DGM'de yapılan sorgusunda Yermez'in örgüt bağlantısı saptanamıyordu. Yermez'i sorgulayan İstanbul DGM Cumhuriyet Savcısı Bekir Raif Aldemir, dosya için "görevsizlik kararı" verdi. Savcı Aldemir, Yermez'i, '"Gasp amacıyla adam öldürmek" suçundan tutuklanması için Eyüp Adliyesi'ne gönderdi. Yermez Eyüp 2. Sulh Ceza tarafından tutuklanan Yermez, er olduğu için askeri hapishaneye gönderildi. Yermez'in tutuklandığı gün Amerika'da dünyayı sarsan olaylar gerçekleşiyor, New York ve Washington'da Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yapılan uçaklı saldırılarda 6 bin kadar insan ölüyordu.

Garih Cinayeti de 11 Eylül Olayları'nın ardından unutuluyordu.

25 Eylül tarihli gazetelerde Yener Yermez hakkında, Pınar Konuşkan'ın ifadesine dayanılarak hazırlanan iddianameye göre gasp suçundan 20 yıl ağır hapis, adam öldürmekten ise idam cezası istendiği belirtiliyordu. Oysa Konuşkan, mahkemede Yener Yermez'i tanımadığını ve onunla cinayet günü birlikte olmadığını iddia etmişti. •

BÖLÜM XIX

Yener'in donundan 450 dolar çıktı

Bu arada başka bir gelişme daha oldu. Bursalı bir iş adamı daha önce uğradığı silahlı bir saldırının failinin Yener Yermez olduğunu, basında çıkan fotoğraflarından teşhis ettiğini ileri sürdü. Yermez iddiayı reddediyordu. Bursalı işadamının iddiası da polis tarafından ciddiye alınmıyordu. Ancak Yermez'in sözkonusu silahlı saldırı sırasında birliğinden izinli olduğu iddia edilince olayın şekli değişiyor, Yermez'in mafya tetikçiliğinden yargılanacağı gündeme geliyordu. Yermez ile ilgili bir diğer gelişme de Milliyet'ten Tuncay Özkan tarafından gündeme getirildi. Başından beri Garih Cinayeti'nin bireysel ve adli nitelikli olmadığı kuşkusunu dile getiren Özkan, Yermez'in askeri hapishanedeki hücresine konulması sırasında üzerinden 450 dolar çıktığını yazıyordu 18 Ekim tarihli yazısında.

Özkan, "Bu katil Yener Yermez. Üzeyir Garih'in katili. Para için işlediği cinayet ve sonrasındaki fukaralık nutukları. Yermez polis tarafından yakalanıp, sorgulanıp, askere teslim edilince birdenbire zengin olduğu ortaya çıkıyor. Asker hücresine koymadan önce Yermez'i arıyor. Aramada Yermez'in donunu da çıkartması söyleniyor. Ama o buna karşı direniyor. Direnç artınca arada tartışma çıkıyor. Tabii Yermez donunu vermek zorunda kalıyor. Ve Yer

mez'in donunun lastiklerine sarılmış bir şekilde 450 dolar buluyorlar. Bu 450 dolar 2 milyon lira için Garih'i öldüren Yermez açısından bir servet olsa gerek..İyi de bu para Garih cinayetinin zanlısının donuna gökten inmedi ya. Birileri bu parayı Yermez'e verdi. Neden dersiniz? Yermez'in donundaki paranın esrarı ne? Daha doğrusu Yermez'in esrarı ne? Ortaya çıkan deliller gösteriyor ki Yermez mafya tarafından da kullanılmış olabilir. Ama nedense bu cinayette bu bağlantıya hiç bakılmıyor" diyordu.

Dolar dona nasıl girdi?

Özkan, Yermez'in bu parayı dayısının verdiğini söylediğini, oysa yaptığı araştırmada Yermez'in Kayseri'de dayısı ile hiç göriiş tülmediğini belirtiyordu. Yermez'in İstanbul'a getirildiğinde eski donunun yenisiyle değiştirildiğini de kaydeden Özkan, "İyi de bu para nasıl ve nereden gelmiş Yermez'in donuna. Şimdi bu sorunun yanıtını bulmak önemli. Ama ondan da önemlisi savcıların artık Yermez ve Garih cinayetine, mafya ilişkileri açısından da bakmak gerektiğini görmeleri. Bu olmazsa araştırmada çıkan her şey bir süpriz olarak dosyada kalacak ve cinayetin üzerindeki sis perdesi kalkmayacak. Yermez'den çıkan 450 doların onun donuna nasıl girdiğini çözemezsek, cinayeti çözdük deme durumumuz var mıdır" demekten kendisini alamıyordu. Yermez'in parayı dayısının verdiğini söylemesi üzerine Kayseri'deki dayısının ifadesine başvurulduğunu, dayının bu iddiayı, "değil 450 dolar 450 bin lira verecek durumum yok" diyerek reddettiğini de yine Özkan'ın köşesinde öğreniyorduk.

Tuncay Özkan'ın haber müdürü olduğu Kanal D Televizyonu'nda bir başka iddia daha gündeme getirildi. Üzeyir Garih Cinayeti ile ilgili bir haber programında Yermez'in polisteki videolu sorgusu gösterildi. Ayrıca Garih Cinayeti'nin tek görgü tanığı olduğunu söyleyen biri tarafından yazıldığı iddia edilen bir mektup açıklanıyordu. İshak Alaton'a gönderildiği ifade edilen mektubu Kanal D ele geçirmişti.

9 Ekim 2001 günü Kanal D Özel Haber Programı'nda açıklanan mektuptaki iddialara göre Garih'in öldüren Yener Yermez değildi. Buna göre cinayet günü Yermez'in yanında biri kadın iki kişi daha vardı. Yermez haplanmış durumdaydı. Cinayeti diğerleri işliyor. Kadın, Garih'in parasını ve telefonunu alıp Yermez'in eline tutuşturuyor. Görgü tanığı, uzak mesafeden tabancasıyla faillere ateş ettiğini, kadının yaralandığını sandığını, faillerin daha sonra yabancı plakalı bir arabaya binip hızla uzaklaştıklarını iddia ediyordu.

Garih'i MOSSAD mı öldürdü?

Ulusal Kanal ve Aydınlık gazetesinin gündeme getirdiği iddialara göre Garih, İsrail devleti içindeki "Şahinler" ve "Güvercinler" arasındaki çatışma nedeniyle öldürüldü. Garih, İsrail Başbakanı Ariel Şaron'ın sertlik yanlısı bölge politikalarına karşı etkili bir muhalefet başlattığı için hedef seçildi. Ulusal Kanal ve Aydınlık, Milli Güvenlik Kurulu'na yakın kaynaklardan kendilerine ulaştığını iddia ettikleri bilgiler ise şöyleydi: "Üzeyir Garih, Türkiye'nin mason generali. Sadece Türkiye'deki değil, bölgedeki 1 numaralı adam. Şaron'dan ve diğerlerinden üstte. Garih, bölgedeki en kritik teorisyen. Üzeyir Garih, devletler düzeyindedir. MGK'ya yakın kaynaklar, Üzeyir Garih'in Nesim Malki'yle yapılan operasyonlar konusunda MOSSAD'a karşı çıktığını da ekliyorlar. Bu kaynaklara göre, Garih'in bu operasyonlara karşı çıkma nedeni de Türkiye İsrail ilişkilerinin uzun vadede zarar göreceğini düşünmesi. Ulusal Kanal'a bilgi veren uzmanlar, bu türden operasyonlara karşı çıktığı için de Üzeyir Garih'in çizgisinden MOSSAD'ın içinde şikayetçi olanlar bulunduğunu belirtiyorlar."

2 Eylül 2000 tarihli Aydınhk'ta "Garih'i MOSSAD öldürdü" başlıklı yazıda Garih'in Çernomirdim döneminden beri Gazp rom'la ve Rusya'yla çok yakın ilişkileri olduğu, İsrail'in bu ilişkiden çok rahatsızlık duyduğu iddia ediliyordu. Aydınlık tarafından gündeme getirilen başka bir iddia da İsrail'in dünyamn çeşitli yerlerindeki zengin yahudi iş adamlarından vergi topladığı, Şaron iktidara geldikten sonra savaş hazırlığı bahanesiyle vergi miktarının yükseltildiğini, Garih'in ise buna karşı çıktığı şeklindeydi.

Üç kişilik MOSSAD timi

Aydınlık, Sakarya Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Emin Gürses'in açıklamalarına da yer veriyordu. Gürses, MOSSAD'ın yahudi işadamlarına koruma yaptığını ifade ederek, "Bütün yahu

di işadamları İsrail'e vergi verirler. Bu çok bilinen bir ilişki. Koruma, yanına iki adam vermek olarak anlaşılmamalı. MOSSAD, ilgili ülkedeki başta istihbarat örgütü ve medyadaki kaynaklarıyla koruma çemberine alır. MOSSAD tarafından korunduğunun bilinmesi bile yeterince caydırıcıdır" diyordu. Aydınlık, Rus istihbaratçı Dimitar Rugudin tarafından gündeme getirilen "Garih'i MOSSAD öldürdü' şeklinde yorum yapmasına dayanak olduğu söylenen MOSSAD'a ait bir kasette, "Üzeyir Bey'in başına bir iş gelirse bu bizden uzaklaştığı için gelir" ibarelerine de yer veriyordu. Aydınlık, ididalara yer vermekle kalmıyor, bir de özel araştırma yapıyordu.

Aydınlık'ın araştırması şöyleydi: "Cinayet MOSSAD'ın yönetiminde üç kişilik bir tim tarafından gerçekleştirildi. Timin dışında gözcüler de Eyüp'te ve mezarlık çevresinde yerlerini aldılar. Ga rih'in 25 Ağustos Cumartesi günü cep telefonundan bir MOSSAD yetkilisiyle sabah saatlerinde görüşme yaptığı öne sürülüyor. Gari hin telefonunu bu görüşmeden sonra kapadığı belirtiliyor. Öğlen Bulgaristan Başbakan Yardımcısı Nikolay Vassilevle saat 11 12 arasında Alarko merkezinde görüştü. Daha sonra eve gitti, üzerini değiştirdi ve Eyüp Mezarlığına doğru yola çıktı. Arabasını Eyüp Otoparkı'na bıraktı. Mezarlığa girdikten sonra Küçük Hüseyin Efendi'nin mezarının yanında öldürüldü. Garih ilk bıçak darbesini karın boşluğuna, göğsüne ve sağ kulak memesinin altından şahda marına aldı. Garih planlı ve profesyonelce öldürüldü. Faillerin bir saç teli bile bulunamadı"

Oysa Garih'in Nikolay Vassilev ile görüştüğü esnadaki kıyafeti ile öldürüldüğü sıradaki kıyafetleri aynıydı. Ama yorumlar karışıktı.

Rugudin neler dedi?

Ulusal Kanal'ın 5 Eylül günü verdiği haberde ilginç bir iddiaya daha yer verildi. Haberde, Yermez'in yakalandığı gün, Bulgaristan'ın Türkiye sınırına çok yakın olan Svilengrad'da Rus Gizli Servisi'nden birinin öldürüldüğü belirtildi. Kurban, Rus gazetelerinde Garih'in MOSSAD tarafından öldürüldüğünü iddia eden kişiydi. Ulusal Kanal bu gelişmeyi, Garih cinayetiyle ilgili polisin bütün iddialarını ve senaryoyu kökten değiştirebilecek nitelikte olduğu belirtiliyordu.

Öldürülen Rigudin'in son yazısı: Garih'i MOSSAD öldürttü

Rigudin, Rus Trud gazetesinin 28 Ağustos Salı günkü sayısında MOSSAD'ın CIA'ya rapor gibi bir kaset hazırladığını, kasette "Garih'in başına bir şey gelirse, bizden uzaklaştığı için gelir" sözleri kayıtlıydı. Rigudin, bu sözlerden hareketle, Garih cinayetinde Mossad parmağını açıkça yazmıştı.. Rigudin, 28 Ağustos'ta bunları yazdı. 8 gün sonra, 4 Eylül'de de, Türkiye sınırınının hemen bi tiğişindeki Svilengrad kentinde öldürülmüş olarak bulundu. Rigudin'in ölümü, Rusyanın ünlü gazetelerinden İzvestiya'nın internet sitesinde, flaş haber olarak duyuruldu. Haberin başlığı "Rus komiser, İsrail kurbanı mı?"

MOSSAD'ı suçlayan ajan öldürüldü

Aydınlık'ın verdiği bilgilere göre Dimitar Rigudin Rus vatandaşı. MOSSAD uzmanı olarak nitelenen Rigudin de Musevi asıllı bir istihbaratçı. Rus Gizli Servisi FSR için çalışıyor. Venezuela'da, Güney Afrika'da, Yunanistan'da, ve son olarak Bulgaristan'da görevli olarak bulunuyor. Rigudin, bir süre Türkiye'de de görev yapıyor.. Rigudin son dönemde Bulgaristan'ın Karadeniz kıyısındaki Varna kentinde yaşıyordu. Rigudin'in, çok yakın mesafeden ateşlenen bir silahla öldürüldüğü belirtiliyor. Rigudin, Svilengrad'da öldürülüyor, cesedi daha sonra Varna'ya götürülüp kaldığı evin önüne atılıyor. Bu öldürme biçimi için, "meydan okuma" yorumu yapılıyor. Ve çarpıcı bir iddia daha. Garih cinayetinde Rus Trud gazetesine yazdığı yazıda, Mossad parmağına dikkat çeken ve 4 Ey lül'de Bulgaristan'da öldürülmüş olarak bulunan Rus Musevisinin asıl kimliği de belli değil. İddialara göre, Dimitar Rigudin, takma bir isim. Rigudin, başka isimler de kullanıyor. Ulusal Kanal'in tes bit ettiği isimleri şöyle: Alexi Kataleç, Mihail Liguşev ve Oleg Tri guşin. Zaten, Trud gazetesinde Garih cinayetini MOSSAD'ın işlediğine dair haberi Oleg Triguşin imzasıyla yazdı, daha sonra Dimitar Rigudin imzasıyla da yorum yaptı. Aynı iddia daha ayrıntılı olarak Aydınlık gazetesinde yer aldı. 9 Eylül 2001 tarihli Aydınlık'ta "Garih'i MOSSAD öldürdü diyen Rus istihbaratçı öldürüldü" başlıklı yazıda, Dimitar Rıgidin'in gerçek adının Vasili Siguryev olduğu belirtildi. 1942 doğumlu olduğu belirtilen Sigurycv'in KGB

kamplarında yetiştiği kaydedildi. Aydınlık, MOSSAD uzmanı Si guryev'in Türkiye'de Ahmet Furkan ismiyle bilindiğini, Rusça, İb ranice, Bulgarca, İngilizce ve İspanyolca'nın yanı sıra Türkçe, Farsça, Arapça ve Arnavutça biliyor. Aydınlık'ta yer alan bir diğer çarpıcı iddia da Siguryev, kod ismiyle Ahmet Furkan, Cumartesi Üzeyir Garih ile Bulgaristan Başbakan Yardımcısı ve Ekonomi Bakanı Nikolay Vassilev görüşmesi için aracılık eden kişiydi.

Aydınlık'ta yer alan bir diğer iddia da Dimitar Rugidin (Ahmet Furkan, Vasili Siguryev, Oleg Triguşin) 25 Ağustos'ta Bulgaristan Ekonomi Bakanı'nın Başkanlığı'nda Türkiye'ye gelen heyetteydi. Aydınlık'a göre Rugudin, farklı bir isimle heyete dahil edildi.

Aydınlık'ın kafaları karıştıran iddiaları bunlarla sınırlı değildi

Cinayette Bulgar pastası ilişkisi

Üzeyir Garih Bulgar Heyeti görüşmesine de yer veren Aydınlık, Bulgaristan'da büyük bir ekonomik kavgaya atıfta bulunuyordu. Haberin başlığı "Bulgaristan pastası Alarko'ya kaydırıldı" idi. Aydılık'ın yorumuna göre Mesut Yılmaz, 11 Temmuz 1998'de Bulgaristan'ı ziyaret etti. Bulgar Başbakan İvan Kostov ile görüştü. Bu ziyaretin ardından Ceylan Holding Heyeti de Sofya'ya gitti. Bulgaristan Elektrik Kurumu ile ihalesiz üç baraj inşaatı konusunda anlaşma yapıldı. Ceylan Holding'i gönderen Yılmaz'dı. Ancak Bulgaristan'da hükümet değişikliğinin ardından Ceylan Holding, Bulgaristan pastasını kaybetti, Ceylan Holding'ten kalan boşlukta Alarko harekete geçerek pastayı ele geçirmek için çaba harcamaya başladı. Bulgaristan projelerinde Yılmaz destekli Ceylan Holdinge büyük bir rakip çıktı. Ceylan Holding'in şansını kaybetmesini istemeyen Yılmaz, 23 Ağustos'ta Sofya'da yapılan Levski Sofya Ga latasaray maçına gitti. Sofya'da iki gün kaldı. Bulgaristan Başbakan Yardımcısı ve Ekonomi Bakanı Nikolay Vassilev'i Türkiye'ye davet etti. Mahmut Ceylanla birlikte Ankara'da Vasilevle resmi bir görüşme ayarladı. Daha sonra Vasilev pastanın diğer talibi olan Alarko'da Üzeyir Garih ile görüştü. Garih bu görüşmenin hemen sonrasında öldürüldü. "Garih'i MOSSAD öldürdü" yorumunu yapan Rigudin de 4 Eylül'de Bulgaristan'da öldürüldü. Yorumlar böyleydi.

600 milyon dolarlık pasta

Aydınlık'ın gündeme getirdiği Bulgaristan pastası neydi? Ceylan Holding bu pastayı nasıl kaybetmişti? Geçen yıl Kasım ayında Bulgaristan Başbakanı İvan Kostov, Başbakan Bülent Ecevit'e gönderdiği mektupta Ceylan İnşaat'ın ülkelerinde üstlendiği ve mali portresi 600 milyon doları projeleri başka Türk firmasının üstlenmesini istedi. El konulan Bank Kapital'in sahibi olan Ceylan Holding'in mali yapısı konusunda bilgi almak isteyen Bulgar Hükümeti, geçen Kasım ayında Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu ile Bankacılık Üst Kurulu'na bir hafta içinde kendilerine bilgi verilmesi için başvuruda bulundu. İki ülke arasında Ekonomik ve Teknik İşbirliği Karma Komitesi 14'üncü Dönem Protokolü'nün imza töreninde Türk Heyeti'ne başkanlık eden Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz gazetecilere sözkonusu mektubun Ecevit'e iletildiğini ve değerlendirildiğini söyledi. Protokolün imzalanmasından sonra Bulgar Bakan Evgeniy Tchatchev, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Cumhur Ersümer ve Mesut Yılmaz ile görüştü. Görüşmenin konusu Ceylan Holding'ti. Bulgarlar, Ceylan İnşaat'ın değiştirilmesi konusunda ısrarlıydılar. Bulgarlar, 1998'de imzalanan, 10 yılda 1.5 milyar dolarlık elektrik alımı karşılığı öngörülen 600 milyon dolarlık hidroelektrik santralı ile iki baraj ve otoyol yapımının Ceylan Holding'e yaptırılması projelerini uzun süredir askıya almışlardı.

Ceylan Holding İsrail'de de kaybetti

Bulgaristan'ın, Ceylan İnşaat'ın değiştirilmesini istediği ve Ceylan Holding'e ait Bank Kapital'in Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu'na devredilmesinden sonra bu isteğini tekrar gündeme getirdiği belirtiliyor. Ancak konunun Hükümetin ANAP kanadı tarafından sürüncemede bıraktırıldığı iddia ediliyordu. Ceylan Holding'in İsrail'de aldığı Ben Gurion Havaalanı ihalesi de iptal edilmişti.

Ceylan Holding'in yerine havaalanı ihalesine ise Güven Sazak'ın patronu olduğu Yüksel İnşaat talip olmuştu. Aydınlık'ın yorumuna göre Yılmaz, Bulgar heyeti ile Ceylan Holding arasında bir görüşme ayarladı. Bulgar heyeti, Alarko Holding Eşbaşkanı Üzeyir Garih ile ölümünden iki saat kadar önce görüşlü. Görüş

mede Bulgaristan'da ticari yatırımlar ele alındı. Nikolay Vassilev, Üzeyir Garih'in öldürülmesinden sonra Atatürk Havaalanı'nda bir açıklama yaptı. Vassilev, Garih ile yapılan görüşmenin çok iyi geçtiğini ifade etti.

Yener Yermez'in yakalandığı gün, "Garih'i MOSSAD öldürdü" yorumunu yapan Dimitar Rugudin Bulgaristan'da öldürüldü.

Kaderin garip cilvesiyle Garih'in katil zanlısı Yener Yermez'in yakalandığı gün polis, Ceylan Holding'e operasyon düzenledi.

İstanbul DGM Başsavcılığının 27Ekim 2000 günü el konularak TMSF'ye devredilen Bank Kapital'in içini 'back to back' yöntemiyle boşalttıkları gerekçesiyle yürüttüğü soruşturmada, bankanın Yönetim Kurulu eski Başkanı Mahmut Ceylan'ın da aralarında bulunduğu 15 kişiyi gözaltına alındı. Mahmut Ceylan ve bankanın iki yöneticisi İstanbul 4. No'lu DGM'de tutuklanarak Kartal Cezaevi'ne gönderildi. •

BÖLÜM XX

Kaynak'tan şok **yorumlar**

Garih Cinayeti'nde MOSSAD parmağı arayan sadece Aydınlık değildi. MİT eski daire başkanlarından Mahir Kaynak da böyle düşünüyordu. Gerçek katilin Yener Yermez olduğuna ihtimal vermediğini belirten Kaynak'a göre, esas katil çoktan yurtdışına çıkmıştı. Garih'in öldürülmesinin basit bir cinayet olduğunu düşünmediğini belirten Kaynak, "Museviler içindeki İsrail yanlısı grup ile barış yanlısı grup arasındaki çatışmada Garih önemli bir figürdü. Barış yanlısı grubun içinden sadece iş dünyasında değil, siyasi ağırlığı da olan Garih'i bu yüzden hedef seçtiler. Bu sayede İsrail'in politikalarına destek vermeyen Garih'in ölümüyle, hem İsrail antipatisi önemli ölçüde kırıldı hem* de İsrail yanlısı grup önemli bir tasfiye gerçekleştirdi" şeklinde konuşuyordu gazetelere. Yeni Şafak'ta polisiye roman yazarı Osman Aysu ile birlikte Mustafa Karaalioğlu'nun sorularını cevaplayan Mahir Kaynak, "Ben başından beri olayın bir siyasi cinayet olduğunu ve bunun da bir adi cinayet süsü ile örtüleceğini düşündüm. Örtmek için nasıl senaryo yazılacak diye de bekliyordum. Örtbas senaryosunun çok iyi hazırlanmadığı da görünüyor" şeklinde konuşuyordu.

Yerrnez'in firarisi bir senaryo **mu?!**

Yener Yermez'in sadece örtme operasyonunda kullanıldığını, cinayette rolünün olmadığını düşündüğünü ifade eden Mahir Kaynak, "Bunu belirli bir menfaat karşılığında üstlenmiş olabilir. Kaldı ki şu anda kontrol altında ve özgür konuşabileceği bir ortama kavuşma ihtimali senelerce gözükmüyor" diyordu. Kaynak, Yermez'in birliğinden firar etmediğini, alıkonulduğunu iddia ediyor, "Yermez'i alıkoyanlar, olayı öğrenmek isteyen 'yerli' bir gruptur. Konuşturup gerçeği anladılar ve karşı tarafa bir mesaj verircesine 'paketi gönderiyoruz, alın' diyerek Kayseri'ye gönderdiler" ibarelerine yer veriyordu. "Yener Yermez tespit edilir edilmez normal olanın polisin onu kışlada teslim almasıdır. Ama olmadı ve 10 gün bir yerlere gitti. Bunu 10 gün alıkoyan aslında bu olayı öğrenmek isteyen içeriden bir gruptur. Orada, Yermez'i kullananlar tuzağa düştüler. Birşey dikkatimi çekti. Bir komutan, 'Olay henüz belli değil. 13 yaşında bir çocuğu da söylediniz boş çıktı. Yermez'i de sorgulayın bakalım ne çıkacak' dedi" diyen Kaynak, "Akşam saat 7,5'ta almaya gidiyorlar cevap geceyansı geliyor, 'kaçtı' diyorlar.. Bir insana birşey bildiğinizi söylediğiniz zaman çözülür. Bir grup, muhtemelen Türkiye ile ilgili bir grup Yener Yermez'i sorguladı ve olayı öğrendi. Ama yapacak bir şey yok. Yapanlar yapmıştır ve zaten cinayeti işleyenler gitmiştir. Hatta, cinayetin kim tarafından işletildiğini bile tamamen öğrenememiş olabilirler. Çünkü, Yermez de kim tarafından kullanıldığını bilmiyor olabilir" şeklinde konuşuyordu. Karaalioğlu'nun, " Yener'i bu sürede ellerinde tutanlar cinayeti işletenler olamaz mı?" sorusuna ise Kaynak, şöyle cevap veriyordu: "Hayır bu çok tehlikeli olurdu. Hemen teslim olması gerekirdi. Yakalanacağı da bazı yerlere söylenmiş. Bu, onu sorgulayanların karşı tarafa mesajı: Bırakıyoruz, paketi alın!"

Üzeyir Garih'in mezarlıkta iki kişinin sevişmesine müdahale etmeyeceğini belirten Kaynak, "Bu onun için çok aykırı birşey değil. Ayrıca, 12 gün sonra bulunduğu söylenen bıçak oraya cinayetten sonra konmuş gibi görünüyor" diyordu.

Garih, İsrail'in önünde engeldi!

Cinayetin bir siyasi örgüt tarafından işlendiğini yineleyen Kaynak, Türk İsrail ilişkilerine atıfta bulunarak şunları söylüyordu:

"İsrail'in Ortadoğu'daki varlığı herkes tarafından Amerika'nın desteğine bağlı görülüyor. Türkiye ile ilişkiler İsrail açısından var hk yokluk nedenidir. Bu ilişki iki biçimde olabilir. Birincisi İsrail ile Türkiye devletlerinin yakınlık içinde olması. İkincisi ise, devletlerden bağımsız olarak Yahudilerle Türklerin yakınlığı ve dostluğu. Garih, Türk Yahudi halklarının dostluğunu ve yakınlaşmasını istiyordu. Anladığım kadarıyla İsrail'in geleceğinden de pek umutlu değildi. Somut bir delilim var. Diyor ki, İsraillilere: 'Manavgat suyunu ne yapacaksınız! Siz GAP'a gelin'. Garih'in modeline göre Yahudiler Türk devletinin içerisinde tıpkı Osmanlı'da olduğu gibi yaşamalıdır ve bu Yahudilerin geleceği için daha emniyetlidir. Amerikalı Yahudiler de 'Biz o çöllere gidip ne yapacağız! Amerika gibi çok büyük bir gücün manivelası elimizde, bunu niye bırakalım' diyorlar. İşte bu, İsrail devleti ile ciddi bir ayrışmaya tekabül ediyor. Bu fikrin galip gelmesi İsrail devleti için iyi bir şey değil" diyordu. 28 Şubat sürecünde bazı generallerin İslamı bastr mak ve Yahudi işbirliğini geliştirmek istediklerine dikkat çeken Kaynak," Güçlü bir İsrail, güçlü bir Türkiye. Amaç, İslami akımları bastırmak. Buna karşı model de diyor ki: 'Bunu bastıramazsımz. Yapmanız gereken, İslamla Yahudiliği barıştırmaktır'. Garih'in de yaptığı buydu. İslamla Yahudiliği barıştırmak, yakınlaştırmak. Tabii bu siyasi bir yakınlıktır. İçteki dostlukları, ilişkileri buna yönelikti.". Üzeyir Garih'in Türkiye Yahudiliği açısından önemli, dünya Yahudiliği açısından da anlamlı bir adam olduğuna dikkat çeken Mahir Kaynak, "Bu pozisyonu itibariyle güçlü bir İsrail devletinin önündeki engel gibi duruyordu. Onun için bertaraf edilmesi çok anlamlıdır. Ondan sonra da güçlü İsrail tezini destekleyen politika üretirseniz, bu ciddi bir değişikliktir" şeklinde konuşuyordu. *

Ölümü daha çok konuşulacak

25 Ağustos Cumartesi günü müslüman bir din büyüğünün mezarı başında öldürülen Üzeyir Garih sıradışı bir musevi işadamıydı. 72 yıllık hayatına çok şeyler sığdırdı. Mason'du, Lolaryandı. Dünya Yahudi Lobisi'nin önemli isimlerinden biriydi. Kendi ifade

**(10 Eylül 2001. Yeni Şafak)*

siyle muhafazakar ve Allah'a inanan bir mü'mindi. Dindar bir Musevi olmadığını, sinagoga gitmediğini ifade eden Garih, Yahudiler için kutsal bir gün sayılan Şabat'ta(Kutsal Cumartesi) iş görüşmesi yapıyor, arabaya biniyor, üstelik bir Nakşi Şeyhi'ni ziyaret ediyordu.

Oysa İsrail'de dindar Yahudilerin oturduğu semtlerde cumartesi günleri hareket halindeki araçlar taşlı saldırılara uğruyordu. Kitaplarının çoğunu dindar müslümanlara ait yayınevinde bastıran Üzeyir Garih, bu çevreyle yakın ilişkisi olan bir Musevi'ydi.

Babasının yakın dostu, hatta şeyhi olduğu iddia edilen Küçük Hüseyin Efendi'yi rüyasında gören Garih, 25 Ağustos'ta ölümüne neden olacak bir ziyarete doğru adım adım gittiğinin elbette farkında değildi. Mezarını yaptırdığı Küçük Hüseyin Efendi'nin mezarının başında kendi dilince dua edip iç hesaplaşmasını yaşarken öldürüleceğini düşünmüş olsa bile, korumasız olarak ziyaretlerini sürdürdü.

Ölümüyle kendi sırrı kadar pek çok sırrı da günısığına çıkardı.

Üzeyir Garih'in ilginç ölümünü Fatih Çekirge'nin son derece anlamlı ve son derece hazin cümleleriyle bitirmek en doğrusu olacak:

"Bir Musevi olarak Üzeyir Garih, bir Müslüman mezarlığında son nefesini verirken acaba ne düşünmüştür? Son duasını edebilmiş midir? Kan boşaldıkça direncini yitirdiği, çevresindeki bütün nesnelerin buğulandığı bir anda hemen yanında yükselen o mezar taşına bakabilmiş midir? Baktıysa ne görmüştür? Gördüyse, giderek uzaklaştığı bu dünyanın böyle bir ölüm bahçesinde son bulduğuna tanık olabilmiş midir? Onu öldürenin gözlerinin içine bakabilmiş midir? Ucuz, zavallı serseri bir bıçağın, vücudunu delik deşik ettikten sonra panik içinde oradan uzaklaşmasını izleyebilmiş midir? Üzeyir Garih, kendi kaderiyle yüz yüze gelip, bir Musevi olarak yaşadığı dünyayı neden bir Müslüman mezarlığından terk ettiğini sorabilmiş midir? Ve kim bilir hangi duaların, tövbelerin, huzur dolu saatlerin ya da acı yakarmaların eşiğinden Eyüp Sultan bahçesine geçmiştir. Basit bir rastlantı mıdır bu ölüm? Yoksa bütün yolların bittiği bir son eşik mi?" •